

Invloed en inmenging van de Volksrepubliek China onder de Chinese bevolking in Nederland

Frank Pieke

April, 2023

The LeidenAsiaCentre is an independent research centre affiliated with Leiden University and made possible by a grant from the Vaes Elias Fund. The centre focuses on academic research with direct application to society. All research projects are conducted in close cooperation with a wide variety of partners from Dutch society.

More information can be found on our website:

<http://www.leidenasiacentre.nl>

For contact or orders: info@leidenasiacentre.nl

M. de Vrieshof 3, 2311 BZ Leiden, The Netherlands

Verantwoording

Het onderzoeksproject *Invloed en inmenging van de Volksrepubliek China onder de Chinese bevolking in Nederland* is in opdracht van de Ministeries van Justitie en Veiligheid, Buitenlandse Zaken en Defensie tussen oktober 2022 en maart 2023 door het LeidenAsiaCentre uitgevoerd. Als hoofdonderzoeker en leider van het project wil ik de onderzoekers en interviewers van het LeidenAsiaCentre die aan het onderzoek hebben meegewerkt graag hartelijk voor hun inzet bedanken; zonder hen zou het onmogelijk zijn geweest het project tot een succesvol einde te brengen. Mijn dank gaat ook uit naar Carel Harmsen, Patrick van der Reijden en Saskia te Riele (allen CBS) voor de productie van de demografische data en het meedenken over de demografische en sociaaleconomische beschrijving van de Chinese bevolking in Nederland. Opmerkingen en suggesties van Jing Hiah, Han Entzinger en Mette Thunø als externe referenten en van lezers bij het Ministerie van Justitie en Veiligheid hebben in belangrijke mate bijgedragen aan de kwaliteit van het rapport.

De verantwoordelijkheid voor het onderzoek en de inhoud van het rapport ligt uiteraard volledig bij mijzelf.

Frank Pieke

Inhoud

Lijst van figuren	vi
Lijst van tabellen	vii
Samenvatting van de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen	viii
Summary of key findings and recommendations	xii
主要结论和建议	xvi
1. Doelstellingen van het project	20
2. Ontwerp en uitvoering van het onderzoek	22
3. De Chinese bevolking in Nederland	26
3.1 De Chinese gemeenschappen in Nederland	26
3.2 Demografisch en socio-economisch profiel	30
3.3 Organisaties, media en politieke betrokkenheid	45
3.4 Chinese politiebureaus in Nederland	48
4. Het patroon van Chinese invloed	51
5. Ervaringen met Chinese invloed onder de Chinese bevolking in Nederland	58
5.1 Positie in Nederland	58
5.2 Mediaconsumptie	60
5.3 Invloed van Chinese autoriteiten in Nederland	64
5.4 Beïnvloeding en druk door Chinese autoriteiten	71
5.5 Dreiging en bedreiging door Chinese autoriteiten	78

6. Risicoanalyse Chinese invloed	82
7. Aanbevelingen	88
Appendix 1: Interviewprotocol	92
Appendix 2: Codeboek variabelen kwantitatieve analyse	102
Appendix 3: Geanonimiseerde lijst van geïnterviewden	104
Appendix 4: Overzees-Chinese politiebureaus	106

Lijst van figuren

Figuur 1: China met herkomstgebieden Chinese bevolking in Nederland.....	27
Figuur 2: Aandeel in promille van eerste en tweede generatie Chinezen in de bevolking van Nederland, naar COROP-gebieden, 1 januari 2022	37

Lijst van tabellen

Tabel 1: Chinese bevolking in Nederland naar gebied van herkomst, geslacht en generatie, 1 januari 2022	34
Tabel 2: Eerste en tweede generatie Chinezen in Nederland naar nationaliteit, leeftijd en herkomstgebied, 1 januari 2022	38
Tabel 3: Chinese bevolking in Nederland naar leeftijd, herkomstgebied en generatie, 1 januari 2022 (% horizontaal)	40
Tabel 4: Eerste en tweede generatie Chinezen in Nederland naar huishoudinkomen ¹ en herkomstgebied, 1 januari 2022 (% horizontaal)	41
Tabel 5: Eerste en tweede generatie Chinezen in Nederland naar sociaaleconomische positie en herkomstgebied, 1 januari 2022 (% horizontaal)	43
Tabel 6: ANOVA-verbanden tussen geselecteerde achtergrond- en invloedvariabelen	55
Tabel 7: Pearson's R correlaties tussen invloedvariabelen	57

Samenvatting van de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen

1. **De groei van de Chinese bevolking, bedrijven en instellingen in Nederland vanuit de Volksrepubliek China maakt het bijna onvermijdelijk dat het stempel van de Chinese overheid ook hier duidelijker wordt.** Dit uit zich niet alleen onder bedrijven, studenten of kennismigranten, maar ook binnen de traditionele overzees-Chinese gemeenschappen.
2. **Organisaties en leiders van Chinese gemeenschappen houden primair contact met de autoriteiten van hun herkomstgebied. Daarnaast zijn Chinees-Nederlandse organisaties en media bereid om Beijing tegemoet te komen of tenminste niet tegen de haren in te strijken.** Daarnaast zijn organisaties van Chinese horecaondernemers er voornamelijk op gericht de belangen van Chinese ondernemers te behartigen. Chinese scholen en Chinese kerken en tempels in Nederland zijn een belangrijke focus van lokale Chinese gemeenschappen.
3. **Behalve een deel van de Oeigoeren is het aantal Chinezen in Nederland die hier voor politieke redenen (asiel, dissidentie) is gekomen klein.** Politiek geëngageerde studenten, academici en activisten zijn er wel, zoals ook blijkt uit een aantal recente demonstraties in reactie op de steeds hardere opstelling van de Chinese autoriteiten aangaande een groot aantal onderwerpen.
4. **Contact met Chinese autoriteiten of Chinese organisaties in Nederland betekent op zich niet dat men zich dan ook conformeert aan China, laat staan dat men meer ontvankelijk voor de invloed van de Chinese overheid zou zijn.**
5. **Veruit de meeste Chinezen in Nederland wisten niet van het bestaan van de Chinese overzeese politiebureaus voordat die in het najaar van 2022 in het nieuws kwamen.** Zij hebben alle informatie daarover dan ook uit de Nederlandse en andere niet-Chinese media. **De politiebureaus in Nederland worden door Chinezen in ons land wel bijna unaniem gezien als een poging van de Chinese autoriteiten om de Chinese bevolking te intimideren.**
6. **Statistisch gesproken zijn de meest beïnvloede en beïnvloedbare personen met een Chinese achtergrond die in Nederland wonen laagopgeleide mannen die slecht Nederlands spreken. De meest bedreigde Chinese Nederlanders zijn personen**

afkomstig uit Xinjiang en in mindere mate zij die voor studie naar Nederland zijn gekomen.

7. De belangrijkste factoren die iemand zich meer of minder doet conformeren aan de Chinese autoriteiten zijn geslacht (vrouwen minder), gebied van herkomst (Xinjiang en Taiwan minder) en onderwijsniveau (hoog minder). Deze bevindingen leiden tot de conclusie dat **naarmate er meer “nieuwe migranten” uit China met een hoger onderwijsniveau en leden van de tweede-generatie met een hogere opleiding in Nederland bijkomen, de invloed van de Chinese autoriteiten op de Chinese bevolking in Nederland minder zal kunnen worden. Daarnaast is het belangrijk op te merken dat een aanzienlijke meerderheid van de Chinese bevolking in Nederland vrouw is die minder conformiteit aan de dag leggen.**
8. **Chinezen in Nederland voelen zich vrij en onafhankelijk van de invloed van de Chinese autoriteiten en vertrouwen op de Nederlandse soevereiniteit en vrijheid van meningsuiting.** Een uitzondering is een aantal van de in Nederland wonende Oeigoeren die in 2019 aangifte van bedreiging en intimidatie hebben gedaan, zonder dat de het Nederlandse Openbaar Ministerie overigens bij machte was deze aangiftes te vervolgen.
9. **Wat echter wel naar voren komt is een meer algemeen en diffuus gevoel van wat wij China’s zachte dreiging noemen.** Veel Chinese Nederlanders uit de Volksrepubliek en Hongkong vermijden het om hun mening over een aantal gevoelige kwesties te ventileren, een vorm van zelfcensuur zowel uit voorzorg voor het geval dit de Chinese autoriteiten ter ore zou komen als om discussies met andere Chinezen te vermijden.
10. **Hoewel er geen of nauwelijks actieve inmenging onder de gewone Chinese bevolking in Nederland plaatsvindt, is er daarom wel degelijk sprake is van een duidelijke mate van in ieder geval gedeeltelijke ongewenste invloed. De mate van weerbaarheid tegen deze ongewenste invloed is over het algemeen laag, juist omdat het voor velen zo diffuus en vanzelfsprekend is.**
11. **Beleid om hiertegen op te treden moet ervan uitgaan dat de meeste Chinese Nederlanders een band met China voelen, hoewel die in de regel losstaat van een eventuele loyaliteit aan de autoriteiten in China. Eenzijdige demonisering van China**

of simpele keuzes voor of tegen China of Nederland moeten daarom ten koste van alles vermeden worden.

12. **Beleid dat zich teveel concentreert op de aanname dat er actieve en kwaadaardige inmenging vanuit China bestaat zal weinig resultaat hebben en wellicht alleen maar averechts werken.** Achterdocht ten opzichte van Chinezen in Nederland zal door overbodige aandacht voor inmenging alleen maar toenemen en Chinezen in Nederland zouden zich daarmee gedwongen kunnen voelen zich tot China voor bescherming te wenden.
13. **De algemeen gevoelde, zachte dreiging vanuit China is desondanks een ernstige reden tot zorg.** Er zijn een aantal dingen die de Nederlandse overheid hiertegen kan doen. **Het allerbelangrijkste is te bouwen op het algemene vertrouwen in de Nederlandse soevereiniteit en vrijheid van meningsuiting dat onze respondenten hebben uitgesproken.** De toegenomen twijfel, frustratie en wantrouwen ten opzichte van sommige aspecten van het beleid van de Chinese overheid onder veel Chinezen in Nederland kan hierbij helpen.
14. **Ten eerste dient er in voorkomende gevallen waarin er sprake is van daadwerkelijke bedreiging of inmenging, duidelijk, krachtig en geloofwaardig te worden opgetreden.** Actie naar aanleiding van deze gevallen zou ook meer gezamenlijk in Europees verband ondernomen kunnen worden. **Politiek asiel of familiehereniging voor leden van kwetsbare groepen uit China moeten zoveel mogelijk vergemakkelijkt en ondersteund worden.** Om dergelijke acties vanuit de overheid te faciliteren dient een monitorings- en rapportagemechanisme voor Chinese inmenging en bedreiging in te worden gesteld.
15. Daarnaast is het minstens zo belangrijk om de veiligheid in en het behoren tot de Nederlandse samenleving onder de Chinese bevolking te versterken. **Maatregelen hiertoe komen neer op het herstellen of doelgericht verder ontwikkelen van een actief integratie- en participatiebeleid.**
16. Ten eerste dienen Chinese organisaties, scholen, kerken en tempels actief benaderd te worden voor **een dialoog zowel over kwetsbaarheid en weerbaarheid tegen invloed als over de brugfunctie tussen Nederland en China die de Nederlandse Chinezen kunnen vervullen.** Hierbij is het van belang dat de grote verscheidenheid onder de Chinezen in Nederland tot zijn recht komt.

17. **Ten tweede dient de politieke participatie van de Chinese bevolking in Nederland gestimuleerd te worden.** Dit staat ook op het wensenlijstje van veel leiders van de eerste generatie en van de autoriteiten in China en er moet dan ook voor gewaakt worden dat dit geen ingang wordt voor eventuele Chinese inmenging in de Nederlandse politiek. Politieke participatie is echter vooral voor in Nederland opgegroeide Chinezen van belang. Voor hen heeft het niets te maken met eventuele Chinese inmenging, maar houdt juist een brede en volwaardige deelname aan het politieke proces in.
18. **Ten derde dient er een actief antidiscriminatiebeleid gevoerd te worden.** Met name in Nederland opgegroeide Chinezen hebben slechte ervaringen die hun anders-zijn benadrukken. Als ze volwassen worden, neigen ze er daarom naar steeds meer contact te zoeken met andere Chinese Nederlanders. De tweede generatie moet een rol spelen in beleid om stereotypering en discriminatie bekend te maken en aan te pakken. **Een bestrijding van het eenzijdige vijandbeeld van China dat in veel landen inclusief Nederland gemeengoed dreigt te worden, is eveneens essentieel.** Chinese Nederlanders kunnen hierbij een voorbeeldrol spelen.
19. **Ten vierde moet de ontwikkeling van een Chinese cultuur in Nederland los van China bevorderd te worden.** In Nederland geproduceerde Chineestalige media en van China onafhankelijke nieuwsgaring moeten ingesteld of hersteld worden. Ook moeten Nederlandstalige media en activiteiten voor de tweede generatie gestimuleerd worden. In Nederland geproduceerd Chinees lesmateriaal dient (weer) op Chinese scholen ingevoerd te worden voor een prijs die kan concurreren met door de Chinese overheid ter beschikking gesteld materiaal. Inmenging of invloed van China op sociale media dient aangepakt en vooral publiekelijk kenbaar gemaakt te worden.

Summary of key findings and recommendations

1. **The growth of the number of people, companies and institutions in the Netherlands from the People's Republic of China makes it almost inevitable that the impact of the Chinese government becomes more evident here as well.** This manifests itself not only among companies, students or knowledge migrants, but also within the traditional overseas Chinese communities.
2. **Organizations and leaders of traditional Chinese communities primarily maintain contact with the authorities of their area of origin. In addition, Sino-Dutch organizations and media are willing to accommodate Beijing or at least not antagonize it.** In addition, organizations of Chinese hospitality entrepreneurs are mainly focused at representing the interests of their members. Chinese schools and Chinese churches and temples in the Netherlands are an important focus of local Chinese communities.
3. **Apart from some of the Uighurs, the number of Chinese in the Netherlands who have come here for political reasons (asylum, dissidence) is small.** Politically engaged students, academics and activists are active, as evidenced by a number of recent demonstrations in response to the increasingly tough stance of the Chinese authorities on a wide range of issues.
4. **Contact with Chinese authorities or Chinese organizations in the Netherlands does not in itself mean that one would conform one's views to China, let alone be more receptive to the influence of the Chinese government.**
5. **The vast majority of Chinese in the Netherlands did not know about the existence of the Chinese overseas police stations before they came in the news in the autumn of 2022.** They therefore have obtained all their information about them from the Dutch and other non-Chinese media. **The Chinese in the Netherlands almost unanimously see these police stations as an attempt by the Chinese authorities to intimidate the Chinese population.**
6. **Statistically speaking, the most influenced and impressionable people with a Chinese background living in the Netherlands are men with a low level of education who speak poor Dutch. The most threatened Chinese Dutch are people from Xinjiang and to a lesser extent those who came to the Netherlands for study.**

7. The main factors that make someone conform less to the Chinese authorities are gender (women less), area of origin (Xinjiang and Taiwan less) and level of education (high less). These findings lead to the following conclusion. **As more “new migrants” from China with a higher educational level and members of the second-generation with higher education are present in the Netherlands, the influence of the Chinese authorities on the Chinese population in the Netherlands will decrease. In addition, it is important to note that a significant majority of the Chinese population in the Netherlands are women who show less conformity.**
8. **Chinese people in the Netherlands consider themselves free and independent of the influence of the Chinese authorities and trust Dutch sovereignty and freedom of expression.** An exception is some of the Uighurs living in the Netherlands who reported threats and intimidation to the police in 2019, although the Dutch public prosecution office was unable to prosecute these cases.
9. **What does emerge from our research, however, is a more general and diffuse sense of what we call China's soft threat.** Many Chinese-Dutch people from the People's Republic and Hong Kong avoid expressing their views on a number of sensitive issues, a form of self-censorship that both serves as a precaution in case it comes to the Chinese authorities attention and to avoid potentially confrontational discussions with other Chinese people.
10. **Although there is little or no active interference among the ordinary Chinese population in the Netherlands, nevertheless a degree of at least partial unwanted influence is present. The degree of resilience against this unwanted influence is generally low, precisely because it is so diffuse and self-evident for many.**
11. Policies to counter this must assume that most Chinese Dutch people feel a connection with China, although this is generally separate from any loyalty specifically to the authorities in China. **One-sided demonization of China or simple choices for or against China should therefore be avoided at all costs.**
12. **Policies that focus too much on the assumption that there must be active and malign interference from China will have little effect and may only backfire.** Suspicion towards Chinese in the Netherlands will only increase due to unnecessary attention to interference. Chinese in the Netherlands could then feel compelled to turn to China for protection.

13. **The widely perceived, soft threat from China is nevertheless a serious cause for concern.** There are a number of things the Dutch government can do about this. **The most important thing is to build on the general trust in Dutch sovereignty and freedom of expression among our respondents.** The increased doubt, frustration and distrust towards some aspects of the Chinese government's policy among many Chinese in the Netherlands can help in this regard.
14. **Firstly, clear, strong and credible action should be taken where there is an actual threat or interference.** Action regarding these cases could also be taken jointly at European level. **Political asylum or family reunification for members of vulnerable groups from China should be facilitated and supported as much as possible.** In order to facilitate such actions by the government, a monitoring and reporting mechanism for Chinese interference and threats should be established.
15. In addition, it is equally important to strengthen the security in and belonging to Dutch society among the Chinese population in the Netherlands. **Measures to this end amount to restoring or further developing a policy encouraging integration and participation in Dutch society.**
16. Firstly, Chinese organizations, schools, churches and temples should be approached for **a dialogue both on vulnerability and resilience to influence, and on the bridge function between the Netherlands and China that the Dutch Chinese can fulfil.** Here, it is important to include the great diversity among the Chinese in the Netherlands.
17. **Secondly, political participation of the Chinese population in the Netherlands should be encouraged.** This is also the wish of many leaders of the first generation and of the authorities in China and care must therefore be taken to ensure that this does not become an entry point for possible Chinese interference in Dutch politics. Political participation is especially important for Chinese people who have grown up in the Netherlands. For them, participating in Dutch politics has nothing to do with possible Chinese interference, but rather facilitates their full inclusion in Dutch politics and society.
18. **Thirdly, there must be an active anti-discrimination policy.** Particularly Chinese people who grew up in the Netherlands have had bad experiences that highlighted

their otherness. As they get older, they therefore tend to seek more contact with other Chinese-Dutch people. The second generation must be involved in policies to tackle stereotyping and discrimination. **Combating a one-sided enemy-image of China, which threatens to become commonplace in many countries, including the Netherlands, is also essential.** Chinese-Dutch people can play a role in this.

19. **Fourthly, the development of a Chinese culture in the Netherlands separate from China should be promoted.** Chinese-language media produced in the Netherlands and news gathering independently from China should be established or restored. Dutch-language media and cultural activities for the second generation should also be encouraged. Chinese teaching materials produced in the Netherlands should be (re)introduced in Chinese schools at a price that can compete with teaching materials provided by the Chinese government. China's interference or influence on social media should be addressed and, above all, made publicly known.

主要结论和建议

1. 在荷兰，有中国大陆背景的居民、中资企业、以及其他中国机构的数量增长，使得中国政府的影响在这里也几乎不可避免地变得更加显著。这不仅体现在企业、学生或高技术移民(Kennismigrant)这些群体中，也体现在传统的海外华人社群中。
2. 华人组织和领导人主要与其原籍地的政府有联系。其次，在荷兰的华人组织和媒体也越来越愿意迎合北京。此外，在荷华人商人组织主要代表华人企业家的利益。荷兰的中文学校，华人教堂和寺庙是当地华人组织举办各类活动的重要场所。
3. 除了部分维吾尔族人外，因政治原因（政治避难或持不同政见者）来到荷兰的华人数量不多。然而，荷兰也有相当数量的政治上活跃的学生、学者和活动家。最近一些针对中国政府在许多不同问题上日益严厉的立场而举行的示威游行就是佐证。
4. 一个人与中国政府或在荷兰的中国组织接触，并不意味着此人自愿地使自己言论或思想迎合中国政府的立场，更不意味着他将更容易接受中国政府的影响。
5. 在中国海外警察局于 2022 年秋被报导之前，绝大多数在荷华人都不知道中国海外警察局的存在。因此，他们主要是从荷兰和其他中国大陆以外的媒体上获得了这方面的所有信息。在荷兰的华人几乎一致认为，荷兰的中国警察局是中国当局试图威慑华人的组织。
6. 统计学意义上，在荷华人中，受影响程度最大的群体是受教育程度低、荷兰语说得不好的人。最感受到威胁的荷兰华人是来自新疆的人，在更小的程度上是来荷兰留学的人。
7. 使一个人或多或少迎合中国当局立场和意愿的主要因素是性别（女性较少），原籍地区（来自新疆和台湾较少）和教育水平（受教育程度越高，迎合较少）。这些发现可导致这样的结论：随着来自中国教育水平比较高的"新移民"和在荷兰受过高等教育的

第二代成员数量的增加，中国当局对荷兰华人的影响将减少。此外，需要注意的是，在荷兰的华人人口中，有相当多的人是女性，她们对中国当局的服从性较低

8. 在荷华人整体上认为自己不受中国当局的影响。他们相信荷兰的主权和言论自由。一个例外是：居住在荷兰的一些维吾尔族人，他们在 2019 年向警方报告了威胁和恐吓，然而荷兰的检察机关（Openbaar Minsiterie）没有能够起诉这些案件。
9. 然而，确实出现了一种更普遍和弥散的社会印象，我们称之为中国的软威胁（soft threat）。许多来自大陆和香港的华裔避免在一些敏感问题上表达自己的观点，这是一种自我审查的形式。这既是为了防止中国当局知道，也是为了避免与其他中国人进行讨论。
10. 虽然在荷兰的普通华人中，中国当局几乎或没有进行积极干预。但在一定程度上存在着不受欢迎的影响。面对这种影响，人们的抵御能力普遍较低，正是因为这种影响对许多人来说是如此的无处不在和不证自明。
11. 针对这种情况，政策制定者必须假定大多数在荷华人感觉到他们与中国有联系，但是，这种“联系”通常与他们对中国当局的“忠诚”没有关系。因此，应该不惜一切代价避免片面地妖魔化中国，或者二元化地要求一个人忠诚的对象是荷兰还是中国。
12. 那些过度关注和假定“中国积极而恶意地干预”的政策将不会有什么效果，可能只会适得其反。对在荷华人的怀疑只会因为这种不必要的政策关注而增加，而在荷华人可能因此感到他们不得不转向中国寻求保护。
13. 然而，广泛感受到的来自中国的软威胁是一个令人担忧的事情。对此，荷兰政府能够做一些事情。最重要的是建立在我们的受访者所表达的对荷兰主权和言论自由的普遍信任上。在荷兰的许多中国人对中国政府政策的某些方面越来越多的怀疑、沮丧和不信任，可以帮助解决这个问题。

14. 首先，在有实际威胁或干扰的情况下，应采取明确、有力和可信的行动。也可以在欧盟层面上更多地采取统筹行动。应尽可能为来自中国的弱势群体成员提供政治庇护或家庭团聚的便利和支持。为了促进政府的这种行动，应该建立一个对中国干预和威胁的监督与报告机制。
15. 此外，加强在荷华人对荷兰社会的安全感和归属感至少也同样重要。为此，采取的措施可包括一系列恢复或促进华人积极融入和社会参与的政策。
16. 首先，应积极联系华人组织、学校、教堂和寺庙，让他们加入关于脆弱性和抵御影响的对话，以及讨论关于荷兰华人可以在荷兰和中国之间发挥的桥梁作用。重要的是，在这个对话中要充分体现荷兰华人的巨大的多样性。
17. 其次，必须鼓励荷兰华人的政治参与。这也是许多第一代侨领和中国当局的愿望，因此必须注意确保政治参与不会成为任何中国当局干预荷兰政治的入口。政治参与对于那些在荷兰长大的华人来说尤其重要。对他们来说，这与中国可能的干涉无关，而是意味着对政治进程的广泛和充分的参与。
18. 第三，必须有一个积极的反歧视政策。特别是在荷兰长大的华人，尤其是那些因为自己的不同受到过歧视的华人。因此，随着年龄的增长，他们会更多地寻求与其他华裔荷兰人的接触。第二代必须在荷兰政府政策的考量和制定中发挥作用，以反制对华人的刻板印象以及在反歧视的政策中发挥作用。消解对于中国的片面的敌对形象也是至关重要的，这种形象有可能在包括荷兰在内的许多国家成为普遍现象。荷兰华人可以在这方面发挥模范作用。
19. 第四，必须独立于中国来促进中国文教在荷兰的发展。必须建立或恢复在荷兰制作的华文媒体和独立于中国的新闻收集。还应鼓励在华人二代群体中的荷兰语媒体和活动。在荷兰生产的中文教材必须（再次）被引入中文学校，其价格应该要能够与中国政府

提供的教材相竞争。中国对社交媒体的干预或影响必须得到重视，最重要的是，要使它公开化。

1. Doelstellingen van het project

In een eerder rapport heeft het LeidenAsiaCentre onderzocht welk instrumentarium de Chinese regering en communistische partij tot hun beschikking hebben om invloed uit te oefenen over Chinese staatsburgers en andere personen van Chinese herkomst die in Nederland woonachtig zijn. Dit rapport, *China's invloed en de Chinese gemeenschap in Nederland* (2021), was verricht in opdracht van het China Kennisnetwerk (CKN) van de Nederlandse overheid.¹ Het rapport concludeerde dat de voorwaarden en infrastructuur van beïnvloeding in toenemende mate aanwezig zijn en schetste de doeleinden waarvoor deze ingezet worden of kunnen worden, maar deed geen verdere uitspraak over de eventuele kwetsbaarheid of weerbaarheid van de Chinese bevolking in Nederland tegen een dergelijke beïnvloeding.

In het huidige rapport wordt verslag gedaan van vervolgonderzoek waarin de vraag naar de kwetsbaarheid voor en weerbaarheid tegen invloed en inmenging onder de Chinese bevolking in Nederland vanuit de Volkspubliek China juist centraal staat. Het doel van dit onderzoek is om zowel vanuit veiligheids perspectief als maatschappelijk perspectief aanbevelingen te doen voor beleid om – waar noodzakelijk – de Chinese gemeenschappen tegen invloed en inmenging te kunnen beschermen en tegelijkertijd eventuele stigmatiserende neveneffecten te kunnen voorkomen.

De **hoofdvraag** van het onderzoek is

In hoeverre is de Chinese bevolking in Nederland kwetsbaar of weerbaar tegen mogelijke ongewenste buitenlandse inmenging door China, gezien de samenstelling, oriëntatie en diversiteit van/binnen de verschillende gemeenschappen?

Deze hoofdvraag is uitgesplitst in meer gedetailleerde **deelvragen**, te weten:

1. *Wat is de demografische, culturele en socio-economische samenstelling van de Chinese bevolking in Nederland?*

¹ Frank N. Pieke, *China's invloed en de Chinese gemeenschap in Nederland*, LeidenAsiaCentre (2021), F.N.-Pieke.-Chinas-invloed-en-de-Chinese-gemeenschap-in-Nederland.pdf (leidenasiacentre.nl).

2. *Hoe en in hoeverre ervaren Chinezen in Nederland de rol en aanwezigheid van de Chinese regering en CCP als positieve aandacht, hulp en erkenning, respectievelijk als invloed en beïnvloeding?*
3. *In welke mate zijn Chinezen buiten de zichtbare elite van leiders en organisaties zich bewust van of hebben ze ervaring met ongewenste buitenlandse inmenging?*
4. *In hoeverre zien we in de (potentiële) ongewenste buitenlandse inmenging door China verschillen in wijzen van benaderen/beïnvloeden van zowel doelwitten als instrumenten?*
5. *Welke andere factoren spelen een rol bij weerbaarheid of kwetsbaarheid, zoals familie of andere persoonlijke banden met China, China-gerelateerde handel, investeringen of andere economische activiteiten, werkervaring of partijlidmaatschap in China voor de migratie, hechtheid en China-oriëntatie van de eigen gemeenschap hier, politieke, etnische of religieuze oriëntatie en activiteiten in Nederland?*
6. *Hoe kan ongewenste buitenlandse inmenging in de Chinese context wetenschappelijk geoperationaliseerd worden en welke mogelijke indicatoren duiden op een (on)voldoende mate aan weerbaarheid tegen OBI?*

Het rapport bestaat uit de volgende onderdelen. In Hoofdstuk 2 wordt het ontwerp en de uitvoering van het onderzoek uitgelegd en verantwoord. In Hoofdstuk 3 wordt eerst de ontwikkeling en structuur van de Chinese bevolking in Nederland geschetst, waarna een demografisch en socio-economisch profiel wordt gegeven gebaseerd op data van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). In hoofdstuk 4 volgt een eerste, statistische analyse van onze interviewdata waarin we de belangrijkste kwetsbaarheden voor Chinese invloed identificeren. In hoofdstuk 5 geven we een kwalitatieve analyse van onze interviews waarin we gedetailleerd ingaan op de beleving en ervaringen met Chinese invloed van onze respondenten. In hoofdstuk 6 worden een aantal conclusies getrokken over de belangrijkste kwetsbaarheden en weerbaarheden onder de Chinese bevolking in Nederland. In het laatste hoofdstuk worden beleidsaanbevelingen gedaan om – daar waar nodig – kwetsbaarheid te verkleinen en weerbaarheid te versterken. In een viertal appendices wordt aanvullende informatie gegeven over de onderzoeksopzet, uitvoering, data en aanvullend onderzoek over Chinese politiebureaus. Wij hebben deze methodologische informatie verschaft niet alleen om een helder inzicht te geven in zeggingskracht en beperkingen van onze benadering, maar ook in de hoop dat onze methodologie in toekomstig onderzoek verfijnd en verbeterd zal kunnen worden.

2. Ontwerp en uitvoering van het onderzoek

Chinese Nederlanders hebben hun wortels niet alleen in alle delen van China zelf (inclusief Taiwan en Hongkong), maar ook in vele andere landen met een overzeese Chinese gemeenschap, met name Indonesië en andere Zuidoost Aziatische landen en Suriname. Ook migranten van niet-Chinese minderheden in China, zoals Oeigoeren en Tibetanen, behoren tot de Chinese bevolking in Nederland. Door deze diversiteit is er in feite niet een Chinese gemeenschap in Nederland, maar meerdere. We spreken in dit rapport daarom van de “Chinese bevolking” als we aan willen geven dat het om alle personen met een Chinese achtergrond gaat. Het woord “gemeenschap” gebruiken we alleen om een deelgroep binnen de Chinees-Nederlandse bevolking aan te duiden die een zekere mate van interne cohesie en samenhang vertoont. In het volgende hoofdstuk (hoofdstuk 3) zal hier meer gedetailleerd op worden ingegaan.

Beleid ten opzichte van de Chinese bevolking in Nederland dient daarom de uiteenlopende gemeenschappen verschillend te benaderen, een feit dat niet alleen van belang is voor de Nederlandse overheid en maatschappij, maar ook voor de Chinese overheid en Communistische Partij. Primair doelwit van beïnvloeding en inmenging door de Chinese autoriteiten zijn Chinese Nederlanders met een achtergrond in China zelf (inclusief Hongkong, Macau en Taiwan) en dit onderzoek richt zich daarom op deze groepen, die de overgrote meerderheid van de Chinees-Nederlandse bevolking uitmaken. Nederland telt daarnaast naar schatting 10.000-15.000 personen met een Chinese achtergrond uit Suriname, Indonesië, Maleisië en Singapore.

Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen, benaderen we in dit rapport de hoofdvraag en de meer specifieke deelvragen van het onderzoek vanuit verschillende invalshoeken. Ten eerste beschrijven we de samenstelling en structuur van de Chinese bevolking in Nederland op basis van immigratieachtergrond, plaats van herkomst en socio-economische positie in Nederland. Dit behelst allereerst een overzicht van Chinese immigratie naar Nederland en de belangrijkste (sub)etnische en socio-economische groepen onder de Chinezen in Nederland, zoals dat in het LeidenAsiaCentre rapport van 2021 is gegeven. Daarnaast wordt op basis van door het CBS aangeleverde data en brontabellen een gedetailleerd sociaal-demografisch profiel gegeven van de aantallen, herkomstgebied in China, generatieopbouw, geografische spreiding, beroepscategorie en inkomen van de Chinese bevolking in Nederland afkomstig uit China, Hongkong, Macau en Taiwan.

In de rest van het onderzoek wordt vervolgens gebruikt gemaakt van de structuurschets van de Chinese bevolking om de mate van kwetsbaarheid en weerbaarheid van verschillende groepen in te schatten. Centraal hierbij zijn de gestructureerde interviews die met leden van de Chinese gemeenschap in Nederland zijn gehouden. Voor de gehanteerde vragenlijst verwijzen we naar Appendix 1. Een geanonimiseerde lijst van geïnterviewden is te vinden in Appendix 3.

De interviews zijn afgenomen door *een team van student-interviewers* met een Chinees-Nederlandse achtergrond. In dit onderzoek gaat het om de mate van Chinese invloed onder de Chinese bevolking in Nederland in den brede in te schatten. Leaders van Chinese organisaties, media, tempels of kerken en personen die direct betrokken zijn bij organisaties of politieke activiteiten die gericht zijn tegen de autoriteiten in China hebben we daarom buiten ons onderzoek gehouden. Chinese invloed over deze organisaties en hun leaders is bovendien in het eerdere LeidenAsiaCentre rapport al uitgebreid onderzocht.

De selectie van interviewers was zodanig dat er voor alle hoofdgroepen van de Chinese bevolking in Nederland (Zhejiang, Fujian, Guangdong en Hongkong, studenten en professionals uit stedelijk China, Taiwan, Oeigoeren) ten minste één interviewer beschikbaar was. Elke interviewer werd gevraagd de interviews onder hun eigen kring van verwanten en bekenden te doen. Dit laatste is belangrijk, omdat hiermee een groter vertrouwen kon groeien, de bereidheid een interview toe te staan veel groter was en het interview in het eigen dialect of taal kon plaatsvinden. Omdat het om jonge en voor een groot deel onervaren studenten ging, hebben ze voor de aanvang van het project van de projectonderzoekers een cursus in interviewtechnieken gekregen. Behalve dat dit de kwaliteit en bruikbaarheid van de interviews zeer ten goede is gekomen, heeft het ook onder de interviewers de teamgeest en betrokkenheid bij het onderzoeksproject vergroot.

In totaal hebben we 58 interviews afgenomen waarbij een team van 11 interviewers was betrokken. Bij de selectie van respondenten is ervoor gezorgd dat de totale populatie van geïnterviewden zo veel mogelijk een afspiegeling was van de samenstelling van de totale Chinese bevolking in termen van geslacht, leeftijd, generatie (binnen of buiten Nederland opgegroeid), herkomstgebied en opleidingsniveau. Ook hebben we bewust een aantal respondenten gezocht afkomstig uit Xinjiang of met een meer politiek geëngageerd of activistisch profiel, omdat verwacht kan worden dat ze potentieel een doelwit van Chinese inmenging zouden kunnen zijn. Deze “sampling on the dependent variable” is

gerechtvaardigd om zoveel als mogelijk was aanwijzingen voor inmenging te vinden, zelfs als dat onder de gemiddelde Chinese bevolking niet of nauwelijks voorkomt. Omgekeerd is een eventuele afwezigheid van dergelijke inmenging onder deze respondenten daarmee een nog sterkere sterke aanwijzing dat inmenging onder andere Chinezen in Nederland geen grote rol speelt.

Een dergelijke spreiding maakt het mogelijk de diversiteit onder de Chinese bevolking in Nederland te vertegenwoordigen zonder te pretenderen dat het onderzoek ook in statistische zin representatief is. Desondanks moet worden opgemerkt dat het onmogelijk is gebleken de weerspiegeling van de Chinese bevolking in Nederland volledig waar te maken. Wij hebben relatief weinig personen uit de eerste generatie van de meer traditionele gemeenschappen in Zhejiang en Fujian weten te vinden. Hoogopgeleide of in Nederland opgegroeide Chinezen zijn daarom oververtegenwoordigd. Dit is een belangrijke beperking, omdat uit ons onderzoek naar voren komt dat juist relatief laagopgeleide, eerste-generatie mannen zich in hun uitingen en meningen het meest blijken te conformeren aan de autoriteiten in China.

In overleg met de opdrachtgevers is besloten geen (online) enquête onder de Chinese gemeenschap in Nederland te houden. In het eerdere LAC-onderzoek in 2021 bleek dat interviews over de subjectieve ervaring met de invloed van China erg moeizaam verliepen. Met uitzondering van sommige organisaties die door de Chinese overheid als anti-China worden gezien, leverden gesprekken hierover over het algemeen weinig concrete informatie op. Het is daarom te verwachten dat een enquête afgenomen door vreemden of online op dit punt weinig tot geen nieuwe inzichten zou opleveren en overigens ook praktisch erg lastig uit te voeren zou zijn.

We zijn in de interviews niet ingegaan op de gevoelige en mogelijk confronterende vraag naar lidmaatschap van de Communistische Partij voor of na de migratie naar Nederland, maar onderzoek in China zelf heeft aangetoond dat partijleden slechts marginaal loyaler ten opzichte van de Partij staan dan niet-partijleden. De meeste Chinezen worden lid van de Partij omdat dit hun carrière te goede komt en niet omdat ze de standpunten van de Partij noodzakelijkerwijs onderschrijven.²

² Lianjiang Li, "Assessing Popular Support for the Communist Party of China," *China: An International Journal*, te verschijnen in mei 2023.

Bij het uitvoeren van de interviews hebben we geprobeerd volledige openheid van zaken te geven. De respondenten werd voor aanvang verteld dat het interview een onderdeel was van een onderzoeksproject van de LeidenAsiaCentre aan de Universiteit Leiden. Tevens werd verteld dat het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de rijksoverheid en zich richtte zich op de perceptie van de Chinese overheid binnen de Chinese gemeenschap in Nederland. We hebben benadrukt dat hoewel dit project door de rijksoverheid gefinancierd was, het uitgevoerd werd door een onafhankelijke onderzoeksinstelling en onafhankelijke onderzoekers. We benadrukten tevens dat de gegevens alleen strikt geanonimiseerd gebruikt zouden worden en dat alleen het onderzoeksteam toegang zou hebben tot de interviewverslagen en transcripties. De overgrote meerderheid van de respondenten bleek zonder probleem bereid om aan het onderzoek mee te werken. In een klein aantal gevallen sprak de geïnterviewde zich tijdens of na het interview uit over twijfel over het interview. Dit ging met name om een aantal respondenten die sterk pro-China waren en vonden dat de vragen erg politiek geladen waren en alleen maar ingingen op wat er eventueel mis zou kunnen zijn met betrekking tot de invloed van de Chinese overheid. Daarnaast had men soms zorgen over hoe de vertrouwelijkheid van de gegevens gewaarborgd zou worden, maar in geen van deze gevallen weigerde de respondent alsnog het interview voor ons onderzoek vrij te geven.

De resultaten van de demografische en interviewgedeeltes van het project zijn vervolgens gebruikt om een risicoanalyse van de aard en mate van Chinese beïnvloeding uit te voeren, waarin de belangrijkste factoren gespecificeerd worden die de blootstelling aan en kwetsbaarheid voor Chinese beïnvloeding van Chinese Nederlanders bepalen. Het doel hiervan is niet alleen om de mate van kwetsbaarheid in het algemeen te schetsen, maar ook om meer specifiek te identificeren welke categorieën en groepen Chinese Nederlanders speciaal risico lopen en welke risico's aan elk van de bovengenoemde factoren kunnen kleven.

3. De Chinese bevolking in Nederland³

3.1 De Chinese gemeenschappen in Nederland

De aanwezigheid van Chinezen in Nederland dateert al van het eind van de negentiende eeuw toen rondtrekkende handelaren in snuisterijen van het gebied rond de stad Qingtian in de provincie Zhejiang Europa bereikten. In 1911 werden in Rotterdam en Amsterdam Chinese stokers uit gebieden in de provincie Guangdong aangrenzend aan Hongkong (nu Shenzhen) in Engeland geworven om een zeeliedenstaking te breken. Tussen 1916 en 1918 werden enkele honderdduizenden Chinezen voornamelijk uit de provincie Shandong en het platteland rond de stad Wenzhou in Zhejiang door de geallieerden geworven voor logistieke ondersteuning en het graven van loopgraven in Noord-Frankrijk. Enkele duizenden bleven na de oorlog in Europa, waarvan een aantal ook in Nederland terecht kwam. In de eerste helft van de twintigste eeuw kende Nederland ook een aantal Chinese studenten uit Nederlands-Indië. Deze studenten waren aan Nederlandstalige scholen opgeleid en spraken meestal geen Chinees, maar Maleis of een regionale Indonesische taal als hun moedertaal.

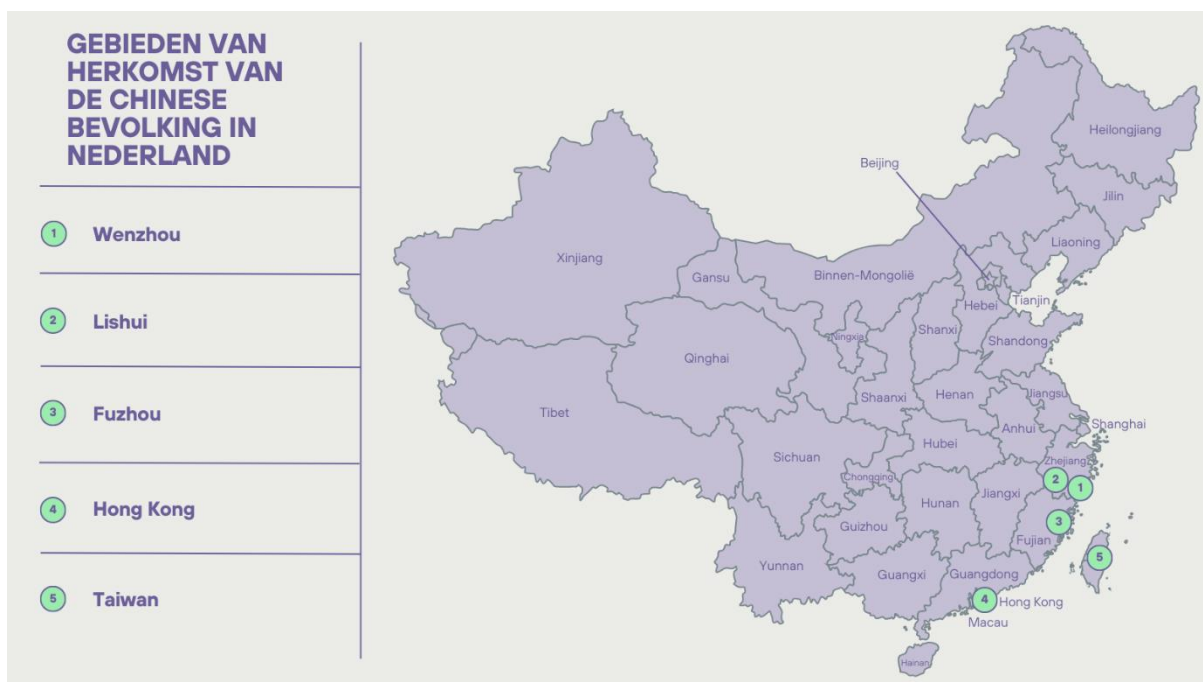
Deze kleine en uitermate vlottende Chinese gemeenschappen namen sterk in aantal af tijdens de Grote Depressie en de Tweede Wereldoorlog, maar zouden toch groeikernen worden voor de Chinese gemeenschappen in Nederland van na de oorlog. In de jaren zestig en zeventig waren aanvankelijk echter Chinezen uit Hongkong numeriek veel belangrijker. China ging na de revolutie van 1949 geleidelijk op slot en tijdens de Culturele Revolutie (1966-1969) werd emigratie naar het kapitalistische Westen helemaal onmogelijk gemaakt. Hongkong-Chinezen uit Engeland of familieleden in Hongkong van hier in Nederland wonende Chinezen sprongen in het gat en waren goeddeels verantwoordelijk voor de snelle groei en verspreiding van de Chinees-Indische restaurants. Aangetrokken door de kansen die de restaurantsector

³ De eerste vier paragrafen van dit hoofdstuk zijn ontleend aan Pieke's eerdere rapport voor het LeidenAsiaCentre *China's invloed en de Chinese gemeenschap in Nederland (2021)* en zijn gebaseerd op zijn publicaties over de ontwikkeling van Chinese migratie in Nederland en elders in Europa, zoals Frank N. Pieke en Gregor Benton (eds), *The Chinese in Europe* (Basingstoke: Macmillan, 1998); Frank N. Pieke, Pál Nyíri, Mette Thunø and Antonella Ceccagno, *Transnational Chinese: Fujianese Migrants in Europe* (Stanford: Stanford University Press, 2004); Frank N. Pieke, "Migration Journeys and Working Conditions of Chinese Irregular Immigrants in the United Kingdom," in Gao Yun (ed.), *Concealed Chains: Labour Exploitation and Chinese Migrants in Europe*, pp. 139-168 (Genève: International Labour Office, 2010).

bood, kwam in de jaren zeventig bovendien nog een aanzienlijk aantal Chinezen uit Singapore of Maleisië naar Nederland. Het Kantonees dat al deze Chinezen spraken of hier leerden werd al snel de belangrijkste Chinese taal in Nederland en ook elders in West-Europa.

Naast de Hongkong-Chinezen groeide in de jaren vijftig en zestig ook het aantal Chinezen uit Indonesië sterk. Omdat zij goed opgeleid waren en vloeiend Nederlands en vaak geen Chinees spraken, bleven zij apart staan van de andere Chinese groepen in Nederland. Datzelfde gold – zij het in mindere mate – ook voor Hakka-sprekende Chinezen die rond de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 naar Nederland kwamen en de voornamelijk Kantonees-sprekende Chinees-Vietnamese bootvluchtelingen aan het eind van de jaren zeventig. Hun status als Nederlandse staatsburgers of politieke vluchtelingen betekende dat ze niet afhankelijk waren van de banenmarkt in de Chinese restaurants en zich dus niet een plaats hoefden te verwerven in de door Hongkongers gedomineerde Chinese bevolkingsgroep.

Figuur 1: China met herkomstgebieden Chinese bevolking in Nederland

Bron: *LeidenAsiaCentre* (2023)

In de tweede helft van de jaren zeventig werd migratie uit de Volksrepubliek China opnieuw mogelijk. Eerst mondjesmaat, maar rap in aantal toenemend kwamen met name Chinezen uit de gebieden rond Qingtian in Lishui en Wenzhou in de provincie Zhejiang naar Nederland

om in Chinees-Indische restaurants alhier te werken. Hoewel Qingtian en Wenzhou minder dan 100 kilometer van elkaar af liggen en onderling goed verstaanbare dialecten hebben, ontwikkelden ze toch hun eigen gemeenschappen. In de tweede helft van de jaren tachtig kwam hier een goeddeels nieuwe migrantengroep bij, namelijk de Chinezen uit de gebieden rond de stad Fuzhou (met name het gewest Changle), de hoofdstad van de provincie Fujian, en het iets verder naar het zuiden gelegen district Fuqing. Zij waren onderdeel van een diaspora die in luttele jaren een wereldwijde verspreiding bereikte. Hoewel de taal van deze Fujianezers totaal anders is dan het Kantonees of de taal van de Wenzhouezers en Qingtianners, kwamen ook zij voor het overgrote deel in de Chinese restaurantsector terecht.

Tot ongeveer het jaar 2000 bestond de Chinese bevolking in China dus uit twee, intern weer zeer diverse groepen. De eerste en grootste groep concentreerde zich bijna uitsluitend op de restaurantsector. Omdat de grenzen van de groei van de traditionele Chinees-Indische restaurants inmiddels allang zijn bereikt, zoeken veel Chinezen uit de restaurantsector inmiddels ook hun heil in aanverwante sectoren, zoals snackbars of sushirestaurants. Zij waren voor het grootste deel afkomstig uit gebieden in Zuidoost-China die zich van oudsher in emigratie gespecialiseerd hadden. De tweede en veel kleinere groep was afkomstig uit voormalige Nederlandse koloniën (Indonesië, Suriname) of hier als politiek vluchteling gekomen. Zij waren niet in een bepaalde sector van de economie geconcentreerd en vaak veel sterker in de Nederlandse maatschappij geïntegreerd.

Gedreven door fundamentele veranderingen in China zelf is de al heel grote diversiteit van de Chinese gemeenschap in Nederland in het nieuwe millennium nog verder toegenomen. Vanaf 1994 veranderde China in minder dan tien jaar van een staats-socialistisch land waar mensen gebonden waren aan hun werk en woonplaats in een maatschappij van autonome families en individuen. Sanering van staatsbedrijven, versoepeling van het huishoudregistratiesysteem, overgang van sociale huisvesting naar een particuliere woningmarkt en groei en verdere openstelling van het hoger onderwijs noopten de bevolking verantwoordelijkheid te nemen voor hun levensonderhoud en de toekomst van zichzelf en hun kinderen.

De nieuwe vrijheden en verantwoordelijkheden brachten groepen z.g. “nieuwe migranten” van heel verschillende achtergronden en gebieden in China naar Nederland en elders in Europa. Boeren en arbeiders uit voornamelijk de “rustbelt” provincies in het noordoosten van China (Heilongjiang, Jilin en Liaoning) zochten hier ongeschoold en tijdelijk werk in de

landbouw, bouw, prostitutie en persoonlijke verzorging, maar uiteindelijk toch vooral in de Chinese restaurantsector. Nadat in de jaren negentig studeren in het buitenland op eigen kosten zonder beurs werd toegestaan, nam het aantal Chinese studenten in Nederland in rap tempo toe. Ook vonden steeds meer hoogopgeleide Chinezen een baan in het bedrijfsleven of het hoger onderwijs. Vaak ging het hier om Chinezen die hier afgestudeerd waren en na hun studie werk hadden gevonden. Een kleinere groep vaak hoogopgeleide Chinezen werkt hier als expats voor vestigingen van Chinese of andere internationale bedrijven en organisaties, of zijn met een Nederlander (al of niet van Chinese komaf) getrouwd.

Een andere groep nieuwe migranten uit de Volksrepubliek China zijn de Oeigoeren, waarvan er op het ogenblik ongeveer 1.500 in Nederland wonen. Vanaf de jaren negentig trokken veel Oeigoeren naar Centraal-Azië en het Midden-Oosten als studenten of pelgrims op zoek naar bronnen van de authentieke Islam. Nadat de autoriteiten van de Volksrepubliek China steeds meer druk op de overheden in het Midden-Oosten en op individuele Oeigoeren begon uit te oefenen om naar China terug te keren, zochten velen een veilig heenkomen in West-Europa of Noord-Amerika. De Oeigoerse gemeenschap in Nederland is onderling verdeeld, maar is ook sterk verbonden met de mondiale Oeigoerse diaspora. Er bestaan ook banden met de Turkse gemeenschap in Nederland, waarvan de taal en cultuur sterk met die van de Oeigoeren overeenkomt. De huidige Oeigoerse gemeenschap in Nederland kent ook een groeiende tweede generatie.⁴

De verschuivingen van de migratiestromen naar Nederland hebben fundamentele culturele, economische, taalkundige en politieke consequenties gehad. De restaurantsector werd tot de jaren negentig door Kantonees-sprekende Hongkongers gedomineerd. Met de komst van grote aantallen migranten hebben de Wenzhounezen en in mindere mate de Qingtianners hun plaats overgenomen. De nationale standaardtaal, het Mandarijns, neemt de plaats van het Kantonees als gemeenschappelijke taal over, hoewel dit voor praktisch niemand de moedertaal is en vaak maar onvolkomen wordt beheerst. Het toenemende aantal “nieuwe migranten” uit steden en provincies buiten de traditionele overzeese Chinese herkomstgebieden – en met name de aanwezigheid van steeds meer hoogopgeleide Chinezen – spoort de overgang naar het Mandarijns verder aan. Ook de veel grotere rol van Chinese

⁴ Deze informatie over de Oeigoeren ontleen wij naast onze interviews voor het huidige project en het LAC-project in 2021 ook aan het PhD onderzoek van Elke Spiessens.

media, sociale media en de Chinese overheid onder de Chinezen in Nederland stimuleert in ieder geval de passieve beheersing van het Mandarijns nog meer.

Sinds de jaren negentig komt migratie uit Hongkong, Vietnam, Singapore en Maleisië en uit voormalige Nederlandse koloniën nog slechts sporadisch voor. Deze gemeenschappen bestaan nu uit meerdere generaties, waarbij de oorspronkelijke migranten vaak al op leeftijd beginnen te raken en hun kinderen en kleinkinderen een steeds prominentere rol krijgen. Hoewel leden van de tweede en derde generaties nog een deel van hun jeugd in Azië doorgebracht kunnen hebben, zijn zij toch in de eerste plaats Nederlander. Dit geldt ook voor de tweede generatie uit Qingtian, Wenzhou of Fujian. Ze hebben over het algemeen weinig belangstelling voor de Chinese restaurantsector. Veel van hen hebben een reguliere baan, anderen zijn een bedrijf begonnen, soms (maar zeker niet altijd) met een Chinese inslag, zoals hotels, duurdere restaurants, reisbureaus of in de handel met China. De meesten spreken alleen de Chinese moedertaal van hun ouders (Kantonees, Hakka, Wenzhounees, Fuzhounees), hoewel een aantal ook Mandarijns heeft geleerd, bijvoorbeeld op Chinese scholen in het weekend of aan een Chinese of Nederlandse universiteit.

3.2 Demografisch en socio-economisch profiel

De veranderingen in Chinese migratiestromen blijken duidelijk uit onderzoek dat in 2011 door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) naar de Chinezen in Nederland is gedaan. In dit onderzoek zijn net als in het onderzoek voor ons eigen rapport de Chinese groepen uit Indonesië, Suriname, Vietnam, Maleisië en Singapore niet meegenomen. Op 1 januari 2011 woonden er 51.000 eerste generatie Chinese immigranten uit de Volksrepubliek, Hongkong, Macau of Taiwan in Nederland. Het aantal tweede-generatie Chinezen bedroeg 28.000. Van de eerste-generatie Chinezen die zich in 1990 of eerder in Nederland had gevestigd was bijna driekwart geboren in Hongkong of de provincie Guangdong. Van de Hongkongers onder de eerste generatie was iets meer dan 60 procent voor 1990 naar Nederland gekomen, terwijl dit voor slechts iets meer dan 20 procent van de Zhejiang (Wenzhou en Qingtian) Chinezen gold. Slechts 4 procent van de Chinezen uit “overige provincies” (exclusief Beijing en Shanghai) was voor 1990 naar Nederland gekomen.⁵ Sinds 2000 zijn zowel nieuwe migranten uit de

⁵ Carel Harmsen, Ruim 51 duizend Chinezen van de eerste generatie in Nederland, Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek, 28 april 2011, <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2011/17/ruim-51-duizend-chinezen-van-de-eerste-generatie-in-nederland>, online op 22 januari 2021.

Volksrepubliek als de tweede generatie snel gegroeid, zodat beide groepen in 2011 elk ongeveer even groot waren geworden als de groep van pre-2000 migranten.⁶

Een meer recente (2020) studie van het CBS is weliswaar beperkt tot alleen personen met de Chinese nationaliteit, maar geeft wel een goed inzicht in de samenstelling en het beroepsprofiel van met name studenten en kennismigranten onder de nieuwe migranten van na 2000. In 2019 woonden er 37.000 personen met de Chinese nationaliteit in Nederland, oftewel 0,2 procent van de totale Nederlandse bevolking. Hun aantal is in laatste twintig jaar sterk gegroeid vergeleken met het aantal van ongeveer 8.000 in 1995. Van de personen met de Chinese nationaliteit studeren er 400 voor een PhD met een aanstelling aan een Nederlandse universiteit, wat goed is voor ongeveer 10 procent van alle internationale werknemer-promovendi in Nederland. Volgens eerder (2015) onderzoek van het Centraal Planbureau blijft 43 procent van de Chinese promovendi na hun afstuderen in Nederland. Daarnaast studeren er 4.500 Chinezen voor een BA of MA in Nederland. Van de BA studenten verblijft 33 procent en van de MA studenten 40 procent drie jaar na hun afstuderen nog in Nederland.⁷

Voor het huidige project hebben we het CBS gevraagd om een nog meer gedetailleerde studie naar het demografisch en socio-economisch profiel van de Chinese bevolking in Nederland uit te voeren. Hierbij is gebruik gemaakt van data voor 1 januari 2022 uit de Basisregistratie Personen (BRP), het Stelsel van Sociaal Statistische Bestanden (SSB) en de Belastingdienst. De twee brontabellen die het CBS heeft aangeleverd zijn zowel beschikbaar op de

⁶ Frank Linder, Lotte van Oostrom, Frank van der Linden en Carel Harmsen, *Chinezen in Nederland in het eerste decennium van de 21ste eeuw*, *Bevolkingstrends*, 2011(4), 22 december 2011, <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2011/51/chinezen-in-nederland-in-het-eerste-decennium-van-de-21ste-eeuw>, p. 28, diagram 1, online op 22 januari 2021.

⁷ Dennis Cremers, Iryna Rud, Sarah Creemers, "Chinese werknemers en studenten in Nederland". In *Internationaliseringsmonitor China 2020-II*, Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek, 2020, pp. 93-116, <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2020/26/internationaliseringsmonitor-2020-tweede-kwartaal-thema-china>, gelezen op 22 januari 2022; Iryna Rud, Bram Wouterse en Roel van Elk, *Stay Rates of Foreign PhD Graduates in the Netherlands* (Den Haag: Centraal Planbureau, 2015), <https://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/cpb-background-document-stay-rates-foreign-phd-graduates-netherlands.pdf>, online op 22 januari 2021.

LeidenAsiaCentre webpagina van dit rapport als op de website van het CBS.⁸ In deze brontabellen is ook een korte methodologische toelichting opgenomen.

Voor dit rapport hebben wij uit de twee brontabellen een aantal kleinere en daarmee meer toegankelijke tabellen gedistilleerd, die we hieronder weergeven en bespreken. In Tabel 1 wordt een eerste overzicht gegeven van de aantallen Chinezen in Nederland, uitgesplitst naar gebied van herkomst(geboorte), geslacht en generatie. Het eerste wat hierbij opvalt is dat onder de eerste generatie het aantal vrouwen (56,5 procent) aanzienlijk groter is dan het aantal mannen (43,8 procent), dit terwijl onder de bevolking in China zelf het aantal mannen juist in de meerderheid is met 51,1 procent mannen en 48,9 procent vrouwen.⁹ Ook onder de ongeveer 250 miljoen interne migranten in China zijn mannen veruit in de meerderheid.¹⁰ Zoals blijkt uit de seksratio's (=aantal mannen gedeeld door het aantal vrouwen maal 100) in de tabel, zijn vrouwen in de meerderheid uit alle gebieden van herkomst inclusief Taiwan en Hongkong. Uitzonderingen zijn Fujian waar emigratie uit de overzees-Chinese herkomstgebieden (nog steeds) door mannen gedomineerd wordt¹¹ en merkwaardig genoeg Shandong. Dit geldt ook voor de de/els in China opgegroeide "anderhalve generatie" of "tussengeneratie", maar niet voor de in Nederland opgegroeide tweede generatie die ongeacht herkomstgebied een normale seksratio heeft.

⁸ <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2023/07/chinezen-in-nederland-1-januari-2022> en [https://eur03.safelinks.protection.outlook.com/?url=https%3A%2F%2Fwww.cbs.nl%2Fnl-nl%2Fmaatwerk%2F2023%2F08%2Fsocialeconomische-kenmerken-van-chinezen-in-nederland-1-januari-2022&data=05%7C01%7Cf.n.pieke%40hum.leidenuniv.nl%7Ccf1e71229c86419ed68d08db173b343b%7Cca2a7f76dbd74ec091086b3d524fb7c8%7C0%7C0%7C638129315279238658%7CUnknown%7CTWFpbGZsb3d8eyJWlJoiMC4wLjAwMDAiLCJQIjoiV2luMzliLCJBTiI6IjIhaWwiLCJXVCI6IjMn0%3D%7C3000%7C%7C%7C&sddata=M6vedjYRsymBphwPC6IIQi110rqrwpaoiVSLHDiSIvY%3D&reserved=0\)](https://eur03.safelinks.protection.outlook.com/?url=https%3A%2F%2Fwww.cbs.nl%2Fnl-nl%2Fmaatwerk%2F2023%2F08%2Fsocialeconomische-kenmerken-van-chinezen-in-nederland-1-januari-2022&data=05%7C01%7Cf.n.pieke%40hum.leidenuniv.nl%7Ccf1e71229c86419ed68d08db173b343b%7Cca2a7f76dbd74ec091086b3d524fb7c8%7C0%7C0%7C638129315279238658%7CUnknown%7CTWFpbGZsb3d8eyJWlJoiMC4wLjAwMDAiLCJQIjoiV2luMzliLCJBTiI6IjIhaWwiLCJXVCI6IjMn0%3D%7C3000%7C%7C%7C&sddata=M6vedjYRsymBphwPC6IIQi110rqrwpaoiVSLHDiSIvY%3D&reserved=0)).

<https://leidenasiacentre.nl/invloed-en-inmenging-van-de-volksrepubliek-china-onder-de-chinese-bevolking-in-nederland/>

⁹ C. Textor, "Population in China from 2012 to 2022, by gender", Statista, 17 januari 2023, <https://www.statista.com/statistics/251129/population-in-china-by-gender/>, online op 24 februari 2023.

¹⁰ Domestic Migrants in China (2018): Trends, Challenges and Recommendations, NBS/UNFPA/UNICEF Joint Data Project, 2018, pp. 4-5, <https://china.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/%E4%B8%AD%E5%9B%BD%E7%9A%84%E6%B5%81%E5%8A%A8%E4%BA%BA%E5%8F%A3%EF%BC%882018%EF%BC%89-EN-final.pdf>, online 0n 27 februari 2023.

¹¹ Frank N. Pieke et al., Transnational Chinese.

De traditionele gebieden van herkomst van overzeese Chinezen (Wenzhou, Lishui/Qingtian, Fujian, Guangdong en Hongkong) zijn met 33.403 personen nog steeds goed voor het numeriek grootste aantal Chinezen in Nederland, maar in totaal komen alle andere provincies bij elkaar ("China overig" in de tabel) met 25.254 personen inmiddels aardig in de buurt. Ook het aantal van 5.193 Taiwanese is verrassend hoog; de Taiwanese gemeenschap is zeker geen te verwaarlozen onderdeel van de Chinese bevolking. Als we verder naar de individuele provincies onder de "China overig" categorie kijken, blijkt dat China's grootste en meest ontwikkelde steden (Beijing en Shanghai, maar niet Tianjin) en de provincies rond de door centraal-China stromende Yangzi rivier (Jiangsu, Anhui, Jiangxi, Hubei, Hunan) relatief sterk vertegenwoordigd zijn. Deze provincies zijn over het algemeen economisch welvarender dan andere provincies. De armere provincies in het noorden, zuiden en westen van China zijn juist ondervertegenwoordigd, met uitzondering van Xinjiang (vanwege de vervolging van Oeigoeren daar) en de sterk geïndustrialiseerde provincies Shandong en Liaoning. Dit alles bij elkaar bevestigt het beeld dat China's nieuwe emigranten veel meer dan traditionele overzeese Chinezen relatief welvarend, stedelijk en hoogopgeleid zijn.

De verdeling van de Chinese bevolking over Nederland is zichtbaar gemaakt in Figuur 2. Hierin is Nederland opgedeeld in z.g. COROP-gebieden die elk een centrale kern hebben met een omliggend verzorgingsgebied. Zowel de eerste als de tweede generatie volgt hetzelfde patroon met een duidelijke concentratie in de drie grote steden en in de Randstad meer in het algemeen, inclusief Delft dankzij de technische universiteit aldaar, en de regio-Eindhoven met zijn grote aantal hightechbedrijven en technische universiteit. Ook de regio's overig Groningen en Arnhem-Nijmegen hebben relatief veel Chinezen en ook hier speelt de aanwezigheid van een universiteit (Rijksuniversiteit Groningen respectievelijk Radboud Universiteit en Wageningen University & Research) waarschijnlijk een rol. De aanwezigheid van een technische universiteit in de regio Twente daarentegen heeft naar het zich laat aanzien maar een bescheiden effect. De regio Flevoland tenslotte is aantrekkelijk voor sommige Chinese bedrijven en huishoudens vanwege de relatief lage land- en huizenprijzen en de nabijheid van de Randstad. Ondanks de concentratie in een beperkt aantal regio's zijn Chinezen over heel Nederland te vinden, hetgeen te maken heeft met de specialisatie in Chinese restaurants die door de onderlinge concurrentie relatief gelijk over de bevolking verdeeld zijn.

Tabel 1: Chinese bevolking in Nederland naar gebied van herkomst, geslacht en generatie, 1 januari 2022

Herkomstgebied eerste generatie	Man	Vrouw	Totaal	Seksratio
<i>Traditioneel overzeese gebieden</i>				
Hongkong en Macau	5150	5773	10923	89
Guangdong	2922	4350	7272	67
Fujian	1565	1486	3051	105
Lishui/Qingtian	1699	1759	3458	97
Wenzhou	4190	4509	8699	93
Totaal overzeese gebieden	15526	17877	33403	87
<i>Andere gebieden van herkomst</i>				
China overig, waaronder	9714	15540	25254	63
Anhui	341	777	1118	44
Gansu	98	143	241	69
Guizhou	62	190	252	33
Hainan	39	53	92	74
Hebei	246	300	546	82
Heilongjiang	237	342	579	69
Henan	281	371	652	76
Hubei	373	782	1155	48
Hunan	779	1325	2104	59
Jiangsu	756	1015	1771	74
Jiangxi	296	1127	1423	26
Jilin	231	290	521	80
Liaoning	752	1153	1905	65
Qinghai	15	30	45	50
Shaanxi	303	419	722	72
Shandong	797	657	1454	121
Shanxi	183	192	375	95
Sichuan en Chongqing	529	1077	1606	49
Yunnan	180	261	441	69
Shanghai	1033	1475	2508	70
Beijing	713	1054	1767	68

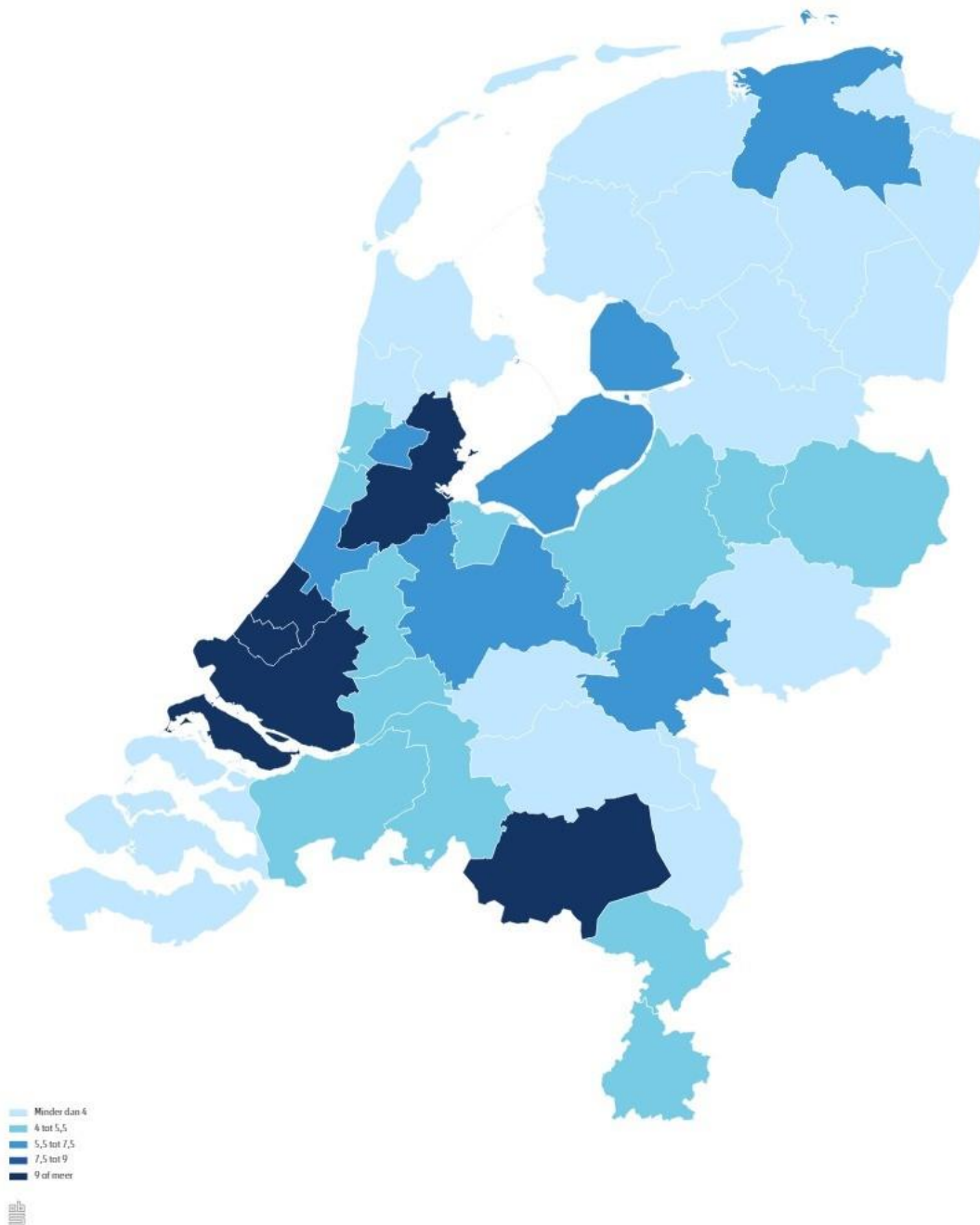
Tianjin	173	277	450	62
Guangxi	178	867	1045	21
Xinjiang	594	591	1185	101
Binnen-Mongolië	108	153	261	71
Tibet	30	37	67	81
Ningxia	39	42	81	93
Zhejiang overig	348	540	888	64
Taiwan	2018	3175	5193	64
China onbekend	7781	8976	16757	87
Totaal eerste generatie <i>waaronder</i>	35039	45568	80607	77
"Anderhalve" generatie	6541	9442	15983	69
Herkomstgebied tweede generatie				
Taiwan	481	473	954	102
China	13097	12407	25504	106
Hongkong plus Macau	4615	4465	9080	103
Totaal tweede generatie	18193	17345	35538	105
Eindtotaal	53232	62913	116145	85
Procent	45.8	54.2	100.0	

Bron: CBS-brontabellen

In Tabel 2 hieronder geven we de verschillende nationaliteiten van de Chinese bevolking in Nederland aan. Het blijkt dat slechts ongeveer de helft van de eerste generatie de Nederlandse nationaliteit heeft aangenomen, maar dat dit vooral veroorzaakt wordt door de "nieuwe migratie" waarvan ook een aanzienlijk deel studenten zijn. Minder dan een-derde van de personen uit overzees-Chinese gebieden in de Volksrepubliek heeft de nationaliteit van de Volksrepubliek China behouden, en ook van hen kan worden aangenomen dat zij voornamelijk meer recente immigranten zijn. Personen uit Hongkong hebben ook in grote meerderheid de Nederlandse nationaliteit, met slechts kleine aantallen die de nationaliteit van Groot-Brittannië-Hongkong, de Volksrepubliek of een andere hebben behouden. Onder de Taiwanese is het behoud van de nationaliteit van de Republiek China nog veel algemener dan onder de nieuwe migranten uit de Volksrepubliek, waarschijnlijk omdat veel van hen of de voordelen van de Nederlandse nationaliteit niet zien, of slechts een aantal jaar in Nederland verwacht te verblijven. Wat betreft de tweede generatie is er een duidelijk verschil tussen enerzijds personen afkomstig uit de Volksrepubliek en anderzijds Hongkong en

Taiwan. De Nederlandse nationaliteit onder de laatste twee groepen is nagenoeg universeel, terwijl kinderen van ouders uit de Volksrepubliek in 13 procent van de gevallen de Chinese nationaliteit hebben behouden, hoewel sommigen daarnaast ook de Nederlandse nationaliteit zullen hebben.

Figuur 2: Aandeel in promille van eerste en tweede generatie Chinezen in de bevolking van Nederland, naar COROP-gebieden, 1 januari 2022

Bron: CBS bronbestanden

Tabel 2: Eerste en tweede generatie Chinezen in Nederland naar nationaliteit, leeftijd en herkomstgebied, 1 januari 2022

Herkomstgebied / Nationaliteit	VRC/China	Nederland	ROC/Taiwan	GB/Hongkong	Overig
Eerste generatie					
Hongkong en Macau	609	9236	0	646	427
Guangdong	1820	5339	0	0	84
Fujian	1743	1223	0	0	81
Lishui/Qingtian	1525	1901	0	0	32
Wenzhou	4235	4330	0	0	134
Totaal overzees-Chinese gebieden	9932	22029	0	0	758
China overig	13566	10985	0	0	637
Taiwan	426	344	3590	0	808
Onbekend	13372	2679	18	153	664
Totaal eerste generatie	37296	36037	0	0	2867
Tweede generatie					
Taiwan	3	855	0	0	42
China	3284	21606	0	0	574
Hongkong plus Macau	8	9030	0	0	24
Totaal tweede generatie	3295	31491	0	0	640
Eindtotaal	40591	67528	3608	799	3507

Bron: CBS-brontabellen

Het onderscheid tussen overzeese Chinezen uit de traditionele gebieden van herkomst en nieuwe migranten blijkt ook uit de leeftijdsopbouw en het inkomensprofiel van beide groepen. In Tabel 3 geven we eerst de leeftijdsopbouw voor elk gebied van herkomst en voor de eerste en tweede generatie. Hoewel de leeftijdsopbouw van de Chinese bevolking als geheel op het ogenblik redelijk gebalanceerd, zij het nog relatief jong is, bestaan er tussen afzonderlijke groepen soms grote verschillen. De groep uit Hongkong en Macau is duidelijk de oudste. Immigratie uit dit gebied vindt al sinds de jaren negentig slechts mondjesmaat plaats. Op het ogenblik zijn niet alleen de jongste leeftijdscategorieën erg klein, maar ook de groep tussen 25 en 45 jaar oud is nu al bescheiden van omvang.

Het patroon voor de traditionele overzeese herkomstgebieden in de Volksrepubliek China (Guangdong, Fujian, Wenzhou en Lishui/Qingtian) reflecteert het feit dat de grote migratiestromen uit die gebieden tot en met het midden van de jaren 2000 aanhielden, maar daarna snel afnamen. Deze groepen worden daarom op het ogenblik gedomineerd door mensen tussen de 25 en 65 jaar oud met nog relatief weinig ouderen boven de 65 jaar. Dit geldt het sterkste voor de groep uit Fujian waar emigratie naar Nederland pas aan het eind van jaren tachtig op gang kwam. Taiwan en China overig contrasteren hiermee sterk maar lijken onderling juist erg op elkaar. Dit zijn de herkomstgebieden van de “nieuwe migratie” uit China met een groot aantal studenten en hoogopgeleiden. Deze nieuwe migratie is pas echt in de jaren 2000 op gang gekomen en duurt nog steeds voort. Deze groepen hebben niet alleen slechts een klein aantal ouderen, maar ook een bescheiden aantal eerste-generatie kinderen. Immigratie van deze groep vindt klaarblijkelijk over het algemeen plaats voordat men kinderen heeft gekregen.

De tweede generatie van de Chinese bevolking is snel in omvang toegenomen. Allereerst is er de grote groep van de anderhalve generatie of tussengeneratie: kinderen die in China geboren zijn maar voor hun 12e jaar naar Nederland zijn gekomen en dus gedeeltelijk in China en in Nederland zijn opgegroeid (zie Tabel 1). Deze groep speelt een belangrijke rol in de profilering en het functioneren van de Chinese gemeenschappen in Nederland, omdat ze door hun gedeelde achtergrond bij uitstek toegerust zijn om een brugfunctie tussen de eerste generatie en de Chinese samenleving te vervullen. De tweede generatie van in Nederland geboren of goeddeels opgegroeide Chinezen bestaat voor het grootste gedeelte uit de kinderen van ouders uit de Volksrepubliek. Omdat immigratie uit andere regio's in China nog te recent is, is aannemelijk dat dit bijna uitsluitend kinderen van ouders uit een van de overzees-Chinese regio's van herkomst zijn. De groep van kinderen van Hongkong-Chinezen is veel kleiner, maar hierbij moet wel worden aangetekend dat veel van de derde generatie Chinezen ook uit deze groep zullen komen, maar helaas is deze niet in de CBS-data opgenomen.

Zoals uit Tabel 3 blijkt, is de tweede generatie een nog jonge groep met een groot aantal kinderen en jongvolwassenen. Voor de tweede generatie is het niet mogelijk een uitsplitsing te maken tussen verschillende gebieden van herkomst in de Volksrepubliek. Wel is het duidelijk dat de tweede generatie waarvan de ouders uit Hongkong of Macau komen duidelijk ouder is dan die met ouders uit de Volksrepubliek. De jongste groep is de Taiwanese, hoewel het in de lijn der verwachting ligt dat de tweede generatie met “China overig” ouders eveneens erg jong zal zijn.

Tabel 3: Chinese bevolking in Nederland naar leeftijd, herkomstgebied en generatie, 1 januari 2022 (% horizontaal)

Leeftijd/Herkomstgebied	0 tot 15	%	15 tot 25	%	25 tot 45	%	45 tot 65	%	65+	%	Totaal
Eerste generatie											
China overig	2254	9.3	5345	21.9	12078	49.6	4143	17.0	546	2.2	24366
Hongkong en Macau	474	4.3	567	5.2	1808	16.6	4574	41.9	3500	32.0	10923
Guangdong	441	6.1	1080	14.9	1665	22.9	2172	29.9	1914	26.3	7272
Fujian	203	6.7	291	9.5	1392	45.6	966	31.7	199	6.5	3051
Zhejiang, waaronder	398	3.1	652	5.0	5361	41.1	5308	40.7	1326	10.2	13045
Lishui/Qingtian	47	1.4	116	3.4	1300	37.6	1495	43.2	500	14.5	3458
Wenzhou	257	3.0	381	4.4	3578	41.1	3670	42.2	813	9.3	8699
Taiwan	575	11.1	1092	21.0	2540	48.9	849	16.3	137	2.6	5193
Onbekend	375	2.2	3763	22.5	10401	62.1	1778	10.6	440	2.6	16757
Totaal eerste generatie	4720	5.9	12790	15.9	35245	43.7	19790	24.6	8062	10.0	80607
Tweede generatie											
Taiwan	623	65.3	200	21.0	126	13.2	5	0.5	0	0.0	954
China	12092	47.4	6252	24.5	5559	21.8	1032	4.0	569	2.2	25504
Hongkong plus Macau	1341	14.8	1354	14.9	5326	58.7	1029	11.3	30	0.3	9080
Totaal tweede generatie	14056	39.6	7806	22.0	11011	31.0	2066	5.8	599	1.7	35538
Eindtotaal	18776	16.2	20596	17.7	46256	39.8	21856	18.8	8661	7.5	116145

Bron: CBS-tabellen

In Tabel 4 hieronder geven we de opbouw van de Chinese bevolking naar zg. inkomenskwintielen. Hierbij wordt de totale bevolking van Nederland op basis van de

gegevens van de Belastingdienst en de bevolkingsregisters gelijkelijk verdeeld in vijf verschillende inkomensgroepen (“kwintielen”) die elk dus goed zijn voor 20 procent van de bevolking. In tabel laten we zien in hoeverre de Chinese bevolking en verschillende subgroepen daarbinnen daarvan afwijken en dus armer of rijker zijn dan de Nederlandse bevolking als geheel. We hebben in de tabel de groep “China overig” uitgesplit in vijf Chinese regio’s om de invloed van socio-economische verschillen in China zelf te kunnen bekijken.

De cijfers in deze tabel zijn niet geheel eenduidig, maar er zijn desondanks een aantal patronen te ontwaren. Allereerst zijn de huishoudens van eerste-generatiemigranten uit alle overzees-Chinese gebieden duidelijk armer, zowel in vergelijking met de Nederlandse bevolking als geheel als vergeleken met personen uit de meeste overige gebieden in China en met de tweede generatie. De opwaartse mobiliteit van de tweede generatie die hieruit blijkt, is een patroon dat algemeen voorkomt onder migrantengroepen en gezien wordt als een indicatie van het succes van immigratie op lange termijn. Ook het contrast met Chinezen van de overige herkomstgebieden is op zich niet verrassend. De laatste hebben over het algemeen een veel hogere opleiding genoten en komen vaak uit stedelijk China in plaats van het platteland. Interessant is ook het contrast met de Nederlandse bevolking als geheel. Chinezen worden in veel landen vaak aangemerkt als een economisch succesvolle “modelminderheid.” Hier blijkt op basis van de aan de Belastingdienst opgegeven inkomensgegevens dus behoorlijk wat op af te dingen te zijn.

Een aantal van de verschillen in inkomen per gebied van herkomst zijn ook de moeite van het vermelden waard. Eerste-generatie Chinezen uit de meeste regio’s ontlopen elkaar niet bijster veel. Personen uit de rijkere Chinese kustregio doen het wat beter dan anderen, verrassend genoeg met uitzondering van de westelijke regio, hetgeen niet eenvoudig te verklaren is. Veel duidelijker is echter dat personen uit Xinjiang en Tibet door de bank genomen veel armer zijn. Het lijkt er dus op dat hun achterstelling in China zelf zich ook vertaalt in een achterstandspositie in Nederland. Het omgekeerde blijkt ook waar te zijn, want verreweg de meest succesvolle groep zijn de Taiwanese, zowel uit de eerste als de tweede generatie. Veel Taiwanese immigranten zijn studenten, kennismigranten, zakenlieden of werknemers van Taiwanese bedrijven. Hun hoge socio-economische positie in het land van herkomst zet zich dus voort in hun positie en die van hun kinderen in de Nederlandse samenleving.

Tabel 4: Eerste en tweede generatie Chinezen in Nederland naar huishoudinkomen¹ en herkomstgebied, 1 januari 2022 (% horizontaal)

Kwintiel/Herkomstgebied	1e	%	2e	%	3e	%	4e	%	5e	%	Totaal
Eerste generatie											
<i>OC gebieden</i>											
Hongkong plus Macau	3487	34.9	1635	16.4	1546	15.5	1443	14.4	1878	18.8	9989
Guangdong	2931	42.7	1232	18.0	951	13.9	842	12.3	906	13.2	6862
Fujian	1132	40.3	688	24.5	399	14.2	277	9.9	316	11.2	2812
Lishui/Qingtian	1287	38.6	752	22.5	501	15.0	378	11.3	418	12.5	3336
Wenzhou	3180	38.0	1885	22.5	1292	15.4	1003	12.0	1017	12.1	8377
Totaal OC gebieden	12017	38.3	6192	19.7	4689	14.9	3943	12.6	4535	14.5	31376
<i>China overig</i>											
Kust	1689	22.3	1318	17.4	1070	14.1	1097	14.5	2061	27.2	7580
Centraal	1448	24.3	912	15.3	1009	16.9	1133	19.0	1451	24.4	5953
Noordoost	729	29.7	538	21.9	358	14.6	310	12.6	518	21.1	2453
West	786	19.8	573	14.4	660	16.6	819	20.6	1140	28.7	3978
Xinjiang en Tibet	626	59.3	188	17.8	100	9.5	1055
Totaal China overig	5278	25.1	3529	16.8	3197	15.2	3359	16.0	5170	24.6	21019
Taiwan	560	14.8	520	13.8	748	19.8	777	20.6	1171	31.0	3776
Onbekend	3193	34.5	2050	22.2	1353	14.6	1137	12.3	1514	16.4	9247
Totaal eerste generatie	21048	32.2	12291	18.8	9987	15.3	9216	14.1	12390	18.9	21048
Tweede generatie											
Taiwan	123	14.8	110	13.3	143	17.2	161	19.4	293	35.3	830
China	6610	28.0	4396	18.6	3846	16.3	3725	15.8	5041	21.3	23618
Hongkong plus Macau	1214	13.8	1194	13.6	1663	18.9	2126	24.2	2591	29.5	8788
Totaal tweede generatie	7947	23.9	5700	17.2	5652	17.0	6012	18.1	7925	23.8	33236
Eindtotaal	28995	29.4	17991	18.2	15639	15.9	15445	15.7	20584	20.9	98654

¹Gestandaardiseerd inkomen van particuliere huishoudens waarvan persoon deel uitmaakt (% horizontaal)

Bron: CBS-brontabellen; de cijfers in de tabel zijn exclusief personen met een onbekend huishoudinkomen

Tabel 5: Eerste en tweede generatie Chinezen in Nederland naar sociaaleconomische positie en herkomstgebied, 1 januari 2022 (% horizontaal)

Positie/ Herkomst	Werk nemer	%	Zelfstandig	%	Uitkering/ Pensioen	%	Kind of student	%	Geen inkomen	%	Totaal
Eerste generatie											
<i>OCgebieden</i>											
Hongkong en Macau	3823	35.0	1181	10.8	3697	33.8	922	8.4	1300	11.9	10923
Guangdong	2124	29.2	667	9.2	2261	31.1	1333	18.3	887	12.2	7272
Fujian	1317	43.2	526	17.2	367	12.0	418	13.7	423	13.9	3051
Lishui/ Qingtian	1205	34.8	1069	30.9	630	18.2	117	3.4	437	12.6	3458
Wenzhou	3022	34.7	2868	33.0	1178	13.5	535	6.2	1096	12.6	8699
Totaal OC gebieden	11491	34.4	6311	18.9	8133	24.3	3325	10.0	4143	12.4	33403
<i>China overig</i>											
Kust	3829	44.6	606	7.1	547	6.4	2246	26.2	1743	20.3	8588
Centraal	2768	40.5	531	7.8	296	4.3	2128	31.2	1104	16.2	6827
Noordoost	1468	48.9	308	10.2	219	7.3	372	12.4	638	21.2	3005
West	1733	36.9	1694	36.1	772	16.4	4694
Xinjiang en Tibet	367	29.3	110	8.8	371	29.6	221	17.7	183	14.6	1252
Totaal China overig	10165	41.7	1555	6.4	1433	5.9	6661	27.3	4440	18.2	24366
Taiwan	2186	42.1	226	4.4	295	5.7	1430	27.5	1056	20.3	5193
Onbekend	6566	39.2	1079	6.4	1014	6.1	3327	19.9	4771	28.5	16757
Totaal 1 ^e generatie	30408	37.7	9551	11.8	11131	13.8	14953	18.6	14564	18.1	80607
Tweede generatie											
China	5426	21.3	1146	4.5	1014	4.0	17300	67.8	618	2.4	25504
Hongkong, Macau, Taiwan	5052	50.3	830	8.3	400	4.0	3265	32.5	487	4.9	10034
Totaal 2 ^e generatie	10478	29.5	1976	5.6	1414	4.0	20565	57.9	1105	3.1	35538
Eindtotaal	40886	35.2	11527	9.9	12545	10.8	35518	30.6	15669	13.5	11614

5

Bron: CBS-brontabellen

Voor de nieuwe migranten uit “overig China” en Taiwan ziet het beeld er radicaal anders uit. De meesten zijn werknemers in loondienst of studenten. Met name het aantal werknemers uit het noordoosten van China is erg hoog, hetgeen waarschijnlijk veroorzaakt wordt door het feit er dat uit het noordoosten nog steeds veel laaggeschoolden in Nederland zijn, die voor een groot gedeelte afhankelijk zijn van de werkgelegenheid in de Chinese horecasector of elders. Heel anders is het beeld voor personen uit Tibet en Xinjiang. Deze zijn voornamelijk in loondienst of hebben een uitkering. De tweede generatie tenslotte zit nog voor een groot deel op school of de universiteit/HBO. De ouderen onder hen zijn voor het overgrote deel in loondienst en voelen zich maar heel beperkt aangetrokken door het zelfstandig ondernemerschap.

Samenvattend kunnen we de volgende opmerkingen maken. Ten eerste is een aanzienlijke meerderheid van de eerste-generatie Chinezen in Nederland vrouw. Veel Chinezen in Nederland hebben de Nederlandse nationaliteit met uitzondering van bijna alle eerste-generatie Taiwanese en ongeveer de helft van de eerste-generatie Volksrepubliek Chinezen. De overgrote meerderheid van de Chinezen uit de traditionele overzeese herkomstgebieden (inclusief Hongkong) en van de hele tweede generatie heeft de Nederlandse nationaliteit. De Chinese bevolking in Nederland is niet alleen erg divers in termen van gebied van herkomst, migratiegeneratie, nationaliteit en gebied van vestiging, maar ook sociaaleconomisch. Bovendien is er een duidelijk verband tussen deze factoren. De dominante groepen onder de eerste generatie zijn de overzeese Chinezen uit Wenzhou en Lishui/Qingtian in de Chinese horeca, alsmede hoogopgeleide nieuwe migranten uit overig China en Taiwan die voornamelijk in loondienst zijn bij Nederlandse, Chinese of Taiwanese bedrijven. Onderaan de ladder staan migranten uit Xinjiang en Tibet die in loondienst zijn of een uitkering hebben. Er is echter ook een groep jongere Oeigoeren die hier als student gekomen zijn en dus gerekend moeten worden tot de hooggeschoolde nieuwe migranten. Hoewel dit niet uit cijfers van het CBS is op te maken, neemt ook een deel van de recente migranten uit het noordoosten van China, Fujian en zelfs Qingtian en Wenzhou een lage en in sommige gevallen zelfs marginale socio-economische positie in. Een krimpend aantal eerste-generatie migranten uit Hongkong, Macau en Guangdong werkt nog in de Chinese horeca als werknemer of zelfstandige ondernemer, maar steeds meer gaan met pensioen en dalen daarmee op de sociaaleconomische ladder.

3.3 Organisaties, media en politieke betrokkenheid

In het LAC-rapport van 2021 is uitvoerig beschreven dat Chinese Nederlanders een groot aantal organisaties hebben opgezet. In 1989 waren dat er al 83 en in 1996 130.¹² Op het ogenblik bestaan er in Nederland ettelijke honderden organisaties, die voor het grootste deel door een betrekkelijk kleine groep eerste-generatie leiders worden gedomineerd. Deze organisaties vallen in de volgende categorieën uiteen:

Organisaties die de Chinese bevolking ten opzichte van de Nederlandse overheid en samenleving vertegenwoordigen;

- Organisaties die functioneren als verlengstuk van de Chinese overheid;
- Organisaties van gemeenschappen uit een specifiek gebied van herkomst;
- Organisaties, tempels of kerken van Chinese geloofsgemeenschappen;
- Organisaties gericht op een specifiek politiek doel in China;
- Organisaties en buurtcentra voor Chinees maatschappelijk werk;
- Chinese scholen en organisaties voor Chinees onderwijs;
- Organisaties en clubs voor beroepsgroepen, cultuur, sport of feestdagen;
- Chineestalige media, inclusief kranten, radio en televisiestations, internetsites, blogs, sociale media.

De Chinese overheid en de Chinese Communistische Partij (CCP) hebben in de afgelopen jaren hun ambities voor het versterken van hun invloed onder Chinese gemeenschappen, bedrijven en instellingen in het buitenland opgeschroefd en het arsenaal van middelen hiertoe versterkt en uitgebreid. Dit geldt ook voor Nederland. De groei van de Chinese bevolking, bedrijven en instellingen in Nederland maakt het bijna onvermijdelijk dat het stempel van de Chinese overheid ook hier duidelijker wordt. Dit uit zich niet alleen onder bedrijven,

¹² B.R. Rijkschroef, *Etnisch ondernemerschap: de Chinese horecasector in Nederland en de Verenigde Staten*. Groningen: Proefschrift ter verkrijging van het doctoraat in de Psychologische, Pedagogische en Sociale Wetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen, 1988, p. 98.

studenten of kennismigranten, maar ook binnen de traditionele Chinese gemeenschappen en hun organisaties.

Chinese Nederlanders uit de Volksrepubliek hebben in de laatste twintig jaar Chinezen uit Hongkong, Zuidoost-Azië, Indonesië, Suriname en Taiwan volledig naar het tweede plan verdrongen. Er zijn echter ook onder de Chinezen uit de Volksrepubliek heel duidelijke verschillen. De Chinezen uit het gebied rond de stad Wenzhou stonden in het verleden al aan de basis van de Algemene Chinese Vereniging Nederland, maar deze groep was vergeleken met de Hongkong Chinezen numeriek veruit in de minderheid. Met de grootschalige immigratie uit Wenzhou hebben zij een dominante plaats ten opzichte van de Hongkongers verworven. Ook de eveneens uit de Volksrepubliek afkomstige gemeenschappen uit Qingtian en Fujian zijn sterk gegroeid en hebben hun positie versterkt.

In de relaties met de Chinese overheid op centraal niveau zijn de Wenzhounezen het meest prominent aanwezig. Organisaties en leiders van andere gemeenschappen houden primair contact met de autoriteiten van hun herkomstgebied (provincie, prefectuur, stad, gewest) en spelen slechts een bijrol in de relaties met Beijing. Het is van belang de onderlinge verdeeldheid van de Chinees-Nederlandse bevolking op zijn juiste waarde te schatten. Hoewel deze verdeeldheid uitgespeeld wordt via de relaties met de Chinese autoriteiten, is zij primair (sub)etnisch van aard. Het gaat hier dus niet om verzet tegen of onmin over de dominante rol van de Volksrepubliek onder de Chinese Nederlanders afkomstig uit andere gebieden dan Wenzhou. Een belangrijke factor hierbij is ook een sterke nationale trots die onder alle Chinese gemeenschappen (inclusief de meeste Hongkongers) leeft en waarin de Volksrepubliek als de vanzelfsprekende belichaming van de Chinese natie gezien wordt. De uitzondering op deze regel is de Taiwanese gemeenschap en zijn organisaties die relaties met Beijing uit de weg gaan.

Tijdens de interviews die voor het eerdere LAC-rapport met Chinees-Nederlandse organisaties en media zijn gehouden bleek telkens weer een bijna terloopse bereidheid om aan Beijing tegemoet te komen of op z'n minst Beijing niet tegen de haren in te strijken. De Chinees-Nederlandse media doen dit over het algemeen door berichtgeving over strikt politieke onderwerpen te vermijden en zich te concentreren op maatschappelijke en culturele onderwerpen en zakennieuws. Als het nodig is om voor de Chinese overheid gevoelige onderwerpen aan te snijden, zorgt men er terdege voor niet met Beijing uit de pas te lopen.

Behalve een deel van de Oeigoeren is het aantal Chinezen in Nederland dat hier om politieke redenen (asiel, dissidentie) is gekomen maar erg klein. (Voormalige) dissidenten of in ongenade gevallen intellectuelen of politici zijn er nauwelijks in Nederland, dit in tegenstelling tot andere Westerse landen zoals de VS, Groot-Brittannië, Duitsland of Frankrijk. Politiek geëngageerde studenten, academici en activisten uit China, Taiwan en Hongkong zijn er wel, zoals ook blijkt uit een aantal recente demonstraties waarbij voorstanders van de democratie in Hongkong, rechten van Oeigoeren, Tibetanen en de Falungong (een in China verboden religieuze sekte) en mensenrechten in China bij elkaar kwamen. Gezamenlijke activiteiten van deze organisaties komen maar moeizaam van de grond door de onderlinge diepe verdeeldheid over fundamentele kwesties, zoals de status van Hongkong, Taiwan of van Chinese minderheden, hoewel er de laatste jaren wel meer toenadering wordt gevonden in reactie op de steeds hardere opstelling van de Chinese autoriteiten op tal van vraagstukken.

Dit heeft ook geleid tot tegenmaatregelen van de kant van de Chinese autoriteiten. In Nederland actieve organisaties die tegen het beleid van de Chinese overheid in bijvoorbeeld Xinjiang of Hongkong zijn, merken dat er groepen binnen de Chinese gemeenschap zijn die zich actief achter de standpunten van de Chinese overheid scharen. Zo kregen protesterende Oeigoeren in Nederland te maken met een tegendemonstratie van Nederlandssprekende Chinezen die het officiële Chinese standpunt uitdroegen. Daarnaast heeft een grote groep Chinese organisaties en bedrijven in Nederland hun steun uitgesproken voor de Nationale Veiligheidswet en het optreden van de Hongkongse politie en regering in 2019 en 2020. In 2020 leidde een artikel over de protestbeweging in Hongkong in de universiteitskrant van de Universiteit Groningen tot een reactie van de lokale afdeling van de door de Chinese ambassade gecontroleerde studentenvereniging (de *Association of Chinese Students and Scholars in the Netherlands*, ACSSNL). Op WeChat stelde deze vereniging dat de vrijheid van meningsuiting in dit artikel te ruim was genomen.¹³

Vergeleken met andere westerse landen zoals Australië of Groot-Brittannië zijn dit tot nu toe kleinschalige en geweldloze incidenten. Behalve een kleine, politiek geëngageerde groep zijn Chinese studenten en de Chinese bevolking in Nederland nauwelijks gepolitiseerd. Zoals we

¹³ "Studenten in Nederland vrezen China: 'sommigen durven hun mond niet open te doen'". NOS 17 februari 2021, <https://nos.nl/artikel/2369102-studenten-in-nederland-vrezen-china-sommigen-durven-hun-mond-niet-open-te-doen.html>, gelezen op 23 februari 2021.

later in dit rapport zullen zien, lopen de meningen over gevoelige onderwerpen uiteen, maar deze zijn niet de inzet van politieke verdeeldheid en activiteiten.

Eerste-generatie Chinese Nederlanders uit Hongkong waren al in de jaren tachtig actief in de Nederlandse politiek, met name als gemeenteraadsleden, maar daar lijkt nu een einde aan gekomen te zijn. In 2018 hebben zich weer een aantal Chinezen – zij het zonder succes – kandidaat gesteld voor de gemeenteraadsverkiezingen in bijvoorbeeld Den Haag en Amsterdam. Participatie van Chinese Nederlanders in de lokale of nationale politiek blijft een actueel onderwerp. In Nederland opgegroeide Chinezen hebben vaak met alledaagse stereotypering te maken.¹⁴ Zoals ook uit onze interviews blijkt, zijn discriminatie en een verdeelde identiteit belangrijke thema's voor veel in Nederland opgegroeide Chinezen en hun positionering in de Nederlandse maatschappij. Participatie in de Nederlandse politiek wordt ook door eerste-generatie leiders van de Chinese gemeenschap gesteund. Zij betreuren het dat Chinese Nederlanders zich afzijdig houden van de Nederlandse politiek en dat zij vinden dat de Chinezen veel minder dan andere minderheden hun passieve en actieve stemrecht gebruiken. Ze zien dat er nu met een nieuwe generatie Chinese Nederlanders een kans is deze situatie recht te zetten. Behalve racismebestrijding blijft het echter onduidelijk wat dan precies de verbindende politieke agenda van de Chinezen zou moeten zijn. Een gedeeltelijke uitzondering hier is de discriminatie van Chinezen en andere Aziaten die met name in het eerste jaar van Covid-19 pandemie zorgwekkende vormen aannam en leidde tot een aantal initiatieven om dit onder de aandacht te brengen en te bestrijden.

3.4 Chinese politiebureaus in Nederland

In september 2022 publiceerde de tot dan vrij onbekende NGO Safeguard Defenders een kort rapport over Chinese overzeese politiebureaus, iets wat tot dan toe een volkomen onbekend fenomeen was.¹⁵ Het rapport documenteerde het bestaan van politiestations in meer dan 100

¹⁴ Zie bijvoorbeeld "Chinezen zijn discriminatie zat en praten met wethouder over oplossingen". Rijnmond 20 februari 2020, <https://www.rijnmond.nl/nieuws/192273/Chinezen-zijn-discriminatie-zat-en-praten-met-wethouder-over-oplossingen>, gelezen op 13 januari 2021; " 'We moeten Nederland, ons tweede vaderland, beschermen zonder paniek te zaaien' ". De Volkskrant 10 februari 2020.

¹⁵ 110 Overseas: Chinese Transnational Policing Gone Wild, Safeguard Defenders (2022), online <https://safeguarddefenders.com/sites/default/files/pdf/110%20Overseas%20%28v5%29.pdf>, gelezen op 13 maart 2023.

landen, waaronder ook een tweetal in Amsterdam en Rotterdam in Nederland met een derde dat op dat moment in Utrecht nog opgezet zou worden. Na een aantal weken werd dit rapport opgepikt door de pers en veroorzaakte toen vrijwel onmiddellijk een enorme ophef. De Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken eiste van de Chinese autoriteiten dat deze bureaus zouden worden gesloten. Het openen van dergelijke politiebureaus door een vreemde mogendheid zonder het Ministerie in te lichten is illegaal en ze worden “vermoedelijk” gebruikt om kritische Chinezen in de gaten te houden. Dit laatste werd ook bevestigd door een persbericht waarin een Chinese man aan het woord kwam die na zijn komst naar Nederland door het bureau in Rotterdam gevolgd werd.¹⁶

De reactie van de Chinese regering op deze berichtgeving en de uitlating van de minister was voorspelbaar. Er werd benadrukt dat de “servicestations” bemand werden door vrijwilligers onder de betreffende Chinese gemeenschap en slechts tot doel hadden de afhandeling van administratieve procedures te vergemakkelijken, zoals het vernieuwen van een rijbewijs of paspoort. Uiteraard respecteert China de soevereiniteit van andere landen volledig. Volgens een woordvoerder van het Chinese Ministerie van Buitenlandse Zaken konden veel Chinezen vanwege het coronavirus niet terugkeren naar China en om hen te helpen hebben lokale overheden online dienstverleningsplatforms geopend.¹⁷

De waarheid ligt hier niet onverwacht ongeveer in het midden. De dienstverleningsbureaus zijn zeker niet alleen online platforms, maar hebben ook een fysieke aanwezigheid en adres. Ook dateren de eerste bureaus al van 2016, ver voor de coronacrisis dus. Aan de andere kant bestaat het personeel inderdaad uit lokale vrijwilligers in plaats van professioneel politiepersoneel. Hun doel is voornamelijk dienstverlening, maar daarnaast zijn ze ook actief bij het opsporen van wetsovertreders die buiten China hun heil hebben gezocht om hun te overreden weer terug te keren naar China (*quanfan*). In voorkomende gevallen wordt daarbij

¹⁶ “Hoekstra over Chinese politiebureaus in Nederland: onderste steen moet boven,” RTL Nieuws, 26 oktober 2022, aangepast 27 oktober 2022, online <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5342627/hoekstra-over-chinese-politiebureaus-nederland-onderste-steen-moet>, gelezen op 13 maart 2023. Dezelfde Chinese man staat ook centraal in berichtgeving over valse bommeldingen die door de Chinese autoriteiten zouden zijn gedaan om hem in diskrediet te brengen, “Politie onderzoekt valse bommeldingen: ‘Ze willen dat ik terugga naar China’,” Pointer KRO-NCRV, 3 maart 2023, online <https://pointer.kro-ncrv.nl/politie-onderzoekt-valse-bommeldingen-ze-willen-dat-ik-terugga-naar-china>, gelezen op 13 maart 2023.

¹⁷ “China Accused of Illegal Police Stations in the Netherlands,” BBC, 26 oktober 2022, online <https://www.bbc.com/news/world-europe-63395617>, gelezen op 13 maart 2023.

mogelijk ook bedreigd met maatregelen tegen familie in China. Van het volgen en lastigvallen van dissidenten zijn er internationaal echter maar een heel klein aantal gevallen bekend en dit is zeker niet de reden waarom de politiebureaus bestaan. Zoals we in hoofdstuk 5 zullen zien, weten veel Chinezen in Nederland eigenlijk niet of nauwelijks van het bestaan van de politiebureaus en hebben ze alle informatie daarover uit de Nederlandse en andere niet-Chinese media. Het lijkt er dus op dat de rol van dergelijke politiebureaus in Nederland in de praktijk minimaal is. Het is echter wel zo dat de politiebureaus in Nederland door Chinezen in ons land bijna unaniem worden gezien als een poging de Chinese bevolking te intimideren en te dwingen achter de opstelling van de Chinese regering te staan.

Een centraal feit voor het juiste begrip van de politiebureaus is dat ze niet door de centrale, maar door lokale overheden in overzeese Chinese herkomstgebieden zijn opgezet. Dit neemt meestal de vorm aan van een politiestation voor overzeese Chinezen (*jingqiao yizhan*) van de overheid in een bepaald gebied in China zelf met overzeese dienstverleningscentra (*haiwai fuwu zhongxin*) in het buitenland waar relatief grote aantallen overzeese Chinezen uit dat gebied wonen. Die overheden willen primair de relaties met hun (voormalige) burgers in het buitenland zo doelmatig mogelijk aanpakken – en daar valt handhaving van de wet ook inderdaad onder – en zijn veel minder geïnteresseerd in politieke dissidenten, tenzij die dissidenten of activisten ook lokaal een probleem zijn geweest. De centrale overheid heeft zich, voor zover wij dat hebben kunnen onderzoeken, beperkt tot het geven van een fiat aan lokale overheden, hetgeen verklaart dat de timing van de oprichting van overzeese politiebureaus in alle gebieden ongeveer parallel loopt. We hebben in ons onderzoek vastgesteld dat veel informatie over overzeese politiebureaus in de afgelopen maanden van het internet en sociale media afgehaald wordt, maar toch is er nog steeds documentatie openlijk toegankelijk op de websites van de betreffende lokale overheden. We hebben ook geen aanwijzingen gevonden dat er een poging wordt gedaan overzeese politiebureaus op te heffen. Een langer verslag over het onderzoek naar de overzees-Chinese politiebureaus dat wij voor dit project hebben uitgevoerd is als Appendix 4 aan dit rapport toegevoegd.

4. Het patroon van Chinese invloed

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste achtergrondvariabelen gespecificeerd die de blootstelling aan en kwetsbaarheid voor Chinese beïnvloeding van Chinese Nederlanders bepalen. Het doel hiervan is niet alleen om de mate van kwetsbaarheid in het algemeen te schetsen, maar ook om meer specifiek te identificeren welke categorieën en groepen Chinese Nederlanders speciaal risico lopen.

Door middel van de interviews zijn kwetsbaarheid en weerbaarheid voor beïnvloeding en inmenging op een aantal verschillende manieren gemeten. Het eerste gedeelte van het interview betrof de achtergrond van de respondent in China, migratie en persoonlijke geschiedenis na immigratie in Nederland. Deze sectie was van belang om een aantal achtergrondvariabelen op te stellen waarvan wij verwachtten dat die mogelijk invloed op de mate van kwetsbaarheid en weerbaarheid zouden kunnen hebben. Deze variabelen zijn gedeeltelijk dezelfde als die in het demografische profiel gebruikt zijn. Op deze manier is het mogelijk de analyse en bevindingen van de interviews naar deelpopulaties in de totale Chinese bevolking in Nederland te extrapoleren.

Het tweede gedeelte van het interview is gebruikt voor een sociaalwetenschappelijk quasi-experiment, waarbij de reacties van de respondenten op een door ons geconstrueerde en gecontroleerde situatie zijn gemeten. Experimentele methodes zijn de laatste jaren ook in zwang gekomen in de sociale wetenschappen (met name politieke wetenschappen en sociologie) en ook onderzoek naar de Chinese politiek en maatschappij maakt hiervan steeds meer gebruik, inclusief de rol van Chinese media op attitudes en percepties.¹⁸ Onze kwalitatieve interviews zijn niet geschikt om een volledig dubbelblind experiment met controlegroepen te simuleren dat de invloed meet van verschillende door de onderzoekers gecontroleerde en gemanipuleerde stimuli. Wel is het mogelijk om de invloed te meten van achtergrondvariabelen van de respondenten op de verschillen in de mate waarin zij zich conformeren aan de manier waarop de Chinese autoriteiten bepaalde kwesties zien.

¹⁸ Recente voorbeelden zijn Jennifer Pan, Zijie Shao en Yiqing Xu, "How Government-Controlled Media Shifts Policy Attitudes through Framing," *Political Science Research and Methods* 10(2): 317-332 (2021), doi:10.1017/psrm.2021.35; Daniel Mattingly, Trevor Incerti, Changwook Ju, Colin Moreshead, Seiki Tanaka en Hikaru Yamagishi, "Chinese State Media Persuades a Global Audience that the 'China Model' is superior: Evidence from a 19-Country Experiment," OSF Preprints, <https://doi.org/10.31219/osf.io/5cafd>.

In de interviews zijn wij ingegaan op een viertal specifieke kwesties in het beleid van de Chinese overheid: de aanpak van de Covid-19 pandemie, de hereniging met Taiwan, het conflict tussen China en de Verenigde Staten en de relaties tussen China en Nederland. De respondent werd eerst gevraagd het eigen begrip en mening over tenminste twee van deze kwesties in eigen woorden te vertellen. De respondent werd vervolgens gevraagd korte teksten te lezen over deze twee kwesties zoals wij die op de website van de Chinese ambassade gevonden en samengevat hadden. Gevraagd werd wat de respondent van die teksten vond en in hoeverre die met de eigen mening en begrip overeenkwamen. Het doel van deze benadering is ten eerste om de mate van conformiteit in woordgebruik met de Chinese autoriteiten van de respondent te meten, hetgeen een indicator is voor de mate van Chinese invloed. Ten tweede geeft deze benadering inzicht in de subjectieve mate van beïnvloedbaarheid en weerbaarheid tegen Chinese invloed. We komen hierop hieronder in meer detail terug.

Het derde gedeelte van het interview had specifiek betrekking op mogelijke ervaringen met beïnvloeding. Vragen gingen in op de relatie van de respondent met andere Chinezen en Chinese organisaties in Nederland; mediagebruik (Chinees en Nederlands); werk of persoonlijke betrekkingen met China (inclusief het oorspronkelijke gebied van herkomst); aanraking met organisaties of vertegenwoordigers van de Chinese overheid en de Communistische Partij (zowel in Nederland als in China); en ervaringen met dwang of druk uitgeoefend door Chinese organisaties of leiders in Nederland of de Chinese overheid en Communistische Partij. Als laatste werd gevraagd naar attitudes of acties ten opzichte van China die eventueel niet stroken met die van de Chinese overheid en wat de respondent denkt dat er met Chinezen kan gebeuren die dergelijke meningen ventileren of activiteiten ondernemen.

In dit hoofdstuk richten we ons eerst op een analyse van de patronen van Chinese invloed en de achtergrondvariabelen die dit (mede) kunnen bepalen. In het volgende hoofdstuk gaan we meer in detail in op de wijze waarop onze respondenten in de interviews Chinese invloed en beïnvloeding op zichzelf en hun sociale omgeving beleven en hoe zij daar mee om proberen te gaan en weerbaar daartegen te zijn. Hierbij richten we ons ook op een verdieping en duiding van de patronen van invloed die in het huidige hoofdstuk naar voren komen.

Voor dit onderzoek is eerst een datamatrix opgebouwd voor alle interviews waarin 13 (onafhankelijke) achtergrondvariabelen en vier (afhankelijke) variabelen die elk een aspect

van Chinese invloed behelzen, opgenomen zijn. Daarna zijn de verbanden (analysis of variance (ANOVA)) tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen berekend. Deze statistische verbanden zijn niet noodzakelijk causaal. Het belang van de verbanden ligt er niet in oorzaken en gevolgen te meten, maar om een overzicht te geven van de patronen van invloed van de Chinese staat en de CCP op de Chinese bevolking in Nederland. Deze patronen geven een aanwijzing waar (onder welke subgroepen) de kwetsbaarheden voor beïnvloeding binnen de Chinese bevolking in Nederland primair liggen.

Variabelen 1-13 zijn achtergrondkenmerken van de geïnterviewden. Naast de ANOVA-analyse zijn deze variabelen ook gebruikt om de diversiteit onder de interviewrespondenten te borgen. Door het toezien op voldoende spreiding over deze achtergrondvariabelen hebben wij kunnen vermijden dat onze interviews bepaalde categorieën onder de Chinese bevolking (bijvoorbeeld mannen, ouderen, personen uit een bepaald deel van China, enzovoort) systematisch hebben uitgesloten of juist oververtegenwoordigd hebben. Dit moet echter niet verward worden met statistische representativiteit. Dit laatste maakt in principe kwantitatieve uitspraken over de mate waarin invloed is gecorreleerd met specifieke variabelen mogelijk, maar een dergelijke analyse veronderstelt een willekeurig getrokken en veel grotere steekproef in plaats van de via persoonlijke contacten gehouden interviews van dit onderzoek.

“Invloed” is het centrale concept in dit onderzoek. Invloed behelst vaak los van elkaar staande aspecten en is daarom niet direct meetbaar. Bovendien veronderstelt “invloed” of “effect” een causaal verband dat met statistische methoden niet te achterhalen is. Voor dit project hebben we gekozen voor een operationalisatie van invloed door middel van vier verschillende indicatoren die elk een ander aspect van invloed peilen: conformiteit, contact, beïnvloedbaarheid en dreiging. Twee van de indicatoren (conformiteit en contact) meten een objectief aspect van invloed; de andere twee (beïnvloedbaarheid en dreiging) meten aspecten van de vaak meer subjectieve beleving van invloed door de respondenten. Alle indicatoren zijn door middel van onze interviews met Chinese Nederlanders gemeten. In Appendix 2 wordt het volledige codeboek voor zowel de achtergrondvariabelen als de invloedvariabelen gegeven.

De variabele conformiteit (no. 14. in het codeboek) is het objectief meetbare overeenkomst tussen de weergave van zaken door de Chinese autoriteiten en onze respondenten. De score voor deze indicator is gegeven op basis van de mate van conformiteit tussen de weergave van

de thema's van een viertal kwesties door de ambassade en door de respondent. Het is verleidelijk hierin ook een causaal verband te zien: conformiteit zou dan het objectief meetbare effect van invloed zijn als gevolg van de oorzakelijke componenten van invloed: contact, beïnvloeding en dreiging. Statistisch is dit echter niet mogelijk: een verband is slechts een verband, een overeenkomst ongeacht de oorzaken ervan. In het volgende hoofdstuk waarin de kwalitatieve analyse van de interviews aan de orde komt, zullen we hierop terugkomen.

Variabele contact (no. 15) is de door de respondenten gerapporteerde objectieve mate van contact met organisaties, individuen of media verbonden aan de Chinese overheid (zowel in China zelf als in Nederland) en met Chinese organisaties en leiders in Nederland. Dit is dus geen score van de mate van invloed die deze contacten zouden kunnen hebben.

Variabele beïnvloedbaarheid (no. 16) is de subjectieve mate van conformiteit aan en beïnvloeding door Chinese autoriteiten en Chinese organisaties en leiders in Nederland zoals die door de respondent zelf in het interview wordt weergegeven. Hierbij wordt ook inbegrepen de mate van loyaliteit en verbondenheid die de respondent voelt ten opzichte van China en de Chinese autoriteiten.

Variabele dreiging (no. 17) is de (meest subjectieve) mate van inmenging of dwang die de respondent beleeft van de kant van Chinese autoriteiten of Chinese actoren in Nederland. Inmenging of dwang kan zowel het leven van de respondent zelf inhouden als de bredere sociale omgeving van de respondent in Nederland of China.

De eerste indicator conformiteit (nummer 14) is berekend door middel van een analyse van de discussie van de vier kwesties met de respondent. Door middel van een algoritmische tekstanalyse (structural topic modelling) gebaseerd op de z.g. woordenboekmethode hebben wij de conformiteit gemeten in het gebruik van sleutelwoorden tussen de eigen vertelling van de respondent en een corpus van in totaal 174 teksten geplaatst op de website van de Chinese ambassade tussen 2019 en 2022. Hiervoor zijn alle teksten waar noodzakelijk eerst in het Engels vertaald (vanuit het Chinees of Nederlands) om tot een uniform tekstcorpus en sleutelwoorden te komen.

De scores voor de andere drie indicatoren contact, beïnvloedbaarheid en dreiging (nummers 15, 16 en 17) zijn door de hoofdonderzoeker op basis van de interviewverslagen toegewezen. Hierbij is zowel gekeken naar de antwoorden op de vragen in de thematische sectie (deel 3) van het interview als naar de discussies over de teksten van de Chinese ambassade (deel 2).

In tabel 1 worden de verbanden tussen achtergrondvariabelen en de invloedvariabelen gegeven. Hierbij beperken we ons tot de verbanden die statistisch significant zijn op het $p < 0,1$ niveau. Een p niveau van $< 0,1$ is op zich hoog (algemener is een $p < 0,05$), maar dit was noodzakelijk gegeven het statistisch kleine aantal interviews. Het moet daarom in het oog gehouden worden dat een associatie die als significant uit de bus komt een kans van 10 procent heeft puur op basis van toeval tot stand te zijn gekomen.

Tabel 6: ANOVA-verbanden tussen geselecteerde achtergrond- en invloedvariabelen

	1. geslacht	2. leeftijd	3.nationaliteit	4.herkomst	5. migratie
14. conformiteit	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee
15. contact	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja
16. beïnvloedbaar	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
17. dreiging	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja

	6. onderwijs	7. beroep	8.inkomen	9. generatie
14. conformiteit	Ja	Ja	Nee	Nee
15. contact	Nee	Nee	Nee	Nee
16. beïnvloedbaar	Ja	Nee	Nee	Nee
17. dreiging	Nee	Nee	Nee	Nee

	10. verblijfsduur	11. Nederlands	12. Mandarijns	13. CH media
14. conformiteit	Nee	Nee	Nee	Nee
15. contact	Nee	Ja	Ja	Nee
16. beïnvloedbaar	Nee	Nee	Nee	Ja
17. dreiging	Nee	Nee	Ja	Ja

Bron: LAC-interviews

Allereerst is het belangrijk op te merken dat een aantal achtergrondvariabelen geen significant verband blijken te hebben met onze invloedvariabelen. Leeftijd, inkomen, migratiegeneratie en verblijfsduur hangen geen van allen significant samen met enig aspect van Chinese invloed. Dit is op zich een belangrijke uitkomst van het onderzoek. Veel aspecten van wat vaak gezien wordt als permanente vestiging of integratie in de Nederlandse samenleving doen er blijkbaar

niet zoveel toe. Men wordt niet meer of minder beïnvloed of beïnvloedbaar naarmate men langer in Nederland verblijft, veel of weinig verdient, jonger is of ouder, of in Nederland is opgegroeid of niet.

Een eerste verband dat wel naar voren komt is geslacht. Onder vrouwen komt minder conformiteit met de autoriteiten (variabele 14) voor dan onder mannen. Dit is ook en met name van belang omdat, zoals we in hoofdstuk 2 hebben gezien, vrouwen onder de Chinese bevolking in Nederland in de meerderheid zijn. De reden voor de migratie naar Nederland (variabele 5) hangt vooral samen met de mate van contact met de Chinese overheid (variabele 15), maar ook voor de dreiging die gevoeld of beleefd wordt (variabele 17). Achter deze verbanden gaat een complexe werkelijkheid schuil. Economische migranten staan over het algemeen neutraal ten opzichte van de Chinese autoriteiten omdat ze toch weinig contact met hen hebben. Dit is met name belangrijk, omdat een grote meerderheid van de Chinezen in Nederland voor economische redenen is gekomen. Studenten hebben meer contact en neigen er ook naar om hier meer een dreiging in te zien. Migrant die voor familieredenen zijn gekomen hebben weinig contact met Chinese autoriteiten, maar zijn ook geneigd die contacten te (kunnen) vermijden en als een potentiële dreiging te zien. Respondenten die in Nederland geboren zijn hebben weinig contact met autoriteiten en net als economische migranten zien ze hierin ook weinig dreiging. Zoals ook uit de interviews zal blijken, zijn er voor de groeiende tweede generatie dus maar weinig gelegenheden om direct beïnvloed te worden en zien ze door dit geringe contact de Chinese autoriteiten ook niet als een ernstig gevaar.

Het onderwijsniveau (variabele 6) is verbonden met conformiteit (variabele 14): hoe meer onderwijs met heeft gehad, hoe minder conform met de autoriteiten men over door ons gegeven kwesties heeft gesproken. Blijkbaar weten mensen met een hoog onderwijsniveau de Chinese media te mijden of hoe door de boodschap van de autoriteiten heen te lezen. Kennis van het Nederlands of het Mandarijns doen er ook in zekere mate toe. Mensen met minder kennis van het Nederlands (variabele 11) en mensen met een grotere kennis van het Mandarijns (variabele 12) hebben allebei meer contact met Chinese autoriteiten of organisaties in Nederland (variabele 15), hoewel dit niet leidt tot een grotere conformiteit (variabele 14).

De Chinese regio van herkomst blijkt er van alle factoren het meest toe te doen, omdat het overeenkomt met belangrijke politieke scheidslijnen in China. Regio van herkomst (variabele 4) heeft een samenhang met de conformiteit aan de standpunten van de Chinese overheid en

ook met het contact met de Chinese overheid in Nederland of China. Respondenten uit Xinjiang en Taiwan zijn minder beïnvloed (negatieve associatie met de variabele 14 “conformiteit”) dan Chinezen uit de andere groepen. Respondenten uit de traditionele overzees-Chinese gebieden en de overige delen van de Volksrepubliek China hebben meer contact (variabele 2), terwijl respondenten uit Taiwan juist minder contact hebben. Hoewel respondenten uit Xinjiang een gemiddeld niveau van contact met Chinese autoriteiten ervaren, voelen ze zich meer veel bedreigd dan respondenten van elders in China, inclusief Taiwan.

In het geval van nationaliteit (variabele 3) blijkt dat mensen met de Chinese nationaliteit meer contact hebben (variabele 15) en daar ook een grotere dreiging in zien (variabele 17). Blootstelling aan Chinese media heeft interessant genoeg op zich weinig effect (variabele 14), maar leidt wel tot grotere (potentiële) beïnvloedbaarheid (variabele 16) en een perceptie van dreiging (variabele 17).

Behalve naar het belang van achtergrondvariabelen voor conformiteit hebben we ook gekeken naar de correlaties tussen het door ons gemeten conformiteit en de andere drie indicatoren die een dergelijke conformiteit zouden kunnen veroorzaken (zie tabel 2).

Tabel 7: Pearson’s R correlaties tussen invloedvariabelen

	15. contact	16. beïnvloedbaarheid	17. dreiging
14. conformiteit	geen	Gematigd positief	Gematigd negatief

Bron: LAC-interviews

Het blijkt dat er inderdaad verbanden zijn tussen wat gezien zou kunnen worden als oorzaak (beïnvloedbaarheid en dreiging) en gevolg (conformiteit). Beleving of ervaring met dreiging leiden ertoe dat men minder geneigd is de standpunten van de Chinese overheid te delen, terwijl de mate waarin een respondent potentieel beïnvloedbaar is ook daadwerkelijk leidt tot een grotere conformiteit van een respondent met de Chinese autoriteiten. Minstens zo belangrijk is echter dat het simpele feit dat als men meer in aanraking komt met de Chinese overheid of meer betrokken is met Chinese organisaties in Nederland (de “contact” variabele), dit op zich niet betekent dat men daarmee dan ook meer ontvankelijk blijkt te zijn voor de standpunten van de Chinese overheid

5. Ervaringen met Chinese invloed onder de Chinese bevolking in Nederland

Voor het kwalitatieve gedeelte van de analyse van de interviews die wij met Chinees-Nederlandse respondenten hebben afgenomen hebben wij eerst een aantal thema's geïdentificeerd, zowel op basis van de onderzoeksvragen van het onderzoek als door middel van een eerste lezing van de interviewverslagen. Vervolgens zijn de interviews opnieuw gelezen en op basis van deze thema's gecodeerd. In dit hoofdstuk doen wij verslag van deze analyse onder de volgende hoofdthema's: 1. positie in Nederland van de respondent als een lid van de Chinees-Nederlandse bevolking; 2. betrokkenheid bij Chinese organisaties en relaties met de Chinese autoriteiten; 3. mediaconsumptie en andere bronnen van informatie; 3. mate van conformiteit met standpunten van de Chinese autoriteiten; en 4. Beïnvloeding, druk of dreiging door de Chinese autoriteiten.

5.1 Positie in Nederland

Bijna alle door ons geïnterviewden vertelden ons zich in meer of mindere mate Chinees te voelen, ongeacht de lengte van het verblijf in Nederland of mate van integratie in de Nederlandse maatschappij. Wat dit echter in de praktijk betekent varieert enorm. Voor veel eerste-generatie immigranten uit met name Hongkong, Taiwan of Macau geldt dat het gebied of land van herkomst in plaats van China als geheel het meest belangrijk is. Voor de Taiwanese heeft dat ook een sterk politieke lading. Zij erkennen niet dat Taiwan een onderdeel van de Volksrepubliek China zou zijn en zien de Taiwanese overheid als hun legitieme regering. Dit gaat vaak samen met een sterke gerichtheid op de Verenigde Staten als het land dat garant staat voor het handhaven van de Taiwanese soevereiniteit. Ondanks de gemeenschappelijke Chinese achtergrond en cultuur met Chinezen van elders, hebben de Taiwanese die we gesproken hebben weinig tot geen contact met leden van andere Chinese groeperingen. Zij hebben hun eigen organisaties in Nederland en gaan voornamelijk met andere Taiwanese (vaak familie) om.

In mindere mate geldt dit ook voor Chinezen uit Hongkong en Macau, hoewel dit meer een gevolg is van de sterke eigenheid van de Kantonese cultuur en taal die tot een aantal decennia geleden de Chinese bevolking nog domineerde. Deze groep wordt nauwelijks nog aangevuld met nieuwe immigranten en veroudert snel. Veel van deze oudere Kantonezen spreken geen

of nauwelijks Mandarijns en vaak slecht Nederlands en gaan alleen maar om met andere Kantonezen uit Hongkong of de naburige provincie Guangdong. Desondanks identificeren de meesten zich primair als een Chinees (in plaats van als iemand uit Hongkong) in Nederland, hoewel dit dus niet tot uitdrukking komt in hun sociale contacten.

Voor immigranten uit de Volksrepubliek is er een duidelijk onderscheid tussen zij die uit de traditionele overzeese herkomstgebieden in Zhejiang, Fujian of Guangdong komen en migranten uit andere delen van China. De eerste groep is onderdeel van een relatief grote gemeenschap die hetzelfde dialect spreekt, in de restaurantsector is geconcentreerd en veel eigen organisaties en leiders heeft die vaak goede banden met de autoriteiten in het herkomstgebied in China hebben. Deze organisaties zijn vaak een onderdeel van een internationaal netwerk van organisaties voor Chinezen uit hetzelfde herkomstgebied. Hoewel deze gemeenschappen zich in toenemende mate identificeren met de Volksrepubliek China als geheel, blijven hun gebied en gemeenschap van herkomst nog steeds van primair belang.

Dit ligt fundamenteel anders voor immigranten uit andere delen van China, die vaak maar enkele anderen in Nederland kennen die toevallig ook uit hun stad of provincie komen. Het Mandarijn-Chinees is de primaire taal waarmee zij met andere Chinezen communiceren en als ze deelnemen aan het verenigingsleven in Nederland zijn dat vaak verenigingen of kerken die de hele Chinese bevolking als doelgroep hebben. Veel van hen zijn hoger opgeleid, werken voor een Nederlands, Chinees of ander internationaal bedrijf en hebben vaak een partner die of uit een ander deel van China of uit Nederland komt. Hun mate van integratie in de Nederlandse maatschappij is daarom ook vaak groter dan die van de eerste generatie uit overzeese-Chinese gebieden of Hongkong.

De positie van de Oeigoeren in Nederland is tot op zekere hoogte te vergelijken met die van andere uit China afkomstige immigranten. Net als de gemeenschappen uit de traditionele overzeese Chinese herkomstgebieden hebben ze een relatief hoge organisatiegraad en zijn hun organisaties ook sterk internationaal georiënteerd. De Oeigoeren die wij geïnterviewd hebben behoren echter niet tot deze organisaties. De meesten zijn niet voor politieke redenen, maar voor studie of familieredenen naar Nederland gekomen. Sociaal bevinden ze zich vaak in een lastige situatie. In contacten met Chinezen hier is het moeilijk om mogelijke meningsverschillen over de status van Xinjiang uit de weg te gaan. In hun contacten met andere Oeigoeren in Nederland neigen ze ernaar terughoudend te zijn uit angst dat ze onverhoopt met politieke activiteiten van de Oeigoerse gemeenschap hier geassocieerd te

worden. Hun sociale contacten beperken zich daarom al snel tot Nederlanders of andere buitenlanders.

Jongere, in Nederland opgegroeide Chinezen schipperen vaak tussen hun Nederlandse en Chinese identiteit. Een telkens weer terugkomend thema in de interviews is dat ze vaak als enige Chinees op school te maken kregen met een stereotyperende behandeling of uitlatingen, waardoor ze beseften dat ze er anders uitzagen en er nooit helemaal bij zouden horen. Met name in het begin van de corona-periode ondervonden een aantal respondenten ook rechtstreekse discriminatie door niet-Chinese Nederlanders. Al eerder was anti-Chinese discriminatie een belangrijk thema geworden in activiteiten die door jongere, in Nederland opgegroeide Chinezen (en andere Aziaten) werden georganiseerd. Ondanks hun sterke integratie in de Nederlandse maatschappij, zochten veel respondenten in hun tienerjaren contact met andere Chinese (of soms ook andere Aziatische) jongeren in Nederland via sociale media, feesten of studentenverenigingen. Veel van de geïnterviewden hebben dan ook een Chinees-Nederlandse partner en melden dat hun beste vrienden de Chinees-Nederlandse jongeren zijn die ze in hun tienerjaren of op de universiteit hebben leren kennen. In de meeste gevallen bestaan dergelijke vriendengroepen uit Chinezen van verschillende herkomstgebieden, hoewel er soms ook groepen zijn van uitsluitend een specifieke groep.

5.2 Mediaconsumptie

Waar en hoe informatie over actuele gebeurtenissen in Nederland en elders in de wereld wordt verkregen varieert aanzienlijk. Ook de mate van vertrouwen die men heeft in conventionele media (tv, radio, kranten) in Nederland of China varieert. Oudere Kantonezen kijken vaak online naar Hongkongse en soms ook Taiwanese tv-zenders. Zij en oudere Chinezen uit andere overzees-Chinese herkomstgebieden lezen of lazzen ook vaak de Chineestalige kranten die in Nederland gratis worden verspreid. Hierbij wordt met name Asian News (*Huaqiao xintiandi*) regelmatig genoemd. Ook kijkt men regelmatig naar het Nederlandse NOS Journaal, hoewel een aantal mensen ruitelijk toegeeft daar vaak niet alles van te begrijpen. Sommige oudere, met name Kantonese Chinezen in Nederland hebben weinig vertrouwen in de media van de Volksrepubliek, die door hen gezien worden als een propagandaspreekbuis van de Chinese overheid. Anderen zien dat echter anders, zoals deze Kantonese respondent:

Ze heeft geen reden om de Chinese media niet te vertrouwen. “Censuur heeft altijd bestaan. Maar in mijn hele leven is er nooit een moment geweest dat de berichtgeving van de Chinese media achteraf gezien verkeerd is gebleken” (interview 6).

Voor veel oudere Chinezen die in de restaurantsector hebben gewerkt zijn hun kinderen (en soms ook andere bekenden) dikwijls de belangrijkste bron van informatie en de meningsvorming daarover. Men zegt vaak dat als ze niet weten wat ze van iets moeten denken ze het dan aan hun kinderen vragen, want die zijn goed geïnformeerd en betrouwbaar. Dit weerspiegelt de rol van de tweede generatie als tolk en tussenpersoon in relaties en interacties met Nederlanders en Nederlandse instellingen of bedrijven.

“Ik weet hoe mijn kinderen zijn, dus ik vertrouw hun meningen over wat er in de wereld gebeurt” (Interview 32)

Jongere, in Nederland opgegroeide Chinezen melden op hun beurt regelmatig dat ze hun mening en informatie krijgen vanuit hun Chinees-Nederlandse vriendenkring, al dan niet via sociale media: ongefilterde informatie uit welke bron dan ook wordt niet klakkeloos vertrouwd. Voor deze groep en voor jongere, meer recente immigranten geldt meer in het algemeen dat sociale media een uiterst belangrijke bron van informatie zijn. Dit geldt zowel voor hoogopgeleiden en studenten als voor migranten met slechts middelbaar onderwijs. Regelmatig wordt gezegd dat men eigenlijk helemaal geen conventionele media meer gebruikt, vaak met uitzondering van het NOS Journaal dat gezien wordt als integer en betrouwbaar, hoewel sommigen opmerken dat het wel door de Nederlandse staat betaald wordt en vaak westers gekleurd is. Met name informatie over of uit China krijgt men via WeChat (*Weixin*) groepen (en soms ook officiële accounts), Weibo, Little Red Book (*Xiaohongshu*) en internationale sociale media zoals Twitter, waarin berichten uit de pers of andere informatie worden doorgezet, blogs en vlogs van influencers, enzovoort. Een van onze respondenten bleek zelfs zelf een commerciële influencer te zijn. Veel jongere Chinezen zeggen ook actief zelf het nieuws te zoeken met Google zoekopdrachten en het doorklikken van links in berichten. Hiermee krijgt men ook regelmatig toegang tot berichtgeving uit de

Chinese pers, maar in een totaal andere context van andere berichtgeving en meningsvorming dan in de oorspronkelijke bron.

Tweede generatie Chinezen gebruiken de Nederlandse media (kranten, meestal online, en tv) en in mindere mate ook internationale media regelmatig. Dit geldt ook voor een deel van de hoger opgeleide eerste-generatie migranten, hoewel die er meer toe neigen gerenommeerde internationale media te gebruiken (BBC en CNN worden het meest genoemd). Alle hoger opgeleiden hebben weinig interesse en vertrouwen in de Chineestalige kranten en internetsites die in Nederland geproduceerd worden en gaan er van uit dat de Chinese autoriteiten hier een grote invloed op hebben.

Veel respondenten – ongeacht de reden voor de komst naar Nederland, streek van herkomst of opleidingsniveau – hebben eveneens weinig interesse of vertrouwen in de media in China zelf.

De respondent zegt dat het moeilijk is om vast te stellen of de informatie van de Chinese media te vertrouwen is, dus vindt ze het beter geen commentaar op iets te geven als ze het alleen uit de media heeft. In plaats daarvan vertrouwt ze op familie of vrienden voor informatie. Bijvoorbeeld tijdens de pandemie geloofde ze wat die zeiden, omdat ze het zelf mee hadden gemaakt. In de media daarentegen zie je alleen maar wat ze willen dat je ziet (Interview 39).

Dit geldt in nog veel sterkere mate voor de Taiwanese, die de Chinese media simpelweg zien als (vijandige) propaganda:

“Chinees nieuws wordt gecontroleerd door de regering, dat wil zeggen dat ze van wit zwart kunnen maken en van zwart wit” (interview 10).

Omgekeerd merken veel andere respondenten (inclusief sommigen uit Taiwan zelf) op dat de berichtgeving in Taiwanese media ook gekleurd is en dus geen betrouwbare bron van informatie kan zijn, met name over wat er gebeurt in China.

Toch zijn veel eerste-generatie Chinezen geneigd de Chinese media te volgen in hun meningen. Dit blijkt met name uit interviews met hun (volwassen) kinderen die een kloof ervaren tussen hun eigen begrip en opvattingen en die van hun ouders of andere familie in Nederland of China.

De respondent praat wel vaak met zijn moeder over gebeurtenissen in China. Hij merkt dat zij heel erg klakkeloos de berichtgeving zoals verteld door de Chinese overheid overneemt. Hij gaf als voorbeeld het nieuws over het schenden van mensenrechten van de Oeigoeren. “Haar eerste reactie was gewoon van: ‘Dat is niet waar. Dat is fake informatie. Dat is wat het Westen wil verspreiden en dan met name Amerika.’ Ja, zonder er eerst over na te denken of het waar kan zijn. Het is gewoon een automatisch antwoord: ‘het is niet waar.’ En dan een hele lading vol Chinese argumenten die ik precies van elke andere Chinese ouder hoor.” Door gesprekken met zijn moeder te voeren is zij wel kritischer gaan nadenken en ook de meer negatieve kanten van de Chinese overheid gaan zien. Zij gaat nu bijvoorbeeld zelf op YouTube informatie zoeken over een bepaald onderwerp om andere perspectieven over het onderwerp te horen. Zo kijkt ze naar Westerse YouTubers die over hun ervaringen en leven in China vertellen (interview 48).

De respondent zelf leest geen Chinese nieuwsmedia, maar haar ouders wel. Ze merkt dat haar meningen over Chinese kwesties immens verschillen van die van haar ouders. “Als ik mijn ouders hoor praten, denk ik: “Dat is echt propagandanieuws dat ze hebben gezien naar mijn mening. Maar dat denken zij ook van ons nieuws, van Nederlands nieuws, van wat wij in Nederland vertellen, dat het verkeerd is” (interview 49).

Een aantal eerste-generatie respondenten vertelde zelf ook dat men pas na de migratie naar Nederland begon te beseffen hoezeer de Chinese media aan de leiband van de Chinese overheid lopen en dat deze realisering hun begrip van de wereld heeft veranderd. Aan de andere kant werd een aantal keren opgemerkt dat Chinese media (inclusief die in Taiwan)

weliswaar voornamelijk een mening willen uitdragen of vormen, maar dat Chinezen dit gewend zijn en dus heel goed weten hoe ze tussen de regels door moeten lezen om de werkelijke boodschap van een bericht te ontcijferen.

Een uitzondering zijn het handjevol respondenten dat expliciet aangaf de meningen en het beleid van de Chinese overheid te steunen. Zij vertelden ons ook vaak dat ze de berichtgeving in de media in China betrouwbaar vonden.

De respondent zegt dat het de plicht is van Chinezen in het buitenland om de Chinese regering en haar daden en standpunten te verdedigen. Hij zegt dat het eigenlijk onmogelijk is om het met ze oneens te zijn. “Die overheid heeft zoveel meer mogelijkheid, meer geld en meer tools om de juiste keuzes te maken dan ik. Dus ik denk dat zij het wel beter weten. Daarom denk ik gewoon dat ze gelijk moeten hebben. Het lijkt me dom als iemand het er niet mee eens is, je bent toch niet slimmer dan een hele overheid?” (Interview 44).

Hierbij moet worden aangetekend dat het er wel op lijkt dat het vertrouwen in de Chinese media eerder een gevolg (of een symbool) van de loyaliteit aan China is dan de oorzaak daarvan.

5.3 Invloed van Chinese autoriteiten in Nederland

Contacten met de Chinese autoriteiten in China zelf zijn erg schaars. Sommige zakenlieden hebben contact met vertegenwoordigers van de Chinese overheid of de Communistische Partij om zaken te doen in China, maar geen van onze respondenten gaf aan dat dit een politieke inhoud had. Bezoek aan China was voor zaken of privéredenen zoals familiebezoek of toerisme en had niets met politiek te maken. Een aantal in Nederland geboren respondenten was op zomerkamp naar China gegaan georganiseerd voor overzees-Chinese jongeren of tijdens een studieverblijf van hun studieprogramma aan de universiteit. In sommige gevallen hebben ze nog steeds contact met andere Chinese jongeren die ze daar hebben leren kennen. Op deze zomerkampen werd er niet over politiek gepraat en ging het er voornamelijk om een positieve indruk over China achter te laten.

Direct contact met Chinese autoriteiten in Nederland is eveneens erg beperkt. Een paar respondenten vertelde dat hun vader wel eens bezoek kreeg van wat ze dachten dat een lid van de Communistische Partij was, maar dat hun vader daar dan verder niets over wilde zeggen. Contact of betrokkenheid met Chinese organisaties in Nederland is eveneens beperkt. Traditionele Chinese organisaties voor bepaalde gebieden van herkomst (*tongxianghui*) worden door zowel de eerste als de tweede generatie vaak afgedaan als iets waar alleen een aantal oudere Chinezen aan deelnemen die verder niets anders te doen hebben en als een platform voor een klein groepje leiders.

“De meeste organisaties zijn een theeclubje waar iedereen bij elkaar komt om gezellig te praten, het zijn alleen maar instellingen om vrienden te maken en om zakenrelaties aan te gaan” (interview 41).

Respondenten gaan er vaak van uit dat deze organisaties banden met de Chinese ambassade hebben:

De respondent vindt dat deze verenigingen gecontroleerd worden door de Chinese overheid, wat hij prima vindt: “China houdt als moeder een oogje in het zeil op de kinderen, maar bepaalt niet wat er gebeurt.” Hij vindt dat het vanzelfsprekend moet zijn dat de mensen in deze verenigingen loyaal zijn en zich verbonden voelen met China, want zo niet dan bewijst het juist het punt dat deze verenigingen door de overheid in de gaten moeten worden gehouden. Hij zegt dat er geen druk van de overheid nodig is om het beleid en de acties van de overheid te ondersteunen, omdat je het intrinsiek voelt of niet. Hij zegt dat niemand iemand dwingt om de Chinese regering te steunen (interview 5).

Desondanks zijn Chinese organisaties meer bezig met de relatie met de overheid in het gebied van herkomst dan met de centrale autoriteiten:

“Ik denk niet dat het veel te maken heeft met de centrale overheid. Ik ontdekte dat deze organisaties meer op verbindingkanalen lijken in de uitwisselingen en handelsactiviteiten van lokale overheden in China, en ze zijn kanalen voor de export van China naar het buitenland” (interview 41).

Ook gaat men er vaak van uit dat de overkoepelende Landelijke Federatie van Chinese Organisaties in Nederland (LFCON) banden met de ambassade heeft. Sommige respondenten uit Taiwan hebben op een zeker moment deelgenomen aan een van de Taiwanese organisaties in Nederland, die overigens volkomen losstaan van de regering van de Volksrepubliek China en in tegendeel vaak banden hebben met de regering in Taiwan. Geen enkele respondent uit Hongkong meldt deel te nemen aan een van de Hongkongse verenigingen die Nederland rijk is.

Een aantal respondenten noemt een of meer organisaties van Chinese horecaondernemers waar zijzelf of mensen die zij kennen bij betrokken zijn of zijn geweest. Deze organisaties zijn volgens onze respondenten er uitsluitend op gericht de belangen van Chinese ondernemers te behartigen en elkaar te helpen en informatie uit te wisselen.

De respondent werd lid van Chinese horecaverenigingen, omdat hij kon profiteren van de connecties die hij daar opbouwde, inclusief klanten. Hij zegt dat hij vrij vaak deelnam aan deze verenigingen, hij ging ongeveer drie of vier keer per maand naar verschillende vergaderingen en evenementen. Hij denkt niet dat de Chinese overheid op enigerlei wijze geïnteresseerd is in de verenigingen waar hij deel van uit heeft gemaakt, aangezien die enkel gericht zijn op gastvrijheid. Hij voegt eraan toe dat het de overheid misschien wel interesseert of de “normale Chinezen in Nederland” hen steunen of niet, maar dat ze maar “kleine visjes” zijn. Hij zegt dat in de verenigingen weinig over politiek wordt gesproken. Meestal zullen ze de regering steunen, ook al doen sommigen dat alleen om hun gezicht te redden (interview 16).

“De vereniging heeft een bestuur, een team. Maar voor de rest, ja er zullen vast mensen partijleden zijn, maar dat speelt geen rol. Ik bedoel, van oudsher zijn het ook meer Kantonese mensen volgens mij, dus daar heb je het al [d.w.z. dat Kantonezen meest uit Hongkong komen en dus geen partijlid kunnen zijn, FP]” (interview 31).

Gepensioneerde respondenten bezoeken soms lokale Chinese centra of clubs voor activiteiten zoals mahjong, dans- of zangles of gewoon alleen voor de gezelligheid. Een aantal respondenten is actief geweest als vrijwilliger in een Chinees buurtcentrum of als leraar op een Chinese school. In een geval meldde onze respondent dat vertegenwoordigers van de Chinese ambassade de school hadden bezocht. Veel Chinese scholen zijn oorspronkelijk opgezet door een Chinese kerk of andere organisatie en die band is belangrijker dan eventuele contacten met de ambassade. Chinese scholen worden ook genoemd door in Nederland opgegroeide Chinezen die daar als kind Chinese les hebben gehad. In sommige gevallen hebben ze nog steeds contact met hun medeleerlingen. Voor ouders zijn Chinese scholen een manier om vrienden met andere Chinese ouders te maken, ook al komen die soms uit een heel ander deel van China.

Chinese kerken in Nederland zijn al lange tijd actief. De kerken zijn meestal Protestants of niet-confessioneel en groeien nog steeds in aantal en lidmaatschap, zowel onder Chinezen uit overzeese Chinese herkomstgebieden als onder immigranten uit andere delen van China. Behalve diensten organiseren kerken Chineestalige scholen, sociaal werk, inzamelingen voor goede doelen, zomerkampen voor kinderen in China of Nederland en andere sociale activiteiten. Een aanzienlijk aantal van onze respondenten is op enig moment tijdens hun leven in Nederland in contact geweest met een Chinese kerk. De ouders van sommige tweedegeneratie respondenten zijn bijvoorbeeld lid van een kerk geweest en hun kinderen hebben op die manier ook deelgenomen aan activiteiten. Andere respondenten melden dat de kerk voor hen een manier was om andere Chinezen te leren kennen.

De respondent groeide op in een grote stad in Nederland en kwam terecht tussen immigrantenjongeren van dezelfde leeftijd uit Hongkong. Ze sloot zich aan bij een Kantonese protestantse kerk, waar ze vrienden

voor het leven ontmoette, evenals haar toekomstige echtgenoot. Ze omschrijft deze periode als een gelukkige en zachte landing in een angstaanjagend, vreemd land (interview 1).

Behalve de enkele respondent die in het land van herkomst al christelijk was, melden opvallend weinig respondenten expliciet geloof als een reden om zich bij een kerk aan te sluiten. Herhaaldelijk werd ons verteld dat men na een tijdje niet meer naar de kerk ging, omdat men eigenlijk niet gelovig was en ondertussen al voldoende contacten met andere Chinezen had opgebouwd. Ook werd herhaaldelijk opgemerkt dat men teleurgesteld was toen bleek dat de kerk waar ze naar toegingen eigenlijk voor commerciële redenen was opgezet.

De respondent was al een tijdje lid van een kerk, maar daar ontdekte ze ook dat de mensen niet zuiver waren en kerken openden om geld te verdienen en de naam van de kerk te gebruiken. Ze vond dit erg jammer en koos er daarom voor om te vertrekken (interview 21).

In tegenstelling tot christelijke kerken worden Chinese (boeddhistische) tempels maar door een paar respondenten genoemd, in een geval specifiek voor religieuze redenen en in de andere gevallen als een plek om deel te nemen aan activiteiten. Zowel in het geval van tempels als kerken meldt geen enkele respondent te weten van enig contact met de Chinese autoriteiten of ambassade.

Een aanzienlijk deel van de tweede-generatie respondenten is betrokken of betrokken geweest bij een Chinese studentenvereniging. In de meeste gevallen werd de vereniging in Rotterdam, de Chinese Student Association Erasmus University Rotterdam (CSA-EUR), genoemd. Deze vereniging is niet gelieerd aan de ambassade en richt zich op in Nederland opgegroeide Chinezen, uit China afkomstige studenten en andere studenten die interesse in China hebben. Een soortgelijke, kleinere vereniging bestaat in Amsterdam.

Voor veel van onze respondenten (waaronder ook een paar niet-studenten) zijn deze verenigingen een plek om andere Chinese jongeren te ontmoeten, feest te vieren en aan andere China-gerelateerde activiteiten deel te nemen. In sommige gevallen werd gezegd dat ze al een

groep Chinese jongeren van hun tijd voor de universiteit kenden en met hen samen deelnamen aan de vereniging. De vereniging speelt een belangrijke rol in het opbouwen en versterken van een Chinese identiteit en sociaal level voor de tweede generatie die vaak de afzonderlijke gemeenschappen van de oudergeneratie overstijgen.

De respondent was tijdens zijn studie lid van de CSA-EUR. Hij zegt dat het toen heel informeel was, maar dat het nu een grote vereniging is geworden. Volgens hem is de vereniging vooral bedoeld om informele evenementen en bijeenkomsten te organiseren voor mensen met een interesse in de Chinese cultuur. Meestal betekende dit Chinees-Nederlandse of autochtone Chinese studenten. Hij zegt via deze vereniging aardig wat studievrienden te kennen. Hij bezocht deze evenementen vaak, maar zodra hij begon te werken, ging hij niet meer. Hij denkt dat deze vereniging geen banden heeft met de Chinese overheid, aangezien duidelijk werd gemaakt dat de vereniging niet-politiek is en verschilt van de Association of Chinese Students and Scholars in the Netherlands. De vereniging verwachtte dus niet dat hun leden of andere Chinezen de Chinese regering zouden steunen. Toch herinnert hij zich botsende meningen over China binnen de vereniging, waardoor het soms moeilijk was om je uit te spreken (interview 13).

De door de respondent hierboven genoemde Association of Chinese Students and Scholars in the Netherlands (ACSSNL) heeft afdelingen in veel Nederlandse universiteitssteden. Geen enkele van onze respondenten had op enige wijze iets met deze vereniging te maken, die werd afgeschilderd als een instrument van de Chinese ambassade om invloed uit te oefenen over uit China afkomstige studenten.

“Deze Chinese studentenvereniging wordt feitelijk gesponsord door de CCP, en zij handhaven een terreurregime. Ze belonen verklikkers, als je iets slechts over de CCP zegt, kunnen mensen je verraden. Het is niet leuk om daar te zijn heb ik gehoord, volgens mij is dit ook illegaal toch?” (Interview 36).

Mijn neef studeert en vertelt dat de ACSSNL wel erg streng is en banden heeft met de CCP, en dat je daar dus moet oppassen met wat je zegt (Interview 5).

Aangaande de Chinese politiebureaus in Nederland die sinds september 2022 plotseling in het nieuws kwamen (zie hoofdstuk 3.3 in het voorafgaande) bestaat er een opvallende overeenstemming in de afkeuring onder onze respondenten. Een klein aantal van de respondenten die de Chinese overheid expliciet steunen ziet er echter geen enkel probleem in. De Nederlandse politie weet niets over Chinese criminelen en het is daarom niet meer dan normaal dat de Chinese overheid zelf in het buitenland optreedt om deze misdadigers te vervolgen.

“Zoals ik het begrijp, is het amateuristisch opgezet door particulieren, voornamelijk om de behandeling van documenten te vergemakkelijken, zoals de verlenging van een rijbewijs, omdat mensen vanwege COVID niet naar China kunnen. Niets om bang voor te zijn.” Op de vraag wat hij van de politiebureaus zou vinden als ze actief Chinezen in het buitenland zouden vervolgen of arresteren, zegt hij: “Als zoiets het geval zou zijn, zeker. Wat kan ik zeggen? De Nederlandse politie weet niets van de misdaden van Chinezen, daar hebben we Chinese politie voor nodig” (interview 8).

De overgrote meerderheid van de respondenten is een heel andere mening toegedaan. Het bestaan van Chinese politiebureaus wordt ten sterkste afgekeurd. De Chinese regering heeft geen enkele zeggenschap in Nederland en hun aanwezigheid wordt gezien als een expliciete bedreiging van de vrijheid van de Chinese bevolking hier in Nederland. Wat echter ook opvalt is dat onze respondenten nog nooit van deze politiebureaus in het buitenland hadden gehoord totdat de Nederlandse media hierover in oktober 2022 begonnen te berichten. Hierop was slechts een uitzondering, namelijk iemand wiens vriend zijn paspoort bij een dergelijk politiestation had vernieuwd. Een aantal respondenten had zelfs nog nooit van de

politiebureaus gehoord, maar sprak toen ze hierover verteld werd wel onmiddellijk hun sterke afkeuring uit.

Wanneer gevraagd wordt naar de Chinese politiebureaus in Nederland, reageert de respondent verrast en geeft aan dat hij na het interview meer informatie hierover gaat opzoeken. Hij vindt het ernstig en beschamend. Op de vraag of dit hem in zijn dagelijks leven zal raken, zegt hij: “Als je toegeeft aan deze daden van onderdrukking, stimuleer je het alleen maar, dus je moet of doen alsof het er niet is, of er hard tegen optreden” (interview 13).

Wat opvallend is in deze en veel andere reacties op de Chinese politiebureaus is dat men niet gelooft dat ze er slechts voor bedoeld zijn ter vergemakkelijking van het leven van Chinezen in Nederland en om criminelen te overreden naar China terug te keren. Onmiddellijk wordt de vrees of verwachting uitgesproken dat deze bureaus ook bedoeld zijn om de Chinezen in Nederland te intimideren en wellicht ook spionageactiviteiten te ondernemen. Hierbij speelt vaak een rol dat in de afgelopen jaren vanuit Hongkong en elders Chinezen in het buitenland gedwongen gerepatriëerd of soms zelf gekidnapt zijn, hetgeen geen vertrouwen geeft in de goede intenties van het huidige regime.

In Nederland heb ik hierover niet gehoord, maar wel van veel gevallen in Hongkong. In de afgelopen jaren heb ik gehoord van mensen die plotseling verdwenen in Hongkong. Later bleek dat ze naar China waren gebracht. Hierdoor voelen mensen zich onveilig. Vrijheid is erg belangrijk en het is echt moeilijk om onder dit soort druk te leven. Ik zou zo niet willen leven (interview 45).

5.4 Beïnvloeding en druk door Chinese autoriteiten

Een klein aantal van de respondenten vindt het vanzelfsprekend of zelfs de plicht van een Chinees in het buitenland om de standpunten van de regering van de Volksrepubliek China over te nemen en te ondersteunen. Dit zijn eerste- of tweedegeneratie jongere mannen uit een

van de traditionele herkomstgebieden van overzeese Chinezen. Alle andere respondenten zien het radicaal anders: Chinezen, staatsburger of niet, hebben geen enkele verplichting en hebben het recht op hun eigen visie en om daar voor uit te komen. Men leeft in Nederland en daarom heeft de Chinese regering geen zeggenschap over wat Chinezen hier te lande zeggen of vinden. Soms wordt hooguit gezegd dat het voor een Chinees normaal is om de Chinese regering te steunen, maar als men het niet met die regering eens zou zijn, moet dat ook geen probleem zijn.

Achter deze oprechte en vaak zonder enig aarzelen uitgesproken meningen gaat echter een meer complexe werkelijkheid schuil. Bijna alle eerste-generatie migranten vertellen dat zijzelf en anderen die ze kennen of ontmoeten voorzichtig zijn met het geven van hun mening over de bekende gevoelige onderwerpen: de eenwording van China met Taiwan, de protesten in Hongkong, de onderdrukking van Oeigoeren in Xinjiang en de status van Tibet. Men is of bevreesd dat dit op de een of andere manier de Chinese autoriteiten ter ore komt, of heeft geen zin in verhitte en vaak nutteloze discussies die de relaties met andere Chinezen hier alleen maar zou verstoren. Een voorbeeld:

De respondent heeft gemerkt dat veel Chinezen de neiging hebben om heel agressief te verkondigen dat iedereen Chinees is. Toen ze in een sushi-restaurant met Chinese eigenaren werkte, had ze een Tibetaanse collega die China ontvlucht was. Maar toen hij zijn verhaal vertelde, riepen de Chinese eigenaren uit: “Maar we zijn toch allemaal Chinezen?”
(Interview 33)

Dit geldt ook voor de door ons geïnterviewde Oeigoeren die proberen hier een normaal leven te leiden zonder voortdurend bevestigd te worden over wat er in Xinjiang allemaal wel of niet gebeurt. Ook contacten met het politiek actieve deel van de Oeigoerse bevolking in Nederland worden daarom vermeden. Dit geldt in veel mindere mate voor de Hongkong Chinezen en Taiwanese. Deze groepen zijn veel groter en intern veel meer gestructureerd en ervaren ook veel minder directe druk van de Chinese autoriteiten. Zij kunnen zich in hun eigen leefwereld bewegen zonder noodzakelijk voortdurend in contact te komen met andere Chinezen die hun erop wijzen dat ze Chinees zijn of hun mening over China willen toetsen.

De respondenten vertellen ons slechts zelden dat bij de druk zich te conformeren naaste familie of vrienden in Nederland of China een belangrijke rol spelen. Een enkele vader wil misschien nog wel eens zijn mening ten beste geven over de relaties tussen China, de Verenigde Staten en Europa. Ook kan er soms door familie in China gezegd worden dat hoe lang ze ook in Nederland wonen, ze altijd Chinezen zullen blijven en hun Chinese nationaliteit moeten behouden en naar China terug moeten komen. Als Chinezen kunnen ze nooit China verraden. Dergelijke uitlatingen leidden echter meer tot verbazing of ergernis bij onze respondenten dan dat ze echt effect hebben.

Respondenten uit de Volksrepubliek China vertellen vaak dat ze vermoeden dat er mensen in hun omgeving zijn die lid van de Communistische Partij zijn of in ieder geval daarmee sympathiseren, maar dit niet iets is wat ooit besproken wordt. Ook wordt er, zoals eerder opgemerkt, van uitgegaan dat veel organisaties in Nederland banden met de Chinese autoriteiten hebben, maar ook dit is niet iets wat een duidelijke rol speelt in de manier waarop die organisaties opereren, bijvoorbeeld door druk uit te oefenen op mensen om China te steunen.

De respondent beschouwt de houding van deze verenigingen of boeddhistische organisaties ten opzichte van de Chinese regering als instrumenteel: “Ze vragen de leden van de gemeenschap niet om de Chinese regering te steunen, want het is tenslotte in Nederland. Ook al zijn hun leiders patriottisch en willen ze Chinese ideeën naar Nederland brengen, zullen ze het niet publiekelijk zeggen, want ze zijn tenslotte in Nederland, ze hebben dan geen weg terug en ze zijn erg gevoelig voor de Nederlandse samenleving” (Interview 41).

De respondent denkt dat de CCP niet in staat is om elke aan China gerelateerde vereniging in het buitenland te controleren, maar vermoedt dat ze dat wel zou willen. “Ik denk dat, indien mogelijk, de CCP ten minste één persoon zou hebben die de leiding heeft over elke aan China gerelateerde vereniging in het buitenland, net zoals in China elk groot bedrijf een partijlid heeft. Maar het is moeilijk.” Hij denkt dat op China gerichte verenigingen een probleem hebben met botsende meningen, omdat meningen over China de neiging hebben om te polariseren: “Als

je een vereniging hebt voor alle Chinezen, zullen Oeigoeren dan lid worden, Hongkong-mensen, Taiwan-mensen? Zouden ze discussiëren over politieke onderwerpen? Het is riskant, en welke richting moet de vereniging dan kiezen?" (Interview 7).

Slechts enkele van onze respondenten zegt zelf ervaring te hebben met directe druk of bedreiging door Chinese autoriteiten. Wat echter wel telkens weer terugkomt in de interviews is een mate van angst en voorzichtigheid in wat men over China zegt, zeker in het openbaar of op sociale media.

"Er is zeker impact. Als ik zou deelnemen aan een 'anti-China'-demonstratie, kunnen ze me vinden en zal ik nooit meer een visum krijgen om terug te gaan naar China. Ze houden toezicht en onderdrukken de Nederlandse Chinezen die tegen de Chinese regering zijn." De respondent geeft aan voorzichtig te zijn met het uiten van haar politieke mening in de buurt van enkele Chinese vrienden, evenals op WeChat. Haar vrienden en kennissen hebben haar uitgescholden vanwege haar mening over de Chinese benadering van de pandemie. In het verleden heeft ze spraakberichten op WeChat naar haar Chinese vrienden gestuurd, waarin ze sprak over de demonstraties in Hongkong. Ze kwam erachter dat de berichten beschadigd of gefragmenteerd waren en dat haar account enkele uren geblokkeerd werd. "Ik durf mijn mening niet meer op WeChat te publiceren, of zelfs commentaren op YouTube te geven." Op de vraag of ze ooit door Chinese autoriteiten is benaderd of bedreigd, antwoordt ze: "Ik heb geen persoonlijke ervaring, ook niet van mijn goede vrienden. Maar je krijgt wel een zekere mate van angst" (interview 12).

Zoals uit het bovenstaande blijkt, is angst of voorzichtigheid onder de respondenten toegenomen door de pandemie en de twijfels die veel Chinezen in Nederland hadden over de Chinese mondkapjesdiplomatie en met name de langdurige en veel te strenge COVID-

maatregelen. In sommige gevallen heeft dat zelfs geleid tot een radicaal andere perceptie van de Chinese autoriteiten.

Via WeChat heeft ze nog steeds contact met Chinese vrienden van haar uitwisselingsprogramma en die sturen vaak filmpjes van hoe de situatie in China is. Ze zegt dat die video's haar choqueren: “Ze konden hun huizen niet verlaten, konden geen eten kopen. Dat vond ik verschrikkelijk” (interview 36).

De respondent denkt dat de Chinese ambassade de geest van het Chinese Nederlandse volk beheerste. Ze zegt dat ze de ambassade vroeger bijna blindelings vertrouwde, maar nu een stuk achterdochtiger is, omdat ze ontdekte dat China de Nederlandse bevolking niet zo goed helpt als ze zeggen (interview 35).

Een voortdurend terugkerend thema in bijna alle interviews is de onzekerheid en angst om volledig vrij voor de eigen standpunten uit te komen of discussies aan te gaan waar het voor China en andere Chinezen in Nederland gevoelige onderwerpen betreft. Zoals we gezien hebben, heeft dit vaak te maken met de heftige reacties die dit soms ten gevolge heeft bij andere Chinezen, maar men is ook vaak bang de onmin van de Chinese overheid over zich uit te roepen. Hoewel men benadrukt zelf nooit met enige repercussies te maken hebben gehad, wordt de onzekerheid die men voelt gevoed door verhalen van anderen die op hun beurt dan vaak weer gaan over wat zij hebben gehoord. Ook berichten van repercussies tegen of zelfs ontvoering van Chinezen door de Chinese overheid elders in het buitenland wakkeren de angst en onzekerheid aan. Dit geldt zowel voor personen uit de Volksrepubliek als voor respondenten uit Hongkong.

“Ik heb het niet echt van andere mensen gehoord, maar ik ben zelf voorzichtiger geworden. Vooral sinds de situatie in Hongkong is veranderd. Ik ben voorzichtiger geworden met het uiten van mijn mening over dingen die verband houden met de Volksrepubliek” (interview 46).

De respondent vertelt dat hij enige mate van voorzichtigheid in acht neemt bij het zich in het openbaar uitlaten over de Chinese overheid. Hij herkent dit ook in zijn omgeving. Zelf is hij nooit bedreigd door mensen van de Chinese overheid, maar hij zegt dergelijke verhalen te kennen (interview 2).

De respondent heeft af en toe gehoord van mensen die hun mening niet willen uiten uit angst voor China. Ze vindt dit jammer, maar wel logisch. Ze denkt dat ze op het nieuws ook wel eens verhalen heeft gehoord van Chinese verdachten in het buitenland die bedreigd worden om ze te dwingen terug te keren naar China. Zijzelf en mensen uit haar omgeving hebben nog nooit iets meegemaakt (interview 3).

Een aantal respondenten zegt weliswaar dergelijke verhalen te kennen, maar vindt dat men niet te bang moet zijn, omdat er in Nederland vrijheid van meningsuiting is.

De respondent heeft gehoord dat Chinezen hun mening over China niet geven, maar heeft dat zelf nooit gedaan. Ze vindt dat mensen te bang zijn. “We wonen in Nederland, wat gaan ze doen?” (interview 6).

Andere respondenten erkennen dat er wel degelijk angst leeft, maar dat het voor hen het beste is om hier pragmatisch mee om te gaan. Dit zijn of Chinezen van een oudere generatie die veel meer gewend zijn aan de macht van de Chinese regering, of zakenlieden die vinden dat ze niets te winnen hebben bij het ongeremd ventileren van hun meningen.

De respondent zegt dat zijn ouders voorzichtiger zijn als ze over China praten dan hijzelf, en dat hij vindt dat zijn ouders de laatste jaren nog voorzichtiger zijn geworden. Hij denkt dat dit komt omdat China de afgelopen jaren heeft laten zien waartoe het in staat is “in termen van het onder druk zetten van overzeese Chinezen.” Desgevraagd kent hij verhalen van demonstranten in Hongkong in het buitenland die te

maken hebben met Chinese aanklachten en lastig worden gevallen door Chinese overheidsfunctionarissen (interview 13).

De respondent denkt zeker dat Chinezen in andere landen dan China ook lijden onder de druk en vrees voor de CCP. Hijzelf heeft hier geen last van, maar hij denkt dat met name bij oudere generaties het er in zit gebakken om niet te veel kritiek te uiten op de CCP. Ook bij zijn eigen familie denkt hij niet dat de CCP ooit betrokken is geweest. “Laat ons met rust,” zegt hij (interview 31).

De respondent heeft gehoord dat mensen in Nederland hun mening niet geven uit angst voor de Chinese overheid. Zelf heeft hij dat niet gedaan, maar dat komt naar eigen zeggen omdat hij niet de behoefte voelt om zijn mening over China te uiten. Hij zegt: “Zeker voor degenen die gewoon uit de problemen willen blijven en niets te winnen hebben bij het uiten van hun mening, zullen afzien van het uiten van hun mening.” Hij vindt het echter niet goed om bang te zijn voor het uiten van je mening, en benadrukt de vrijheid van meningsuiting in Nederland (interview 7).

De respondent zegt dat hij al voorzichtig is met het uiten van zijn mening, aangezien er altijd mensen zullen zijn die het niet eens zijn met wat hij zegt en dat kan slecht zijn voor zaken. Hij zegt dat hij goede relaties heeft met Chinese functionarissen, zowel in Nederland als in China, en dat het tegen zijn eigenbelang ingaat om zich te verzetten tegen wat ze zeggen. Hij zegt dat hij nooit is bedreigd (...) Hij zegt dat hij met liefde de Chinese regering en haar acties zal steunen, aangezien hij altijd een Chinese man zal blijven. Hij is dankbaar voor het leven dat zijn ouders en hij in China hadden voordat hij naar Nederland emigreerde. Wel zegt hij dat men kritisch mag denken en de acties niet hoeft te steunen als men het er niet mee eens is. Hij zegt dat het in het belang van zijn bedrijven en voor zijn familie gunstig is geweest om de Chinese regering te steunen (interview 16).

Een paar sterk pro-China respondenten ziet het duidelijk anders. Uit de angst voor repercussies blijkt alleen maar dat mensen die de Chinese regering bekritisieren eigenlijk wel weten dat ze het bij het verkeerde eind hebben.

Hij zegt dat hij heeft gehoord van mensen die uit angst hun mening niet geven. "Deze lafaards, ze zouden achter hun mening moeten staan en de gevolgen onder ogen moeten zien. Als ze bang zijn, is dat omdat ze weten dat ze de verkeerde mening hebben." Hij herhaalt dat hij zich er nooit van heeft laten weerhouden zijn mening te uiten. "Ik sta voor wat ik denk." Hij weet dat Chinezen in het buitenland onder druk zijn gezet om voor vervolging terug te keren naar China. Hij vindt het nobel om terug te keren voor een proces. Hijzelf, noch iemand van zijn familie of vrienden, is ooit benaderd of bedreigd door Chinese overheidsfunctionarissen (interview 8).

5.5 Dreiging en bedreiging door Chinese autoriteiten

Zoals uit het bovenstaande blijkt, zeggen bijna alle respondenten dat ze geen persoonlijke ervaring hebben met bedreigingen van de kant van de Chinese autoriteiten. Een zorgwekkende ontwikkeling is wel dat oplichters ook lucht hebben gekregen van de toegenomen angst onder de Chinese bevolking en dit proberen te gebruiken om mensen geld af te persen.

Taiwanese studenten delen op Facebook verhalen over verdachte telefoontjes van mensen met een Chinees accent die beweren van de ambassade of een andere officiële instantie te zijn. Dit gebeurde nadat ze hun telefoonnummer hadden opgegeven bij bepaalde winkels. Er zijn echter geen aanwijzingen dat deze telefoontjes afkomstig zijn van daadwerkelijke officiële bronnen (interview 33).

De respondent zegt dat ze een keer raar gebeld werd door de Chinese ambassade, waarvan ze dan achteraf gezien dacht dat het een oplichter moet zijn geweest. De persoon van de ambassade zei dat het politiebureau van Shanghai met hen contact had opgenomen en wat vragen had. Ze hadden haar een telefoonnummer gegeven dat ze dan moest bellen. In dat gesprek heeft ze veel persoonlijke informatie prijsgegeven. Na een tijdje besepte ze dat er iets niet klopte en heeft ze

het gesprek beëindigd. Ze zegt dat de man uitspraken deed in de trant van: “Denk je omdat jij al tien jaar in Europa woont, dat jij geen Chinees meer bent of zo?” Ze wijt dat soort uitspraken aan een cultuur van “wij hebben nog steeds invloed op jou, denk niet dat als jij ergens anders bent, of burger van een ander land bent, dat je dan ...” Ze heeft na het telefoongesprek haar telefoonnummer veranderd en daarna niks meer gehoord (interview 30).

Het is waarschijnlijk geen toeval dat de laatste respondent een Oeigoerse uit Xinjiang is. Angst en zorg over de dreiging van de Chinese overheid zijn onder Oeigoeren nog veel acuter dan onder de andere groeperingen binnen de Chinese bevolking in Nederland. Ze zijn daarom nog meer een potentiële prooi voor bangmakerij en oplichting.

Er is overal druk, er is elke keer zelfcensuur, ons gezin zit nog steeds in China, we maken ons ook zorgen dat WeChat wordt geannuleerd en de groep durft daarom niet te praten. Hoewel individuen niet meer dan dat hebben meegemaakt, weten enkele vrienden uit Xinjiang dat ze in de gaten worden gehouden (interview 34).

De respondent zegt dat ze het lastig vindt om zich uit te spreken over de situatie in Xinjiang. “Nee, bij mij, ik vind dat lastig, omdat ik mijn familie niet in gevaar wil brengen.” “Ik wil gewoon proberen mijn familie veiligheid te bieden door niet teveel aanwezig te zijn of niet de verkeerde uitspraken te doen (...) Ze zegt dat Oeigoeren die zich wel openlijk uitspreken hun familie allemaal in Nederland hebben en dus niet veel gevaar lopen. Ze meent dat mensen die familie in China hebben misschien wel naar een protest in Den Haag gaan, maar dan wel een mondkapje dragen en niet herkenbaar willen zijn: “Alle Chinezen letten wel een beetje op wat ze, wij zeggen. Wij Oeigoeren letten extra op. Je wordt toch anders behandeld, dus let je heel erg op wat je zegt, buiten” (...) Ze zegt dat ze zich in Nederland nooit echt onveilig heeft gevoeld. Maar ze is wel voorzichtig in haar contact met Chinezen. “Ik zeg niet, ik vertrouw Chinese vrienden niet, je vertrouwt ze wel. Maar als je nieuwe

Chinese vrienden maakt, dat gebeurt niet heel vaak bij mij, dan ga je niet alles zeggen. Je bent voorzichtiger met de informatie die je deelt, zelfs met Oeigoeren: Wat kan ik delen, wat kan ik niet delen? Je kan niet gelijk open kaart spelen” (interview 30).

De Oeigoeren die wij hierboven aan het woord hebben gelaten zijn allemaal voor niet-politieke redenen naar Nederland gekomen en daarmee geen onmiddellijk doelwit van eventuele bedreigingen vanuit China, maar ook zij kunnen een risico lopen.

De respondent is meerdere keren benaderd door personen waarvan hij vermoedt dat het Chinese partijfunctionarissen zijn. “Ze vroegen naar mijn afkomst, mijn baan, mijn woonsituatie. Ik denk dat ze, als ze een manier zoeken om me te bedreigen, ook naar mijn familie zouden vragen. Ik denk dat ze willen weten of ik contact met ze heb en of ik hier familie heb.” Desgevraagd zegt hij dat hij er nuchter over probeert te zijn, maar dat hij zich er soms zorgen over maakt of er bang voor is. Hij zegt: “Zolang het bij online contact blijft, kan ik mijn gang gaan. Maar ik ben bang dat ze me vinden of mij of mijn familie chanteren” (interview 14)

Dit geldt in nog veel sterkere mate voor Oeigoeren die uit China gevlucht zijn, geweigerd hebben terug te keren of in Nederland of elders actief zijn voor de Oeigoerse zaak. In 2019 is aangifte gedaan door verschillende Oeigoeren. In totaal 24 aangiftes wordt gesteld dat Oeigoeren in China onder druk worden gezet om naar Nederland gevluchte familieleden op te bellen en informatie over hen te verstrekken. De aangevers zeggen dat zij worden opgeroepen om naar China terug te keren door de Chinese overheid. Ook wordt er aangifte gedaan van vermissing van familieleden in China.¹⁹

¹⁹ “Oeigoeren in Nederland klagen de Chinese overheid aan,” NOS, 14 augustus 2019, <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2297578-oeigoeren-in-nederland-klagen-de-chinese-overheid-aan>, online op 27 februari 2023; “Aangiften Oeigoeren in Nederland: beslissing OM,” Openbaar Ministerie, 25 augustus 2020, <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2020/08/25/aangiften-oeigoeren-in-nederland-beslissing-om>, online op 27 februari 2023.

Een van onze respondenten bevestigt in ieder geval een deel van deze aangiftes, hoewel hij niet bij die aangiftes zelf of bij Oeigoerse organisaties in Nederland betrokken is.

Toen hij nog in Turkije woonde is zijn moeder hem voor acht maanden komen bezoeken. Hij vertelt dat in april 2017 de Chinese overheid mensen begon terug te roepen vanuit het buitenland. Hij zegt dat de overheid met zijn twee zussen in Xinjiang contact heeft opgenomen en zeiden dat wanneer zijn moeder niet terugkomt, ze haar pensioen zouden intrekken en andere eigendommen afnemen. Hij zegt dat hij geen andere keuze had dan zijn moeder terug te laten keren. De dag nadat ze terug was in Ürümqi kwam politie naar haar huis en lieten ze een Han bij haar thuis wonen [wordt emotioneel]. Voor zover hij weet duurde dit ongeveer drie maanden. Na die drie maanden heeft hij geen contact meer gehad en hij weet nu niet of ze nog leeft of niet. Hij heeft ook geen contact meer met zijn zussen.

Hij heeft meegedaan aan het protest in Den Haag op 14 september 2022 en aan een protest in februari 2022. Hij zegt dat hij niet bang meer is, ook niet voor represailles tegen familie in China [wordt emotioneel]. Hij zegt dat de dreigementen voor hem geen betekenis meer hebben. Hij zegt dat als Oeigoeren niet meer protesteren vanwege veiligheidszorgen over hun ouders, dat het dan alleen maar erger wordt [kan niet meer verder praten]. Hij zegt dat hij geluk heeft gehad dat hij uit China is ontsnapt. Nu hij hier is, wil hij van zich laten horen (interview 47).

Tenslotte moet nog gemeld worden dat een aantal respondenten die meer politiek geëngageerd of activistisch zijn te maken hebben gehad met druk of dreiging door de Chinese autoriteiten tijdens een verblijf of bezoek aan China. Soms ging het hier om blokkering van accounts op sociale media of vrienden in China die plotseling aangepakt worden en in een geval was er zelfs sprake van een dag lang opsluiting voor ondervraging. Dit heeft vaak een diepe indruk gemaakt en leidt tot een blijvende angst voor Chinese autoriteiten, ook na terugkeer in Nederland.

6. Risicoanalyse Chinese invloed

In dit hoofdstuk keren we terug naar de hoofdvraag van het onderzoek, namelijk *In hoeverre is de Chinese bevolking in Nederland kwetsbaar of weerbaar tegen mogelijke ongewenste buitenlandse inmenging door China, gezien de samenstelling, oriëntatie en diversiteit van/binnen de verschillende gemeenschappen?* Bij de analyse van de aard van kwetsbaarheid en weerbaarheid tegen Chinese invloed gaan we met name in op de oorspronkelijke deelvragen van het onderzoek, waarbij we de belangrijkste bevindingen van het onderzoek voor het voetlicht halen.

Allereerst gaan wij in op de methodologische deelvraag *Hoe kan ongewenste buitenlandse inmenging in de Chinese context wetenschappelijk geoperationaliseerd worden?*

In dit onderzoek hebben we de invloed van China geoperationaliseerd door het in vier componenten uit te splitsen: conformiteit, contact, beïnvloedbaarheid en dreiging. Vervolgens hebben we een methodologie ontwikkeld om deze componenten te meten en hun verbanden (associaties) met elkaar en een aantal achtergrondvariabelen te analyseren. Dit geeft natuurlijk geen inzicht in of het hier gaat om *ongewenste* buitenlandse invloed. De mate waarin invloed gewenst of ongewenst is wel in de andere, kwalitatieve analyse van onze interviews naar voren gekomen.

De eerste op invloed gerichte deelvraag was *In welke mate zijn Chinezen buiten de zichtbare elite van leiders en organisaties zich bewust van of hebben ze ervaring met ongewenste buitenlandse inmenging?*

We hebben de invloed (effect van beïnvloeding of dreiging) van China meetbaar gemaakt als conformiteit in taalgebruik met de Chinese autoriteiten. De belangrijkste factoren die iemand meer of minder conformiteit aan de dag laten leggen zijn geslacht (vrouwen minder), gebied van herkomst (Xinjiang en Taiwan minder), onderwijsniveau (laag meer). Deze bevindingen zijn belangrijk. Naarmate er dus meer “nieuwe migranten” van buiten de traditionele overzeese gebieden en leden van de tweede-generatie met een hoge opleiding in Nederland bijkomen, zal de invloed van China op de Chinese bevolking minder kunnen worden. Daarnaast betekent een betere beheersing van het Nederlands dat het contact met de Chinese overheid geringer zal zijn.

Ook de mate van beïnvloedbaarheid van een respondent uit zich in een grotere conformiteit. Verder is opvallend dat de mate van contact met Chinese autoriteiten, organisaties of media op zich geen rol speelt in de mate waarin de respondenten beïnvloedbaar zijn. Minder verrassend is wellicht dat een gevoel van dreiging vanuit China ertoe leidt dat men minder conform wordt. Dreiging vanuit China blijkt een averechts effect te hebben, met name voor studenten en Oeigoeren. Migratieachtergrond doet er ook toe. Onder familiemigranten is er minder conformiteit, met name omdat de ouderen onder hen zich afsluiten voor invloed door zich te beperken tot hun naaste omgeving.

Een andere belangrijke conclusie die uit dit onderzoek kan worden getrokken is dat er geen aanwijzingen zijn dat de Chinese overheid of Communistische Partij specifieke activiteiten onderneemt om de Chinese bevolking in Nederland te intimideren of te bedreigen. Dit geldt ook voor de in Nederland politiek geëngageerde personen of activisten die wij geïnterviewd hebben. Zij slagen er over het algemeen in hun activiteiten te ontplooien – ook als die kritisch zijn ten opzichte van China – zonder de toorn van de Chinese machthebbers over zich uit te roepen. Deze groep is wel kwetsbaar tijdens een bezoek of verblijf in China, maar hun overzees-Chinese status geeft hun ook daar nog steeds een zekere mate van bescherming in vergelijking met politiek actieve vrienden en kennissen die permanent in China wonen. De vrij grote gemeenschap van Taiwanese in Nederland leeft voor groot deel apart van de Chinezen uit de Volksrepubliek hier te lande en heeft nauwelijks tot geen contact met de Chinese autoriteiten.

Een groot gedeelte van de Chinezen in Nederland voelt zich vrij en onafhankelijk van de Chinese autoriteiten en vertrouwt op de Nederlandse soevereiniteit en vrijheid van meningsuiting. Nederland is tot nu toe ook confrontaties tussen pro-China studenten en anderen bespaard gebleven, zoals die bijvoorbeeld in Groot-Brittannië en Australië in de afgelopen jaren wel hebben plaatsgevonden. Een uitzondering is een aantal van de in Nederland wonende Oeigoeren die in 2019 aangifte van bedreiging en intimidatie hebben gedaan, zonder dat de het Nederlandse Openbaar Ministerie overigens bij machte bleek deze aangiftes te vervolgen. In onze eigen interviews met Oeigoeren hebben we echter niet over gevallen van bedreiging in Nederland gehoord waarbij de geïnterviewde zelf of iemand uit de eigen sociale omgeving het slachtoffer zou zijn geworden. Hierbij moet uiteraard wel worden aangetekend dat Chinese dissidenten, activisten of leden van organisaties of bewegingen die de Chinese autoriteiten niet welgevallig zijn, als groep niet tot de doelgroep van dit onderzoek behoorden. Voorbeelden hiervan zijn de Falungong (een religieuze

beweging die in China verboden is) en organisaties die zich inzetten voor de Tibetaanse of Oeigoerse onafhankelijkheid.

Wat echter wel voortdurend in de interviews naar voren komt is een meer algemeen en diffuus gevoel van wat wij *zachte dreiging* zouden willen noemen, in navolging van het bij de Chinese regering zo geliefde concept van zachte macht (*soft power, ruan shili*). We hebben gevonden dat deze zachte dreiging vanuit China de Chinese bevolking doordringt en leidt tot een mate van vanzelfsprekende terughoudendheid onder veel personen met een Chinese achtergrond. **De conclusie die hieruit getrokken kan worden dat er geen of nauwelijks actieve inmenging onder de gewone Chinese bevolking in Nederland plaatsvindt, maar dat er wel degelijk sprake is van een duidelijke mate van in ieder geval gedeeltelijk ongewenste invloed.**

Met name eerste-generatie Chinezen uit de Volksrepubliek en Hongkong houden hun mening over een aantal gevoelige kwesties (Taiwan, Hongkong, Xinjiang, enzovoort) voor zich, zowel uit voorzorg voor het geval dit de Chinese autoriteiten ter ore zou komen als om nutteloze en confronterende discussies met andere Chinezen te vermijden. Men is de laatste jaren ook steeds voorzichtiger geworden, omdat de Chinese autoriteiten in China en daarbuiten de teugels steeds strakker aanhalen. Deze angst wordt gevoeld door berichten uit de media of sociale media over het optreden van China tegen haar tegenstanders in het buitenland. De zachte dreiging wordt in mindere mate ook gevoeld onder de tweede generatie en hoogopgeleide leden van de eerste generatie, maar die zijn over het algemeen wat minder beducht voor de “lange arm” van Beijing.

De zachte dreiging maakt dat het niet nodig is om conformiteit met Beijing af te dwingen. De Chinese bevolking in Nederland doet dit blijkbaar voor een groot gedeelte zelf. Deze zelfcensuur vloeit zowel voort uit het feit dat veel Chinezen de optiek van Beijing onderschrijven en afwijkende meningen zullen afkeuren, als uit voorzorg voor het geval dat afwijkende meningen op de een of andere manier de autoriteiten in China bereiken. Met enige overdrijving kunnen we stellen dat op deze manier een panopticum van zelfsurveillance ontstaat dat in sommige opzichten doet denken aan het huidige China zelf.

De gevolgen van China's zachte dreiging zijn lastig te concretiseren. Zoals we in het eerdere LAC-onderzoek al zagen, is het zeker zo dat Chinezen die een leidende rol in een Chinese gemeenschap vervullen of meer in het algemeen een prominent profiel in Nederland hebben, steeds meer met Beijing in de pas lopen of in ieder geval kritiek of vragen voor zich houden.

Voor de mensen die wij in dit huidige onderzoek hebben gesproken, zijn de consequenties van China's zachte dreiging veel geringer of diffuser en zij beperken zich tot het zich onthouden van potentieel gevaarlijke discussies in de sociale media of interacties met anderen. Er is echter geen aanwijzing voor directe pogingen vanuit China om toezicht te houden op meningen die niet in het straatje van Beijing passen, laat staan om dergelijke meningen in te dammen.

De volgende deelvraag waar we hier op in gaan is *Hoe en in hoeverre ervaren Chinezen in Nederland de rol en aanwezigheid van de Chinese regering en CCP als positieve aandacht, hulp en erkenning, respectievelijk als invloed en beïnvloeding?*

Uit onze interviews is niet gebleken dat de meeste Chinezen in Nederland de zachte dreiging van China waarderen. Eerder het omgekeerde is het geval. De Chinese aanpak van de COVID-pandemie heeft twijfels laten rijzen over de waarachtigheid van China's presentatie van haar beleid en benadering op dit en wellicht ook op andere terreinen. Ook het bekend worden van het bestaan van Chinese politiebureaus in Nederland heeft geleid tot verontwaardiging en versterking van de perceptie van zachte dreiging. Het lijkt er dus op dat, naarmate Beijing probeert meer direct invloed en macht over Chinezen in het buitenland uit te oefenen, het resultaat eerder het tegendeel is. Zolang er geen concrete doelen zijn die de Chinese autoriteiten onder de Chinese bevolking in Nederland nastreven, zijn zachte dreiging en de daaruit voorkomende zelfcensuur veel effectiever.

Een belangrijke uitzondering vormen de Chinese Nederlanders die loyaal aan China zijn of in ieder geval niet de Chinese autoriteiten tegen de haren willen instrijken. Hieronder valt een aanzienlijk gedeelte van de eerste generatie, met name uit de traditionele overzeese gebieden van herkomst in China zelf. Hoewel deze groep onder onze respondenten ondervertegenwoordigd is en we dus onze conclusies op dit punt niet al te stellig kunnen trekken, geven een aantal van onze interviews aan dat men of simpelweg gelooft wat de Chinese media vertellen, of probeert met de wind mee te buigen, of zelfs actief stelt dat wat de Chinese autoriteiten willen of zeggen in het belang van China en alle Chinezen is en daarom a priori gesteund moet worden.

Vervolgens willen wij de deelvraag bediscussiëren *In hoeverre zien we in de (potentiële) ongewenste buitenlandse inmenging door China verschillen in de wijze van benaderen/beïnvloeden van zowel doelwitten als instrumenten?*

In het vorige LAC-onderzoek is uitgebreid verslag gedaan van het instrumentarium van beïnvloeding onder Chinezen in Nederland. In dit nieuwe onderzoek is daarom gekeken naar de Nederlandse Chinezen als doelwit in plaats van instrument van beïnvloeding. We hebben inderdaad gevonden dat de invloed (effect van beïnvloeding) van China meetbaar is op de meningen en het begrip over China-gerelateerde kwesties onder Chinezen in Nederland. De belangrijkste factoren die iemand minder ontvankelijk maken voor beïnvloeding zijn geslacht (vrouwen minder), gebied van herkomst (Xinjiang en Taiwan minder) en onderwijsniveau (hoger minder). Ook de mate van beïnvloedbaarheid van een respondent uit zich inderdaad in een grotere conformiteit. Verder is het opvallend dat de mate van contact met Chinese autoriteiten, organisaties of media op zich geen rol speelt in de mate waarin de respondenten zich conformeren. Minder verrassend is wellicht dat een gevoel van dreiging vanuit China ertoe leidt dan men minder beïnvloed wordt, met name onder studenten en Oeigoeren. Migratieachtergrond doet er ook toe. Onder familiemigranten is er minder contact, met name omdat de ouderen onder hen zich afsluiten voor beïnvloeding en zich beperken tot hun naaste omgeving. Ook economische migranten en de tweede generatie hebben weinig contact met autoriteiten.

Samenvattend komt het volgende, op zich niet zo verrassende beeld naar voren. De meest voor invloed kwetsbare Chinese Nederlander is een laagopgeleide man die uit een overzees-Chinees herkomstgebied of elders uit de Volksrepubliek komt. De meest bedreigde Chinese Nederlanders zijn personen afkomstig uit Xinjiang en zij die voor studie naar Nederland gekomen zijn. Deze groepen hebben ook meer (bedreigend) contact met Chinese autoriteiten. Zowel in Nederland geboren Chinese Nederlanders, familiemigranten als economische migranten hebben weinig contact, en dit contact heeft dan ook weinig effect en wordt door betrokkenen niet gezien als een dreiging. Taiwanese hebben het minste contact van allemaal en ervaren ook geen dreiging. Natuurlijk is dit beeld een op statistische verbanden gebaseerd stereotype, waarachter tal van vaak grote verschillen en nuances tussen individuen en subgroepen schuilgaan, zoals ook uit onze interviews naar voren is gekomen.

Als laatste willen we ingaan op de deelvragen naar weerbaarheid en kwetsbaarheid. *Welke mogelijke indicatoren duiden op een (on)voldoende mate aan weerbaarheid tegen ongewenste buitenlandse invloed? Welke andere factoren spelen een rol bij weerbaarheid of kwetsbaarheid, zoals familie of andere persoonlijke banden met China, China-gerelateerde handel, investeringen of andere economische activiteiten, werkervaring of partijlidmaatschap in China*

voor de migratie, hechtheid en China-oriëntatie van de eigen gemeenschap hier, politieke, etnische of religieuze oriëntatie en activiteiten in Nederland?

De mate van weerbaarheid tegen een ongewenste invloed en zachte dreiging is over het algemeen laag, juist omdat het zo diffuus en vanzelfsprekend is, maar velen hebben toch een groot vertrouwen in de bescherming die de Nederlandse soevereiniteit en vrijheid van meningsuiting biedt. Personen die relatief veraf staan van situaties waar de conformiteit aan Beijing hoog is, hebben ook het minst te duchten van het groeiende Chinese panopticum en zijn zich er misschien niet eens van bewust. Voorbeelden zijn de Taiwanese, de tweede generatie en dan met name zij met een achtergrond in Hongkong en Taiwan, alsmede hoogopgeleiden die werkzaam zijn voor een niet-Chinese werkgever. Het meest gevoelig voor de zachte dreiging zijn eerste-generatie personen uit overzees-Chinese herkomstgebieden in China, studenten, Oeigoeren en nieuwe migranten met een actief belang in of loyaliteit ten opzichte van China. Dergelijke belangen kunnen bijvoorbeeld terugkeer naar China zijn, investeringen of handel met China, of een rol of baan als tussenpersoon in de relaties tussen China en Nederland. Een middenpositie wordt ingenomen door de tweede generatie van overzees-Chinese herkomstgebieden in de Volksrepubliek en de eerste generatie uit Hongkong.

Met uitzondering van de Oeigoeren speelt voor de respondenten de aanwezigheid van familieleden in China geen rol in de perceptie van de zachte dreiging van China en hun invloed op de eigen meningsvorming lijkt ook gering te zijn. Wel zijn bezoeken aan familie, toerisme en zomerkampen of studie in China belangrijk voor het versterken van een Chinese identiteit en de trots op China, maar dit hoeft niet te betekenen dat men daarmee ook meer loyaal aan de Chinese autoriteiten zou worden. Lidmaatschap van of deelname aan een van de christelijke kerkgemeenschappen of boeddhistische tempels in Nederland heeft onder onze respondenten geen politieke lading, maar dient er vooral toe meer betrokken te raken bij activiteiten en contacten onder de lokale Chinese bevolking.

7. Aanbevelingen

Beleid ten opzichte van Chinese invloed, beïnvloeding en inmenging onder de Chinese bevolking in Nederland dient uit te gaan van de volgende principes. Ten eerste bestaat de Chinese bevolking uit uiteenlopende gemeenschappen en groepen die vaak heel verschillende ervaringen en percepties hebben en daarom op hun eigen wijze en soms ook apart benaderd moeten worden. Ten tweede hebben praktisch alle Chinezen in Nederland niet alleen een Nederlandse maar ook een Chinese identiteit, hoewel die vaak heel verschillend van oorsprong en invulling zijn. Beleid moet er daarom van uitgaan dat er een band met China bestaat, hoewel die in de regel losstaat van een eventuele loyaliteit aan de autoriteiten in China. Demonisering van China of simpele keuzes voor of tegen China of Nederland moeten echter ten koste van alles vermeden worden. Dit scheidt een vijandbeeld van de Chinezen in Nederland en zal ze noodgedwongen juist in de armen van China kunnen drijven.

Hoewel Chinese organisaties, media en leiders in Nederland steeds meer de oren naar Beijing laten hangen, vindt actieve inmenging onder de Chinese bevolking nauwelijks plaats. Beleid vanuit de Nederlandse overheid dat zich teveel hierop concentreert zal daarom weinig resultaat hebben en wellicht averechts werken. Achterdocht ten opzichte van Chinezen in Nederland zal door overbodige aandacht voor inmenging alleen maar toenemen en Chinezen in Nederland zouden zich daarmee gedwongen kunnen voelen zich tot China voor bescherming te wenden. De ervaringen in de Verenigde Staten (bijv. het “China Initiative” tussen 2018 en 2022 van de Amerikaanse regering waarmee Amerikaanse Chinezen en anderen vanwege hun banden met China vervolgd werden)²⁰ en Australië (waar Chinese inmenging buitenproportioneel werd opgeblazen) zouden hierbij een belangrijke les moeten zijn.

Dit neemt niet weg dat de algemeen gevoelde, zachte dreiging vanuit China die wij in dit rapport hebben beschreven een ernstige reden is tot zorg. Er is echter maar een beperkt aantal dingen die de Nederlandse overheid hiertegen kan doen. Het allerbelangrijkste is te bouwen op het algemene vertrouwen in de Nederlandse soevereiniteit en vrijheid van meningsuiting dat onze respondenten hebben uitgesproken. De toegenomen twijfel, frustratie en het

²⁰ <https://www.justice.gov/archives/nsd/information-about-department-justice-s-china-initiative-and-compilation-china-related>, online op 3 maart 2023.

wantrouwen ten opzichte van sommige aspecten van het beleid van de Chinese overheid onder veel Chinezen in Nederland kan hierbij helpen.

Ten eerste dient er in voorkomende gevallen waarin er sprake is van daadwerkelijke bedreiging of inmenging, duidelijk, krachtig en geloofwaardig te worden opgetreden. De Oeigoerse aangifte van bedreigingen vanuit China in 2019 had daarom meer en vooral ook zichtbaarder diplomatiek optreden verdiend om duidelijk te maken dat de regering er alles aan zal doen om Nederlandse ingezetenen te beschermen. Ook de Chinese politiebureaus die in 2022 bekend werden dienen niet alleen in woord, maar in (zichtbare) daad aangepakt te worden. Actie naar aanleiding van deze of soortgelijke gevallen zou ook meer gezamenlijk in Europees verband ondernomen kunnen worden. Politiek asiel of familiehereniging voor leden van kwetsbare groepen uit China moeten zoveel mogelijk vergemakkelijkt en ondersteund worden. Om dergelijke acties vanuit de overheid te faciliteren dient een monitorings- en rapportagemechanisme voor Chinese inmenging en bedreiging in te worden gesteld.

Daarnaast is het net zo belangrijk om de veiligheid in en het behoren tot de Nederlandse samenleving onder de Chinese bevolking te versterken. Veel leden van de eerste generatie uit traditionele overzees-Chinese gebieden zijn er nog steeds toe geneigd om zo min mogelijk met de Nederlandse overheid en samenleving te maken te hebben, uit overtuiging dat aandacht trekken alleen maar tegen je werkt. Deze zelfopgelegde “onzichtbaarheid” van Chinese immigrantengemeenschappen beperkt zich overigens zeker niet tot Nederland. Onzichtbaar blijven gaat gepaard met een blijvende gerichtheid op de Volksrepubliek China, iets wat actief door de Chinese overheid en Communistische Partij wordt gevoed. De eenheid van de Chinese natie binnen en buiten China en de onlosmakelijke band tussen China en “de zonen en dochters” in het buitenland zijn standaard ingrediënten in het recept van de het overzees-Chinese beleid.

De overtuiging slechts “een vreemdeling in een vreemd land” te zijn maakt de met name de eerste generatie ook meer ontvankelijk en kwetsbaar voor beïnvloeding en inmenging vanuit China. Er zijn een aantal dingen die de Nederlandse overheid hieraan kan doen, die allemaal neerkomen op het herstellen of verder ontwikkelen van een actief integratie- en participatiebeleid.

Ten eerste dienen Chinese organisaties, scholen, kerken en tempels actief benaderd te worden voor een dialoog zowel over kwetsbaarheid en weerbaarheid tegen invloed als over de

brugfunctie tussen Nederland en China die de Nederlandse Chinezen kunnen vervullen. Hierbij is het van belang dat de grote verscheidenheid onder de Chinezen tot zijn recht komt. In deze dialoog of dialogen dient duidelijk te worden gemaakt dat men als ingezetene van Nederland niet slechts rechten, maar ook de verantwoordelijkheid heeft om de risico's van Chinese invloed en inmenging voor de Nederlandse samenleving en de Chinese bevolking in Nederland aan te pakken. Concrete maatregelen voor concrete problemen moeten centraal staan, zoals bedreigingen vanuit China, Chinese politiebureaus, of censuur en zelfcensuur van Chinese media. Anderzijds dient ook het China-beleid van de Nederlandse regering en de uitvoering daarvan in deze dialogen aan de orde komen, zowel ter informatie als om bijdragen hieraan door Chinezen in Nederland aan te moedigen.

Ten tweede dient de politieke participatie van de Chinese bevolking in Nederland gestimuleerd te worden. Dit staat ook op het wensenlijstje van veel leiders van de eerste generatie en van de autoriteiten in China en er moet dan ook voor gewaakt worden dat dit geen ingang wordt voor eventuele Chinese inmenging in de Nederlandse politiek. Politieke participatie is echter vooral voor in Nederland opgegroeide Chinezen van belang. Voor hen heeft het niets te maken met eventuele Chinese inmenging, maar houdt juist een brede en volwaardige deelname aan het politieke proces in, ook via de bestaande politieke partijen.

Ten derde dient er een actief antidiscriminatiebeleid gevoerd te worden. Met name in Nederland opgegroeide Chinezen hebben slechte ervaringen die hun anders-zijn benadrukken. Als ze volwassen worden, neigen ze er daarom naar steeds meer contact te zoeken met andere Chinese Nederlanders. De tweede generatie moet een rol spelen in beleid om stereotypering en discriminatie bekend te maken en aan te pakken. Een bestrijding van het eenzijdige vijandbeeld van China dat in veel landen inclusief Nederland gemeengoed dreigt te worden, is eveneens essentieel. Chinese Nederlanders kunnen hierbij een voorbeeldrol spelen.

Ten vierde moet de ontwikkeling van een Chinese cultuur in Nederland los van China bevorderd te worden. In Nederland geproduceerde Chineestalige media en van China onafhankelijke nieuwsgaring moeten ingesteld of hersteld worden. Ook moeten Nederlandstalige media en activiteiten voor de tweede generatie gestimuleerd te worden. In Nederland geproduceerd Chinees lesmateriaal dient (weer) op Chinese scholen ingevoerd te worden voor een prijs die kan concurreren met door de Chinese overheid ter beschikking

gesteld materiaal. Inmenging of invloed van China op sociale media dient aangepakt en vooral publiek kenbaar gemaakt te worden.

Als laatste willen we pleiten voor een verdere verbetering van de onderzoekssystematiek voor het meten van buitenlandse invloed zoals die voor dit project ontwikkeld is. Wij hebben slechts een eerste aanzet kunnen geven en zijn ons ervan bewust dat onze methodologie verder verbeterd en aangescherpt moet worden. Dit hoeft zich uiteraard niet te beperken tot de Chinese bevolking of andere immigrantengroepen of minderheden in Nederland, maar kan in principe elk segment van de Nederlandse bevolking tot doelgroep hebben.

Appendix 1: Interviewprotocol

Hieronder wordt de Nederlandse versie van het volledige interviewprotocol gegeven. De Chinese en Engelse versies kunnen desgewenst op navraag ook beschikbaar worden gesteld. In Appendix 2 wordt het volledige coderingsboek voor de achtergrondvariabelen en invloedvariabelen gegeven, zoals dat gebruikt is voor de analyse in hoofdstuk 4 van dit rapport.

Het interview bestaat uit drie delen: het eerste deel betreft de persoonlijke achtergrond, gericht op werk- en levenservaringen. Het tweede deel betreft de casestudies waarin vragen worden gesteld over een aantal specifieke kwesties op basis van berichten op de website van de Chinese ambassade in Den Haag. Het derde deel bestaat uit thematische en concluderende vragen.

Deel 1: Persoonlijke achtergrond

1. Kunt u ons allereerst vertellen over uw ervaringen wat betreft uw immigratie in Nederland? (*Als de geïnterviewd in Nederland is geboren, vraag dan vooral naar de ervaringen als kind wat betreft identiteitskwesties. (Als de geïnterviewde een migrant is, vraag dan ook naar zijn/haar levens- en werkervaring voor aankomst in Nederland).
2. Waarom bent u geëmigreerd? Waarom heeft u Nederland gekozen? Had u destijds familie die al in Nederland of Europa woonde? Wat voor werk deden/doen zij? (*Je kan ook vragen of landgenoten of familieleden de immigratie van de respondent hebben aangemoedigd, en/of dat er politieke of economische redenen waren voor de emigratie).
3. Begon u meteen na uw aankomst in Nederland te werken of te studeren, zo ja, waar? Welke verschillen vielen u op het gebied van werk en studie op tussen Nederland en China nadat u in Nederland aankwam?
4. Heeft u veel familie en vrienden in Nederland? In wat voor sectoren werken (of studeren) zij over het algemeen? Komt u vaak bij elkaar (*Hoe vaak per week? Of hoe vaak per maand?) (*Als iemand (een) partner(s) of kinderen vermeldt, stel een of twee vragen over de partner(s) en kinderen).
5. Wat betreft uw sociale omgeving, waar kent u uw vrienden over het algemeen van? (*Als iemand het heeft over tongxianghui (vereniging van regio van afkomst) of kerken, stel hier dan een of twee vragen over, zoals: Heeft u hier zelf makkelijk vrienden gemaakt?

Vindt u dat deze plekken over het algemeen ook geschikt zijn voor het maken van vrienden? Zijn tongxianghui en kerken plekken waar u makkelijk vrienden kunt maken?)

6. Sinds u zich permanent in Nederland heeft gevestigd, hoe vaak bezocht u China vóór het uitbreken van de coronapandemie? Bent u in China geweest sinds de uitbraak van de pandemie?
7. Toen u de laatste keer in China was, waar was u toen en om welke reden bezocht u deze plek (familie/vrienden, delegatie, conferentie of ander evenement, werk of zaken, toerisme)?

Deel 2: Casestudies

Case 1: Coronamaatregelen in China en in Nederland

1. Begrip en houding ten aanzien van coronamaatregelen in China
 - a. Wat zijn de veranderingen in de coronamaatregelen in China vanaf het begin van de uitbraak tot nu?
 - b. Welke maatregelen in China zijn volgens u aanvaardbaar en welke niet?

Welke maatregelen in Nederland zijn volgens u aanvaardbaar en welke niet?
 - c. In hoeverre denkt u dat de Chinese ambassade een invloed heeft gehad op uw leven tijdens de pandemie (i.v.m. mondkapjes, vaccinaties, medische behandeling)?

Zo ja, op welke manier?
2. Informatiekanalen.
 - a. Welke bronnen gebruikt u om informatie te krijgen over de coronapandemie in China en Nederland? (bijv. RIVM, televisie, WeChat).
 - b. Wat zijn de verschillen tussen de Chinese en Nederlandse coronamaatregelen? Waarom bestaan deze verschillen? (bijv. verschil in het politieke systeem, vrijheid van meningsuiting).
 - c. Wat vinden mensen in uw omgeving van de coronamaatregelen in Nederland en in China? Waarom denken ze dat de coronamaatregelen anders in China zijn dan in Nederland?

Hoe beoordeelt u de volgende berichten :

- 当前荷兰疫情发展较快，形势趋于严峻。确保留学生等在荷海外同胞的安全和健康是当前使馆工作的头等大事之一。为帮助学生抗击疫情，使馆一直同荷兰及国内有关部门保持密切沟通，第一时间向大家推送防疫信息和咨询平台。积极为大家筹集口罩、消毒液及“健康包”等防疫物资，将很快发放到大家手中。

De coronapandemie in Nederland ontwikkelt zich snel en de situatie wordt serieus. Het waarborgen van de veiligheid en gezondheid van Chinese studenten en andere landgenoten in Nederland is een van de prioriteiten van de ambassade. Om studenten te helpen de coronapandemie te bestrijden, staat de ambassade in contact met betrokken autoriteiten in Nederland en in China. De ambassade is ook bezig met het inzamelen van mondkapjes, ontsmettingsmiddelen en jiankangbao[gezondheidskits] voor Chinese studenten, die binnenkort zullen worden uitgedeeld.

- 少数几个国家炒作所谓“独立的国际调查”。他们的目的是对中国搞污名化，将科学问题政治化，将自身应对疫情失败的责任推到中国身上。

Enkele landen dringen aan op een zogenaamd "onafhankelijke internationale onderzoek" [naar de oorsprong van covid]. Hun doel is China te stigmatiseren, wetenschappelijke kwesties te politiseren en China te beschuldigen van hun eigen falen om de coronapandemie aan te pakken.

- 中国持续向国际社会提供力所能及的支持和帮助。面对全球医疗物资短缺，中国作为当今世界最大的医用防护服和口罩生产国，急各国之所急，加大力度向国际市场供应防疫物资等产品。同时，中国政府高度重视出口医疗物资的产品质量安全，不断出台更加严格的监管措施，采取一切措施严厉打击违法违规行为。

China blijft zo veel mogelijk steun verlenen aan de internationale gemeenschap. Tegen de achtergrond van het wereldwijde tekort aan medische materialen, heeft China, als de grootste producent van medische mondkapjes en beschermende kleding, medische materialen en andere producten aan de internationale markt geleverd. Tegelijkertijd besteedt de Chinese overheid veel aandacht aan de kwaliteit en de veiligheid van de

medische producten die wordt geëxporteerd. De Chinese overheid voert voortdurend strenger beleid in en neemt alle maatregelen om illegale activiteiten aan te pakken.

Case 2: Hereniging van Taiwan

1. Hoe kijkt u aan tegen de kwestie van 'de vreedzame hereniging van Taiwan'?

Volgt u dit onderwerp?

Denkt u dat Taiwan een onderdeel van China is?

Steunt u de vreedzame hereniging van Taiwan met China?

Wat kunnen de persoonlijke gevolgen van een 'vreedzame hereniging' zijn voor u?

2. Het begrip van China's officiële narratief

Heeft u weleens de '1992 Consensus' gehoord? Wat betekent deze consensus volgens u?

Volgt u de Chinese officiële interpretatie van 'de vreedzame hereniging van Taiwan' en de [recente] veranderingen daarin? Wat is volgens u de uitleg van de Chinese overheid van 'de vreedzame hereniging'?

3. Welke bronnen gebruikt u in Nederland om dit onderwerp te volgen?

Hoe beoordeelt u de volgende berichten?

- 实现中华民族伟大复兴，是近代以来中国人民和中华民族最伟大的梦想。实现祖国完全统一，才能使两岸同胞彻底摆脱内战的阴霾，共创共享台海永久和平；才能避免台湾再次被外国侵占的危险，打掉外部势力遏制中国的图谋。

Het realiseren van de grote wederopstanding van de Chinese natie is de grootste droom van het Chinese volk en de Chinese natie in de moderne tijd. Alleen door de volledige hereniging van het vaderland te verwezenlijken, kunnen de landgenoten aan beide zijden van de Straat van Taiwan volledig worden bevrijd van de duisternis van de burgeroorlog en een permanente vrede in de Straat van Taiwan tot stand brengen. Alleen dan kan het gevaar worden vermeden dat Taiwan opnieuw door buitenlandse

krachten wordt bezet en kunnen de pogingen van buitenlandse krachten om China in bedwang te houden, worden overwonnen.

- 民进党当局坚持“台独”分裂立场，勾连外部势力不断进行谋“独”挑衅。导致两岸关系紧张，危害台海和平稳定，破坏和平统一前景、挤压和平统一空间，是争取和平统一进程中必须清除的障碍。

De DPP-autoriteiten houden vast aan het separatistische standpunt van "onafhankelijkheid van Taiwan" en werken samen met buitenlandse krachten om voortdurend naar "onafhankelijkheid" te streven en China te provoceren. Dit leidt tot spanningen in de Straat van Taiwan, en brengt de vrede en stabiliteit in de Straat van Taiwan in gevaar. Dit heeft ook de mogelijkheden op een vreedzame hereniging ondermijnd, en is een obstakel dat moet worden weggenomen in het proces van de vreedzame hereniging.

- 外部势力打“台湾牌”，是把台湾当作遏制中国发展进步、阻挠中华民族伟大复兴的棋子，牺牲的是台湾同胞的利益福祉和光明前途，绝不是为了台湾同胞好

Buitenlandse krachten die de ‘Taiwan Kaart’ spelen, gebruiken Taiwan als gereedschap om de ontwikkeling van China in te dammen en de grote wederopstanding van de Chinese natie te bemoeilijken, ten koste van de belangen en de toekomst van onze landgenoten in Taiwan.

Case 3: Het conflict tussen China en de VS

1. Begrip van het onderwerp

Volgt u de ontwikkelingen van het conflict tussen China en de VS?

Wat betreft volgens u het conflict tussen China en de VS?

Waarom is het conflict volgens u [in de afgelopen jaren] verscherpt?

Wat is volgens u de [mogelijke] invloed van het conflict op uw persoonlijke leven?

2. Welke bronnen gebruikt u om informatie hierover te krijgen? (e.g. kennissen, familie, media, officiële propaganda)?

Hoe beoordeelt u de volgende berichten?

- 美国制定所谓《新疆人权政策法案》，根本不是为了保护新疆人权，而是出于不可告人的政治目的，是对中国内政赤裸裸的干涉。他们的图谋注定不会得逞。

De bedoeling van de zogenaamde 'Uyghur Human Rights Policy Act' van de VS, is niet het bescherming van de mensenrechten in Xinjiang, maar dient hun politieke agenda. Dit is een inmenging in de binnenlandse zaken van China. Hun plannen zullen zeker niet slagen.

- 根据 2018 年人类自由指数报告，香港社会自由度高居全球第三。这都得益于“一国两制”的有效实施

Volgens de Human Freedom Index 2018 staat Hongkong op de derde plaats ter wereld ten aanzien van sociale vrijheid. Dit is het gevolg van de effectieve toepassing van 'one country, two systems'.

- 美国一些议员指责香港警察暴力执法，但他们提出的“证据”只不过是香港警察使用了多少催泪弹和水炮。而实际上，香港警察在执法行动中屡受攻击。

Sommige Amerikaanse politici hebben de politie van Hongkong beschuldigd van gewelddadige wetshandhaving, maar het enige 'bewijs' dat ze tonen is het aantal traangasvoertuigen en waterkanonnen dat door de politie is gebruikt. In feite is de politie van Hongkong herhaaldelijk aangevallen [door de protestanten].

- 前不久荷兰农民开着拖拉机上街游行，荷兰政府就调动军车封路。大家可以想象，如果在香港大街上出现军车，你们媒体会作何反应

Nog niet zo lang geleden, toen Nederlandse boeren met hun tractoren de straat op gingen, blokkeerde de Rijksoverheid de wegen met militaire voertuigen. Stel je eens voor hoe Nederlandse media zouden reageren als er militaire voertuigen in de straten van Hong Kong zou zijn.

- 在香港，有一些外国机构和人士在背后活动，这是不争的事实。前不久，中国外交部宣布对美国的一些 NGO 实施制裁，也表明中方是有这方面证据的。

Het is een vaststaand feit dat er in Hongkong een aantal buitenlandse organisaties en individuen achter de schermen opereren. Niet lang geleden heeft het Chinese Ministerie van Buitenlandse Zaken aangekondigd dat er sancties worden opgelegd aan enkele Amerikaanse NGO's. Dit laat ook zien dat de Chinese kant daar bewijzen voor heeft.

- 美国政府在阻止 ASML 光刻机出口中国一事上向荷兰政府施加强大政治压力，我们对此表示遗憾。美国单纯以意识形态和国家体制的差异为由，将世界割裂为两个敌对阵营，鼓吹国家间的隔离、对立和对抗

De Amerikaanse regering oefent sterke politieke druk uit op de Nederlandse regering om de export van ASML-lithografiemachines naar China te verhinderen. De VS hebben de wereld in twee vijandige kampen verdeeld en pleiten voor isolatie, antagonisme en confrontatie tussen landen, op grond van verschillen in ideologieën en politieke systemen.

Case 4: de betrekkingen tussen Nederland en China

1. Begrip van het onderwerp.

Volgt u de ontwikkelingen van de betrekkingen tussen Nederland en China?

Waar bestaan volgens u de betrekkingen tussen Nederland en China uit?

Hoe beoordeelt u de betrekkingen tussen de twee landen in de afgelopen 10 jaar?

Wat is volgens u de [mogelijke] invloed van de betrekkingen tussen de twee landen op uw persoonlijke leven?

2. Welke bronnen gebruikt u om dit onderwerp te volgen? Bijv. kennissen, familie, media, officiële [Chinese] propaganda?)

Hoe beoordeelt u het volgende bericht?

- 中荷在 400 多年前就开启了经贸、人文往来。近年来，中荷关系发展保持良好势头，在经贸、抗疫、应对气候变化等各领域合作亮点纷呈，特别是去年双边贸易额逆势增

长 7.8%，达 918 亿美元，创历史新高。疫情之下，这一非凡成绩充分显示了两国经贸关系的韧性和潜力。同时，我们对面临的挑战有清醒认识。受国际形势、地缘政治等多重因素影响，出现一些诸如脱钩、孤立、遏制甚至冷战的言论，增进相互理解仍是最艰巨挑战。

China en Nederland hebben al meer dan 400 jaar commerciële, economische, en culturele uitwisselingen. In de afgelopen jaren heeft de ontwikkeling van de Chinees-Nederlandse betrekkingen een goede dynamiek behouden, met vele hoogtepunten van samenwerking op verschillende gebieden zoals handel, de bestrijding van de coronapandemie en klimaatverandering. Er moet worden opgemerkt dat de bilaterale handel in het vorige jaar tegen de trend in met 7,8% groeide en een recordhoogte van 91,8 miljard US Dollar bereikte. Deze opvallende prestatie laat het potentieel zien van de commerciële betrekkingen tussen beide landen. Tegelijkertijd hebben wij een duidelijk begrip van de uitdagingen waarvoor wij staan. Onder invloed van meerdere factoren, zoals de internationale situatie en geopolitiek, is er [negatieve] berichtgeving ontstaan zoals ontkoppeling, isolatie, afschrikking en zelfs koude oorlog retoriek, en blijft verbetering van het wederzijds begrip de grootste uitdaging.

Deel 3: Thematische vragen

Informatie/media

1. Naar welke tv-zenders kijkt u, hoe vaak/hoeveel uur per dag. In welke taal zijn ze? Hoe kijkt u ze? (via Ziggo of een andere provider? Internet streaming? WeChat?) Waarom kiest u deze zenders?
2. Welke kranten leest u? In welke talen? Hoe leest u ze? (abonnement/eenmalige aankoop/in club, vereniging, restaurant/online)? Hoe vaak leest u ze?
3. Andere bronnen van nieuws of informatie: Internet/WeChat? (* Gelieve te specificeren: welke blog, website of WeChat groep?)
4. Als u geïnteresseerd bent in een specifieke kwestie of gebeurtenis (*interviewers kunnen een van de casestudies noemen), hoe en van welke bronnen zou u proberen informatie te krijgen?

5. Vindt u de media uit vasteland China betrouwbare bronnen? Op welke onderwerpen zouden ze minder betrouwbaar kunnen zijn?
6. Wat is volgens u de beste en meest betrouwbare bron voor informatie over kwesties, gebeurtenissen of ontwikkelingen in China? (*Stel dezelfde vraag over nieuws in Nederland en internationale nieuws). Aan wie (in Nederland of elders) zou u informatie of mening vragen over actuele gebeurtenissen in de Chinese of Nederlandse politiek en samenleving?

Verenigingen

1. Als de geïnterviewde in het algemene achtergrondgedeelte van het interview vermeldde dat hij/zij aan sommige verenigingen had deelgenomen: Wanneer bent u lid geworden van deze verenigingen? Van hoeveel verenigingen bent u lid? Wat voor verenigingen? In rangorde van belangrijkheid, welke vindt u het belangrijkste en waarom?

Indien de geïnterviewde tijdens het oral history interview geen melding maakte van deelname aan verenigingen of deelname aan verenigingen niet interessant vond: waarom vindt u deelname aan deze verenigingen niet interessant?

2. Hoe veel/Zijn er mensen in uw omgeving die aan deze organisaties deelnemen? Neemt u er vaker of minder vaak aan deel? Kent u mensen binnen deze organisaties? Wat is uw relatie met hen (vrienden, werk, familie, enz.)?
3. Wie is/zijn volgens u de belangrijkste persoon/personen in deze organisaties? Kent u deze mensen of bent u bekend met deze belangrijke personen?
4. Wat is volgens u de relatie van deze verenigingen met de Chinese overheid en hoe werkt dat volgens u? Wat zou hun taak of verantwoordelijkheid zijn in de ogen van de Chinese overheid? Anders gezegd, wat zou de Chinese overheid van hen kunnen verwachten?
5. Verwachten deze verenigingen van hun leden steun voor de Chinese regering? Verwachten deze verenigingen dat van andere mensen van Chinese afkomst?
6. Heeft u zulke verwachtingen ervaren van Chinese vrienden of andere leden van de Chinese gemeenschap hier in Nederland?

Reizen naar China en regio van afkomst

1. (Als de geïnterviewde in het oral history interview zei dat hij/zij vaak naar China ging): zoals u heeft vermeld, ging u vaak naar China, had u toen contact met overheidsorganen (lokale of centrale overheid), partijorganisaties of ambtenaren? Zo ja, met wie?
2. Kunt u de bijeenkomst of het bezoek omschrijven? Wie nam het initiatief, waarom vond het plaats en waarom met u? Was er iets dat je wilde bereiken (bv. investeren, familiebezoeken, enz.)?
3. Als u de overheid of partij niet heeft ontmoet, is dat omdat u dat zelf niet wilde of omdat u niets met ze te maken had?

Contact met Chinese overheid of partij in Nederland of elders in Europa

1. Bent u in Nederland ooit benaderd of bezocht door Chinese ambtenaren of delegaties? Kent u activiteiten of personeelsleden van de Chinese overheid of partij die in Nederland actief zijn?
2. Heeft u gehoord over de Chinese overzeese politiebureaus, waaronder die in Nederland? Heeft u ooit contact met hen gehad of weet u van mensen die contact hebben gehad? Wat voor instelling is het volgens u? Denkt u dat deze instelling invloed zal hebben op uw leven als een persoon met Chinese afkomst?

Ervaringen met druk van de Chinese overheid of CCP

1. Heeft u weleens gehoord van mensen uit China die hun mening niet willen uiten omdat ze denken dat de Chinese overheid daarmee ontevreden kunnen zijn? Heeft u dat zelf ook gedaan?
2. Heeft u ooit gehoord van Chinese verdachten in het buitenland die zijn overgehaald/bedreigd om naar China terug te keren?
3. Heeft u ooit meegemaakt dat u door Chinese autoriteiten werd benaderd of bedreigd over uw werk, meningen of activiteiten, inclusief bedreigingen tegen uw familie, gemeenschap of vrienden in China?
4. Bent u van mening dat het de verantwoordelijk is van overzeese Chinezen om de acties en posities van de Chinese overheid te steunen, ook als ze het hier niet mee eens zijn?

Appendix 2: Codeboek variabelen kwantitatieve analyse

Achtergrondvariabelen

1. Geslacht

1. man; 2. vrouw

2. Leeftijd

1. 20 jaar of jonger 2. 21-35 jaar; 3. 35-50 jaar; 4. 51-65 jaar; 5. ouder dan 65 jaar

3. Nationaliteit

1. Nederland; 2. China; 3. Hongkong/Macau; 4. Taiwan; 5. Overig

4. Plaats van herkomst

1. China overzees Chinees herkomstgebied in Zhejiang, Fujian, Guangdong; 2. China Xinjiang/Tibet; 3. China overig; 4. Hongkong/Macau; 5. Taiwan; 6. overig

5. Migratieachtergrond

1. economisch; 2. studie; 3. huwelijk/familie; 4. politiek/vlucht/asiel; 5. geen (geboren in Nederland)

6. Onderwijsniveau

1. lager onderwijs of geen; 2. middelbaar onderwijs (incl. MBO); 3. BA/MA/PhD HBO of universiteit

7. Beroepscategorie

1. Student; 2. Werknemer ongeschoold; 3. Werknemer geschoold (incl. onderwijs); 4. Eigen bedrijf; 5. Gepensioneerd; 6. Geen werk

8. Inkomen per maand in euro's

1. minder dan 2000; 2. 2000-4000; 3. 4000-6000; 4. meer dan 6000

9. Generatie

1. Eerste generatie; 2. Tweede generatie en meer; 3. Tussen ("anderhalve") generatie

10. Verblijfsduur in Nederland

1. 5 jaar of minder; 2. 10 jaar of minder; 3. meer dan 10 jaar; 4. In Nederland opgegroeid

11. Kennis van het Nederlands

1. Geen of weinig (beginner); 2. Redelijk (intermediate); 3. Goed of vloeiend (fluent); 4. Moedertaal of tweede moedertaal (native)

12. Kennis van het Mandarijn en geschreven Chinees

1. Geen of weinig (beginner); 2. Redelijk (intermediate); 3. Goed of vloeiend (fluent); 4. Moedertaal of tweede moedertaal (native)

13. Gebruik van conventionele Chinese media uit Nederland of China

1. Geen of weinig; 2. Redelijk; 3. Veel; 4. Bijna uitsluitend

Invoelvariabelen

15 Conformiteit zoals die tot uitdrukking komt in de cases

1. Negatief/verwerping; 2. Geen; 3. Matig; 4. Sterk

16 Contact met Chinese overheid of CCP in Nederland of China

1. Negatief/verwerping; 2. Geen; 3. Matig; 4. Sterk

17 Beïnvloedbaarheid loyaliteit en conformiteit

1. Negatief/verwerping; 2. Geen; 3. Matig; 4. Sterk

18 Dreiging

1. Negatief/verwerping; 2. Geen; 3. Matig; 4. Sterk

Appendix 3: Geanonimiseerde lijst van geïnterviewden

No.	generatie	leeftijd	opleiding	geslacht	oorsprong
1	1.5	51-65	HBO	V	Hongkong
2	1.5	51-65	universiteit	M	Hongkong
3	2	21-35	universiteit	V	Hongkong
4	1.5	36-50	HBO	V	Guangdong
5	1	36-50	lagere school	M	Wenzhou
6	1	66 of ouder	lagere school	V	Macau
7	2	21-35	universiteit	M	Shanghai
8	1	51-65	lagere school	M	Sichuan
9	1.5	21-35	universiteit	V	Taiwan
10	1	65 of ouder	universiteit	V	Taiwan
11	2	21-35	HBO	M	Taiwan
12	1	51-65	universiteit	V	Wenzhou
13	1.5	21-35	universiteit	M	Wenzhou
14	1	21-35	universiteit	M	Xinjiang
15	2	20 of jonger	universiteit	V	Fujian
16	1	36-50	middelbaar	M	Guangxi
17	1	21-35	MBA	V	Shanxi
18	1	21-35	universiteit	V	Shanghai
19	1	51-65	middelbaar	V	Guangdong
20	1	66 of ouder	middelbaar	V	Guangdong
21	1	36-50	MBO	V	Guangdong
22	2	20 of jonger	middelbaar	M	Fujian
23	1	36-50	universiteit	M	Guangdong
24	2	21-35	HBO	V	Guangdong
25	1	21-35	universiteit	M	Sichuan
26	1	21-35	universiteit	M	Shanghai
27	1	21-35	universiteit	V	Guangdong
28	1	21-35	universiteit	V	Xinjiang

29	1	36-50	middelbaar	V	Fujian
30	1	36-50	universiteit	V	Xinjiang
31	2	21-35	VMBO	M	Wenzhou
32	1	66 of ouder	lagere school	M	Hongkong
33	1	36-50	HBO	V	Taiwan
34	1.5	36-50	universiteit	V	Hongkong
35	1	66 Of ouder	universiteit	V	Wenzhou
36	2	21-35	universiteit	V	Lishui
37	1	51-65	middelbaar	M	Hongkong
38	1	21-35	universiteit	V	Hunan
39	1	36-50	middelbaar	V	Hubei
40	1	51-65	universiteit	M	Taiwan
41	1	21-35	universiteit	V	Anhui
42	1.5	21-35	middelbaar	M	Guangdong
43	1	21-35	universiteit	V	Anhui
44	1.5	20 of jonger	middelbaar	M	Wenzhou
45	1	51-65	universiteit	V	Hongkong
46	1	51-65	middelbaar	M	Hongkong
47	1	36-50	middelbaar	M	Xinjiang
48	1	36-50	lagere school	M	Guangdong
49	2	21-35	universiteit	M	Wenzhou
50	2	21-35	universiteit	V	Lishui
51	2	21-35	HBO	M	Hongkong
52	1	21-35	universiteit	M	Sichuan
53	1	21-35	universiteit	V	Jiangsu
54	1	21-35	universiteit	V	Hubei
55	1	21-35	universiteit	V	Shanxi
56	1.5	21-35	HBO	M	Xinjiang
57	1	21-35	universiteit	V	Hunan
58	1	36-50	HBO	M	Hebei

Appendix 4: Overzees-Chinese politiebureaus

In deze appendix geven we aanvullende informatie over Chinese politiebureaus zoals wij die in de Chinese pers en websites van Chinese overheid hebben aangetroffen. Deze informatie dient ter verdere onderbouwing van onze beschrijving van deze politiebureaus, zoals die in sectie 4 van hoofdstuk 3 is gegeven.

Volgens een artikel op China Overzees Net (Zhongguo qiaowang, de grootste officiële website voor overzees-Chinese zaken) werden in de provincie Zhejiang het “kantoor van overzees-Chinese politiezaken” (jingqiao gongzuoshi) en drie overzeese politiebureaus (officieel overzees-Chinese servicestations, qiaozhuzhan geheten) in Frankrijk en Italië aanvankelijk in 2016 opgezet als een proefprogramma in het kader van de hervorming van de politie. Wanneer overzeese Chinezen die dienstverlening door de politie nodig hebben persoonlijk naar zo’n buitenlands politiebureau moeten komen, nemen de medewerkers van het bureau contact op met China via WeChat of Skype. Het is waarschijnlijk dat het opzetten van het kantoor voor overzees-Chinese politiekzaken en de overzeese politiebureaus verband houdt met het algemene nationaal beleid om overheidsdiensten zoveel mogelijk online aan te bieden (het zg. “internet+”, hulianjia).²¹

De politie van de stad Wenzhou in Zhejiang 33 biedt soorten diensten aan overzeese Chinezen aan, waaronder ongeveer de helft betrekking heeft op persoonlijk registratie (bijv. het registreren van een huwelijk of het bijwerken van informatie). Sommige andere zijn gerelateerd aan kwesties met betrekking tot de Chinese nationaliteit en reisdocumenten of het rijbewijs. Ook de prefectuur Lishui en het Qingtian gewest (xian) daarin in Zhejiang hebben tientallen buitenlandse politiebureaus die dezelfde soort diensten aanbieden als Wenzhou.²²

²¹ “Overzeese Chinezen’ in dit nieuwe tijdperk: speel deze ‘overzeese Chinese kaart’ goed” (“Qiao” zhei xin shidai: dahao zhei zhang “qiaopai”), Zhongguo qiaowang, 23 November 2017, <http://www.chinaqw.com/qx/2017/11-23/169584.shtml>, online op 24 februari 2023.

²² Ibid.; Overzeese Chinese Federatie van Wencheng (Wencheng qiaolian), “Overzees geüpgradede versie van ‘ga hooguit een keer’: de Overzeese Chinese Handelskamer in Milaan bundelt krachten met de Wenzhou politie om de “politie en overzeese Chinezen online”-service te lanceren” (“Zuiduo pao yici” haiwai shengjiban milan huaqiao huaren gongshanghui qiangshou wenzhou gong’anju qidong “jingqiao zaixian” fuwu), 7 augustus 2018, niet meer online; “Op de dag voor het Chinese nieuwjaar: Lishui politie station voor overzeese Chinezen maakt verbinding met overzeese bijkantoren” (Chunjie qianxi: “Lishui jingqiao yizhan” lianxian haiwai fenzhan), 8 februari 2021, niet meer online; “Gemak voor grensoverschrijdende zaken: online diensten voor overzeese

Hoewel het niet door officiële Chinese bronnen als een van de doelen van overzeese politiebureaus wordt genoemd, zijn overzeese politiebureaus die gelieerd zijn aan Qingtian betrokken bij ten minste twee individuele gevallen van overreding van wetsovertreders om naar China terug te keren (quanfan).²³ In 2018 heeft het Qingtianbureau in Belgrado geholpen bij het repatriëren van een Chinese burger die verdacht werd van diefstal en die China in 2004 ontvlucht was.²⁴ In 2020 werd een Chinese burger gerepatriëerd uit Spanje, hoewel er wordt gezegd dat contact met hem was opgenomen door de Qingtian Vereniging in Spanje in plaats van een overzees politiebureau. Hoe het ook zij, de vier overzeese politiebureaus van Qingtian in Spanje worden gewoonlijk geleid door leiders van lokale Chinese verenigingen, dus deze nuance is waarschijnlijk niet vreselijk belangrijk. Dit blijkt ook uit twee artikelen op officiële WeChat-accounts die berichten dat de overzeese politiebureaus in Praag en Barcelona een rol spelen bij het oplossen van geschillen binnen de overzeese-Chinese.²⁵

De politie van Fuzhou (de hoofdstad van Fujian provincie) werkt enigszins anders: individuele overzeese Chinezen kunnen rechtstreeks contact opnemen met de gemeentelijke politie van Fuzhou via een officieel WeChat-accountplatform (dus niet door persoonlijk een lokaal buitenlands politiebureau te bezoeken). Het platform was in februari 2023 nog steeds actief en toegankelijk (zie bijgevoegde afbeelding).²⁶ De gemeentelijke politie van Fuzhou

Chinezen zorgen ervoor dat overzeese landgenoten zich op hun gemak voelen" (Bianyi kuajing banshi: xianshang wei qiao fuqu rang haiwai qiaobao anxin), Zhongguo qiaowang, 18 April 2022, niet meer online.

²³ Er zijn geen bronnen die erop wijzen dat dit ook gedaan wordt door politiebureaus die zijn opgezet door andere prefecturen of gewesten in de omgeving van Wenzhou.

²⁴ "Het Lishui Bureau voor Openbare Veiligheid breidt de "Fengqiao ervaring" uit naar het buitenland en houdt van en beschermt overzeese Chinezen door wereldwijd diensten aan te bieden" (Lishui zheige gong'anju jiang "Fengqiao jingyan" yanshen zhi haiwai, aiqiao huqiao shixian quanqiu fuwu), Xinlangwang, 23 May 2019, <http://i.cztv.com/view/13192197.html>, online op 24 februari 2023.

²⁵ Ibid.; "Praags Dagblad: overzees-Chinees politiebureau en het Praags bureau van het overzees dienstverleningencentrum van de Qingtian politie is officieel opgezet op 28 september" (Bulage shibao: Qingtian jingqiao yizhan haiwai fuqu zhongxin Bulage zhan yu 9 yue 28 ri zhengshi chengli), Golden Prague WeChat Official Account, 23 May 2019, niet meer online.

²⁶ "De andere kant van de wereld is als bureaus, overzees 110': het Fuzhou Bureau voor Openbare Veiligheid drukt de 'fast forward' knop in voor het grensoverschrijdend gemak van de dienstverlening aan overzeese Chinezen" ("Tianya ruo bilin, haiwai 110": Fuzhou gong'an anxia kuajing bianqiao fuwu "kuaijin jian"), niet meer online. Iedereen met een WeChat account heeft toegang tot het platform door middel van een zoekopdracht "Fuzhou Openbare Veiligheid" in officiële WeChat accounts, gevolgd door een klik op "Huiqiao-service."

heeft daarnaast naar verluidt ook over de hele wereld 30 overzeese politiebureaus opgezet.²⁷ Deze bureaus deel van de administratieve kwesties op en daarnaast kunnen overzeese Chinezen er ook aangifte doen van een misdaad bij de gemeentelijke politie van Fuzhou.²⁸ Op 7 februari 2022 meldde iemand uit Canada bijvoorbeeld een telefoonfraude met een verdachte waarvan mevrouw Wang geloofde dat deze zich in China bevond.²⁹ Op dezelfde manier nam iemand uit Mozambique in april 2022 contact op met de politie van Fuzhou, omdat hij geloofde dat een van zijn werknemers een grote som contant geld heeft gestolen en naar China is teruggekeerd.³⁰

De provincie Jiangsu en met name de gemeente Nantong heeft ook een aantal overzeese politiebureaus opgezet. De motivatie die hiervoor gegeven wordt is enigszins anders dan in de provincies Zhejiang en Fujian die voornamelijk gericht zijn op het bedienen van hun grote overzeese Chinese gemeenschappen. In Jiangsu

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid; "Fuzhou's 'Overzee 110' herlanceert huishoudelijke registratiezaken om overzeese Chinese diensten te vergemakkelijken en problemen voor overzeese Chinezen op te lossen" (Fuzhou "haiwai 110" zai tui huzheng bianqiao fuwu: wei qiaobao paiyou jienan), *Zhongguo xinwenshe*, 3 maart 2022, niet meer online; Fuzhou Volksregering, "Fuzhou's 'overzees 110' herlanceert het 'Drie Verbindingenkantoor' voor rijbewijzaangelegenheden, een nieuw initiatief in het voordeel van de overzeese Chinezen" (Fuzhou "haiwai 110" zai tui jiashizheng yewu "san tongbian" huiqiao fuwu xin jucuo), 24 juni 2022, niet meer online.

²⁹ "Speel de 'overzeese Chinezen' kaart goed en rijd in het buitenland! Alarmservice overzee 110 een maand open, wat is er gebeurd?" (Dahao "qiao" pai, jiashi haiwai! Haiwai 110 baojing fuwutai kaitong yige yue, dou fasheng shenme gushi?), *Fujian chang'an wang*, 21 februari 2022, chinapeace.gov.cn/chinapeace/c100049/2022-02/21/content_12597785.shtml, online op 24 februari 2023.

³⁰ "Het verhaal van de banyan 'overzee 110': hoe het Bureau voor Openbare Veiligheid van Fuzhou Chinese landgenoten in het buitenland bedient" (Fuzhoushi gong'anju "haiwai 110" fuwu rongji haiwai qiaobaode gushi), *Fujian ribao*, 1 september 2022, niet meer online.

gaat het er om veiligheid te bieden aan Chinese burgers en bedrijven die zich (tijdelijk) in het buitenland bevinden, en om de belangen van Chinese bedrijven overzees te beschermen. In deze context worden de overzeese politiebureaus beschouwd als een instrument dat China's "Going-out"-strategie dient.³¹ Volgens een artikel van de gemeentelijke politie van Nantong hebben ze sinds 2016 31 buitenlandse politiebureaus opgericht. De bureaus die zijn aangesloten bij de provincie Jiangsu zich vooral richten op het aanpakken van criminaliteit, in plaats van administratieve diensten te verlenen aan overzeese Chinezen.³² Een ander artikel van de gemeentelijke politie van Nantong geeft aan dat buitenlandse politiebureaus specifiek ondersteuning bieden voor het aanpakken van vier soorten criminele activiteiten (1) gewelddadige criminaliteit of terrorisme, (2) cybercriminaliteit, (3) druggerelateerde criminaliteit, en (4) het repatriëren van voortvluchtigen uit het buitenland.³³ Zo werd in januari 2021 een Chinees uit Nantong ontvoerd in Ecuador. De gemeentelijke politie van Nantong organiseerde overzeese politiebureaus en specialisten in China om vooronderzoeken uit te voeren, wat naar verluidt de Ecuadoraanse politie hielp om de verdachten aan te houden.³⁴ Het is echter onduidelijk uit open bronnen welke rol de overzeese politiebureaus precies spelen. Het is bovendien belangrijk om erop te wijzen dat de gemeentelijke politie van Nantong naar verluidt meerdere bilaterale samenwerkingsrelaties heeft opgebouwd met de politiediensten van andere landen, waaronder in Zuid-Afrika, Costa

³¹ "Nantong Bureau voor Openbare Veiligheids 'verbinding tussen de politie en overzeese Chinezen' om de belangen en veiligheid te beschermen van overzees-Chinese zakenlieden en overzeese landgenoten" (Nantong gong'an "jing-qiao liandong" weihu haiwai qiaoshang qiaobao liyi anquan), niet meer online.

³² Ibid.

³³ "Nantong Bureau voor Openbare Veiligheid heeft tien maatregelen uitgevaardigd om de kwaliteit en efficiëntie van politie-overzeese Chinese verbindingdienstverlening te verbeteren en de reputatie op te bouwen van de bescherming van de veiligheid van overzeese belangen" (Nantong gong'anju chutai jing-qiao liandong fuwu tizhi zengxiao shixiang cuoshi tuijin weihu haiwai anquan liyi pinpai jianshe), 24 juni 2022, niet meer online.

³⁴ "Nantong politie doet er alles aan om de capaciteit om de veiligheid overzees te beschermen" (Nantong jingfang quanli tisheng haiwai anquan baihu nengli), 28 december 2021, niet meer online.

Rica, Italië,³⁵ Fiji en Roemenië.³⁶ Er werden geen Chinese bronnen gevonden die wijzen op de betrokkenheid van overzeese politiebureaus uit andere delen van Jiangsu bij de repatriëring van Chinese verdachten naar China.

Er zijn sporadische aanwijzingen over welke rol andere Chinese overheidsinstanties naast de politie spelen bij de oprichting van die overzeese politiebureaus. We is het duidelijk is dat tenminste de Overzees Chinese Federatie en enkele Chinese ambassades of consulaten betrokken zijn. In zake Jiangsu is ook het gemeentelijk handelsbureau (shi shangwuju) betrokken.³⁷

Overzeese politiebureaus zijn belast met het verlenen van administratieve diensten of het aanpakken van criminaliteit, en soms beide, volgens Chinese bronnen die door dit rapport zijn beoordeeld. Het is noodzakelijk om te verduidelijken dat de Chinese politie een deel van het administratieve werk verricht dat doorgaans wordt afgehandeld door gemeenten of notarissen in Europa, zoals het uitgeven van rijbewijzen, het overdragen van het eigendom

³⁵ In het Italiaanse geval is het niet duidelijk of de Chinese kant wordt vertegenwoordigd door de gemeentelijke politie specifiek van Nantong, zie "Het consulaat-generaal in Milaan houdt een evenement over 'de betreding van overzees-Chinese organisaties door de Chinese politie" (Zhu milan zonglingguan juban "zhongguo jingcha jin qiaoshe" huodong), 19 juni 2018, milano.china-consulate.gov.cn/chn/zxhd/201806/t20180619_3820281.htm, online 24 februari 2023.

³⁶ "Nantong Bureau voor Openbare Veiligheids 'verbinding tussen de politie en overzeese Chinezen"; "De Chinese ambassade in Fiji heeft een symposium over veiligheidsuitwisselingen tussen politie en overzeese Chinezen gehouden" (Zhongguo zhu Feiji shiguan juban jingqiao zhi'an jiaoliu zuotanhui), 15 januari 2021, fj.china-embassy.gov.cn/LSFW/202101/t20210116_885616.htm, online 24 februari 2023; "De Chinese ambassade in Costa Rica en het Ministerie van Openbare Veiligheid van Costa Rica hebben gezamenlijk het 'China-Costa Rica verbindingssysteem' opgezet en hebben een symposium belegd over openbare veiligheid

(Zhu gesidalijia shiguan tong ge gong'anbu gongtong jianli "zhong-ge jingqiao lianluo tixi" bing juban zhi'an zuotanhui), cr.china-embassy.gov.cn/chn/lqfw/lbxw/201707/t20170729_5100403.htm, online 24 februari 2023; "Consul Kang Yong heeft een delegatie van Nantong in Jiangsu ontvangen" (Kang yong zonglingshi huijian jiangsusheng nantongshi daibiaotuan), 1 juli 2017, capetown.china-consulate.gov.cn/chn/lbsh/201707/t20170710_7015280.htm, online 24 februari 2023.

³⁷ "Besluit over het prijzen van vooraanstaande collectieven en overzees-Chinese verbindingsofficieren van Nantong Binnenlandse en Overzeese Politie en het Overzees Chinees Verbinding- en Dienstverleningscentrum" (Guanyu biao Zhang nantongshi hainei-wai jingqiao liandong fuwu zhongxin xianjin jituan, youxiu jingqiao lianluoyuande jueding), 20 april 2020, niet meer online.

van onroerend goed of het wijzigen van adresregistraties. Ook maakt de Chinese Nationale Immigratiedienst deel uit van het Ministerie van Openbare Veiligheid waar ook de politie onder valt. Veel van dit administratieve werk heeft weinig te maken met wat in de Europese samenlevingen als politiewerk wordt beschouwd.

Afgezien van die administratieve kwesties, houden buitenlandse politiebureaus zich zoals we gezien hebben ook bezig met “echt” politiewerk zoals het aanpakken van criminaliteit en repatriëring van criminelen. Over het algemeen zijn er zeer weinig open bronnen in het Chinees die gevallen van die praktijken bespreken; onderzoek voor dit rapport vond slechts een handjevol.